
Lõpparuanne

Interregi projektide mõju ning tulemuslikkuse uuring

Tauno Õunapuu, Delis Lauringson, Merle Raun, Laura Argus, Anneli Roosalu

5. aprill 2025

Uuring: Õunapuu, T., Lauringson, D. Raun, M., Argus, L., Roosalu, A. (2025).
Interregi projektide mõju ning tulemuslikkuse uuring

Riigihanke viitenumber: 280903

Autorid: Tauno Õunapuu, Delis Lauringson, Merle Raun, Laura Argus, Anneli Roosalu

Teostaja: LevelLab OÜ

Tellijat: Regionaal- ja Põllumajandusministeerium

Sisukord

LÜHIKOKKUVÕTE	3
BRIEF SUMMARY IN ENGLISH	6
SISSEJUHATUS.....	9
1 UURINGU METOODIKA.....	10
2 HINNATAVAD INTERREGI PROGRAMMID	14
3 INTERREGI TEGEVUSTE TULEMUSLIKKUS	16
3.1 Koostöökogemused ja projektipartnerlus.....	16
3.2 Koostööd mõjutavad tegurid	23
3.3 Panus piirkondade sotsiaalmajanduslikku arengusse.....	36
3.4 Teavitustegevuste tulemuslikkus	40
3.5 Järeldused tegevuste tulemuslikkuse kohta	45
4 INTERREGI TEGEVUSTE MÕJU	48
4.1 Piirkondliku arengu toetamine.....	48
4.2 Haldussuutlikkuse, rahvusvaheliste koostöövõimaluste ja arengu toetamine	53
4.3 Koostöö ja investeringute piiriülene mõju.....	57
4.4 Järeldused tegevuste mõju kohta	60
5 INTERREGI TEGEVUSTE JÄTKUSUUTLIKKUS	62
5.1 Väljatöötatud lahenduste kasutuselevõtmine	62
5.2 Piirkonna ja valdkonna areng.....	67
5.3 Koostöö jätkumine peale projekti lõppu	68
5.4 Soovitused Interregi programmide atraktiivsuse tõstmiseks avalikus sektoris.....	70
5.5 Meetmed tegevuste jätkamiseks peale projekti lõppu.....	73
5.6 Järeldused tegevuste jätkusuutlikkuse kohta	76
6 ETTEPANEKUD INTERREGI PROGRAMMIDE ARENDAMISEKS.....	78
KASUTATUD ALLIKAD	84
LISA 1. UURIMISKÜSIMUSED.....	86
LISA 2. KÜSITLUSE KÜSIMUSTIK	87
LISA 3. FOKUSGRUPI KÜSIMUSTIK	90

Lühikokkuvõte

Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika raames elluviidavad Interregi programmid toetavad territoriaalset koostööd ja aitavad lahendada ühiseid piiriüleseid probleeme ning arendada piirkondlikku potentsiaali. Eesti on olnud programmides aktiivne osaleja alates 2004. aastast, nende aastate jooksul on toetust saanud rohkem kui 1100 projekti kogumahuks üle 300 miljoni euro. Programmid on toetanud laia ringi organisatsioone ja käsitletud teemasid alates sotsiaalsest kaasatusest ja keskkonnakaitsest kuni digipöörde ja innovatsioonini.

Esmakordselt viidi Eestis läbi terviklik mõju ja tulemuslikkuse hindamine, et koguda teadmisi ja anda sisendit Interregi järgmiseks programmiperioodiks pärast 2027. aastat.

Hindamine toimus ajavahemikus 03.10.2024–03.03.2025.

Metoodika

Uuringu eesmärk oli:

1. analüüsida Eestis ellu viidud Interregi programmide ja projektide tulemuslikkust, mõju ning jätkusuutlikkust erinevatele poliitikavaldkondadele ja Eesti piirkondadele;
2. anda soovitusi positiivsete seoste ja mõjude tugevdamise kohta eelduste realiseerumiseks;
3. anda soovitusi Interregi projektide mõju (valdkondlikult ja organisatsiooni administratiivsele suutlikkusele) suurendamiseks ja tulemuste jätkusuutlikkuse parandamiseks;
4. anda soovitusi Interregi programmide atraktiivsuse tõstmiseks Eesti organisatsioonide seas eriti avalikus sektoris.

Eesmärgi saavutamiseks kaardistati ja koondati Interregi programmides osalevate või varem osalenud Eesti organisatsioonide teadmisi ja kogemusi, hinnati Eestis ellu viidud Interregi projektide tulemuslikkust, jätkusuutlikkust ja mõju ning anti soovitusi post-2027 programmi-perioodi kavandamiseks.

Uuring viidi läbi kahes etapis, kasutades dokumendianalüüsi, küsitlust ning fookusgrupi intervjuusid ja personaalintervjuud. Dokumendianalüüs andis sisendi küsitluse ja intervjuude kavandamiseks ning hõlmas Interregi programmide seirearuandeid, juhendmaterjale ja varasemaid uuringuid. Veebiküsitlus viidi läbi 22.11–09.12.2024 Eesti organisatsioonide hulgas, kes on osalenud Interregi programmides viimase 20 aasta jooksul. Küsitluses osales 226 vastajat, kes andsid tagasisidet kokku 447 projekti kohta.

Lisaks toimus seitse fookusgrupi intervjuud kokku 41 osalejaga, kes esindasid 39 Interregi programmidesse kaasatud organisatsiooni. Samuti viidi läbi sissejuhatav grüpiintervjuu ja personaalintervjuu. Fookusgruppide ja intervjuude eesmärk oli kaardistada süvitsi Eesti partnerite kogemusi Interregi projektide elluviimisel ning hinnata projektide tulemuslikkust, koostööd ja mõju.

Interregi tegevuste tulemuslikkus

Interregi projektide koostöökogemus on olnud valdavalt positiivne – 80% Eesti projekti-partneritest hindas seda heaks või väga heaks. Kõige paremini sujusid projektid, kus partnerlus põhines tasakaalustatud koostööl ning juhtpartner oli kompetentne ja kogunud. Edukad projektid eristusid selgete eesmärkide, varasema partnerite koostöökogemuse ja usalduslike suhete poolest. Juhtpartneri aktiivne roll ning paindlikkus muutuvates oludes aitasid tagada tõhusama projektijuhtimise ja paremad tulemused. Püsiva positiivse mõju saavutasid eelkõige need projektid, kus suudeti paindlikult kohaneda väliste teguritega ja keskenduti praktiliste lahenduste ja jätkusuutlike võrgustike loomisele.

Samas esines ka takistusi projektitegevuste elluviimisel, näiteks liiga suur partnerite arv, selgelt määratlemata juhtimine ning erinevad ootused, mis mõjutasid projekti sujuvust ja tulemuslikkust. Koostööd raskendasid ka programmi keerukad reeglid, mahukas aruandlus ning infovahetuse probleemid projektipartnerite vahel, sealhulgas keelebarjäärid. Need tegurid muutsid projektide elluviimise aeganõudvaks ning tekitasid arusaamatusi osapoolte vahel. Eriti oluline oli kommunikatsiooni tõhusus, kuna puudulik infoliikumine mõjutas otseselt koostöö kvaliteeti.

Interregi tegevuste mõju

Interregi projektid on andnud tugeva panuse Eesti piirkondade arengusse, toetades majanduskasvu, kohaliku ettevõtluse ja tööhõive arengut. Mitmetes omavalitsustes on investeeritud turismiobjektidesse, mis on tõstnud piirkondade atraktiivsust ja suurendanud külastajate arvu. Keskkonnasäästlikud lahendused on olnud Interregi programmide keskmes, aidates kaasa energiatõhususe parandamisele, rohealade säilitamisele ja saaste vähendamisele. Näiteks on rahastatud projektid aidanud käivitada taastuvenergia lahendusi ja jätkusuutlikke linnaplaneeringuid, mis toetavad rohepööret.

Interregi programmid on suurendanud kohalike omavalitsuste, teadusasutuste ja mitmetulundusühenduste rahvusvahelist nähtavust ning andnud võimaluse osaleda globaalsetes koostööprojektides. Projektide kaudu on Eesti partnerid saanud ligipääsu rahvusvahelistele parimatele praktikatele ning laiendanud oma võrgustikke, mis on oluline nii teadus- ja arendustegevuses kui ka piirkondlikus arengus.

Interregi projektid on aidanud kujundada uusi arengusuundi, mida on ellu viidud nii kohalikul kui ka riiklikul tasandil. Projektide mõju on olnud tuntav eelkõige keskkonnapoliitika, regionaalpoliitika ning ettevõtluse arendamise valdkonnas, kus koostöö raames on välja töötatud innovaatilisi lahendusi, mis vastavad tänastele väljakutsetele.

Interregi tegevuste jätkusuutlikkus

Interregi projektide mõju on olnud mitmetasandiline ja pikaajaline, ulatudes haridusest ja ettevõtlusest keskkonna, turismi ja kogukondade arendamiseni. Projekti raames loodud lahendused – nagu digitaalsed tööriistad, haridusprogrammid ja kultuurivõrgustikud – on leidnud praktilist rakendust nii kohalikul kui rahvusvahelisel tasandil. Märkimisväärne on ka

innovatsioonivõimekuse kasv, näiteks Võru Huubi ja Ideekoja näol, samuti jätkusuutlike keskkonnalahenduste loomine projektides DECA, Water-RESS jt.

Projekti mõju kestvus sõltub paljuski partnerite pühendumusest, rahastuse jätkusuutlikkusest ja kohalike kogukondade kaasatusest. Enamikul juhtudel on projekti mõju pikem projektiperioodist, eriti kui tegemist on taristu, hariduse või keskkonnateemadega. Tulemuste säilimist ohustavad hooldusvajaduse eiramine, digilahenduste vananemine ja ka rahastuse lõppemine. Samas on mitmed lahendused osutunud elujõulisteks ja edasiarendatavaks ka ilma täiendava toetuseta.

Interregi projektide jätkusuutlikkust toetab sageli jätkuv koostöö partnerite vahel ka pärast projektide ametlikku lõppu, eriti seal, kus on tekkinud usalduslikud suhted ja jagatud huvid. Koostöö on olnud eriti tulemuslik piiriäärsetes piirkondades, kus ühised väljakutsed nõuavad koordineeritud tegutsemist. Samas on koostöö katkenud näiteks geopoliitiliste pingete või rahastuse puuduse tõttu. Projekti tulemuste kestlikkus eeldab teadlikku planeerimist ja olemasolevate lahenduste edasiarendamist, mitte uute, kuid ajutiste tööriistade loomist. Tõhus programmide juhtimine, järjepidevus teemade käsitlemisel ja toetavate mehhanismide olemasolu aitavad suurendada Interregi projektide tulevikumõju ja atraktiivsust.

Ettepanekud programmide arendamiseks

Ettepanekute eesmärk on suurendada projektide tõhusust, osapoolte koostöö sujuvust ja projektide pikaajalist mõju. Ettepanekud keskenduvad eelkõige kolmele põhivaldkonnale: projektijuhtimise tugevdamisele, programmide haldus- ja rahastamissüsteemide tõhustamisele ning projektide strateegilise ja kestliku arengu toetamisele.

Projektijuhtimise valdkonnas on oluline toetada juhtpartnereid, kuna kogunud ja võimekad juhtpartnerid suudavad tõhusalt koordineerida mitmepoolseid projekte. Soovitav on pakkuda neile sihitud koolitusi, tugevdada administratiivseid ressursse ja luua mehhanismid tegevuste kvaliteedi hindamiseks. Samuti on soovitav kaasata projektidesse rohkem erasektorit, et suurendada projektide innovaatsilisust, parandada rahastamisvõimalusi ja tugevdada nende mõju.

Teiseks keskenduvad ettepanekud programmide halduslike ja rahaliste protsesside lihtsustamisele. Vähendada tuleks aruandluse koormust ja suurendada paindlikkust rahastamise korraldamisel, sealhulgas kaaluda ettemaksete süsteemi rakendamist ja kaasrahastuse tingimuste leevendamist. Oluline on ka teavitustegevuse selgem ja sihipärasem korraldamine, et suurendada osalejate teadlikkust ja jagada paremini projekti tulemusi.

Kolmandaks on oluline tugevdada Interreg projektide strateegilist mõju. Selleks on soovitav keskenduda rohkem olemasolevate tulemuste edasiarendamisele, suurendada andmete kogumise ja säilitamise võimekust ning toetada piirkondlikele vajadustele vastavat koostööd, sh infrastruktuuri ja ettevõtluse arendamist.

Brief summary in English

Under the European Union's cohesion policy, Interreg programmes support territorial cooperation, helping to address cross-border challenges and develop regional potential. Estonia has actively participated in these programmes since 2004. During this period, more than 1,100 projects have received support, with a total amount exceeding 300 million euros. The programmes have supported a wide variety of organizations and addressed topics ranging from social inclusion and environmental protection to digital transformation and innovation.

For the first time, a comprehensive impact and performance evaluation was carried out in Estonia to gather insights and provide input for the next Interreg programming period beyond 2027. The evaluation took place between 03 October 2024 and 03 March 2025.

Methodology

The objective of the study was to:

1. Analyze the effectiveness, impact, and sustainability of Interreg programmes and projects implemented in Estonia, in relation to different policy areas and regions of Estonia.
2. Provide recommendations for strengthening positive links and impacts to ensure the realization of their potential.
3. Provide recommendations for increasing the impact of Interreg projects (both in terms of policy areas and the administrative capacity of organizations) and improving the sustainability of their results.
4. Provide recommendations for increasing the attractiveness of Interreg programmes among Estonian organizations, especially in the public sector.

To achieve this objective, knowledge and experiences of Estonian organizations participating or having participated in Interreg programmes were mapped and consolidated, the effectiveness, sustainability, and impact of Interreg projects implemented in Estonia were assessed, and recommendations were made for designing the post-2027 programme period.

The study was conducted in two phases using document analysis, a survey, focus group discussions, and individual interviews. The document analysis informed the design of the survey and interviews and included programme monitoring reports, guidelines, and previous studies. The online survey was conducted from 22 November to 09 December 2024 among Estonian organizations that had participated in Interreg programmes over the past 20 years. A total of 226 respondents participated in the survey, providing feedback on 447 projects.

In addition, seven focus group discussions were conducted with 41 participants representing 39 organizations involved in Interreg programmes. An introductory group interview and individual interviews were also carried out. The purpose of the focus groups and interviews was to explore in-depth the experiences of Estonian partners in implementing Interreg projects and to assess the effectiveness, cooperation, and impact of these projects.

Effectiveness of Interreg Activities

The cooperation experience within Interreg projects has been largely positive—80% of Estonian project partners rated it as good or very good. Projects were most successful when partnerships were balanced and the lead partner was competent and experienced. Key factors for success included clear objectives, previous collaboration experience, and trustful relationships. An active role by the lead partner and flexibility in changing conditions helped ensure more effective project management and better results. Projects that managed to adapt flexibly to external factors and focused on practical solutions and sustainable networks were more likely to achieve lasting positive impacts.

However, some obstacles hindered project implementation, such as an excessive number of partners, unclear management responsibilities, and differing expectations, all of which affected project smoothness and performance. Challenges also stemmed from the complexity of programme rules, burdensome reporting requirements, and communication problems among project partners, including language barriers. These issues made project implementation time-consuming and led to misunderstandings between parties. Effective communication proved to be especially critical, as inadequate information flow directly affected the quality of cooperation.

Impact of Interreg Activities

Interreg projects have made a strong contribution to regional development in Estonia by supporting economic growth, local entrepreneurship, and employment. In several municipalities, investments in tourism infrastructure have increased regional attractiveness and visitor numbers. Environmentally sustainable solutions have been at the core of Interreg programmes, helping to improve energy efficiency, preserve green areas, and reduce pollution. For example, funded projects have helped launch renewable energy solutions and sustainable urban planning initiatives, supporting the green transition.

The programmes have enhanced the international visibility of local governments, research institutions, and non-governmental organizations, giving them the opportunity to participate in global cooperation projects. Through these projects, Estonian partners have gained access to international best practices and expanded their networks, which is crucial for both research and development as well as regional growth.

Interreg projects have helped shape new development directions that have been implemented at both local and national levels. The impact has been particularly evident in environmental policy, regional development, and entrepreneurship, where innovative solutions have been developed to address contemporary challenges.

Sustainability of Interreg Activities

The impact of Interreg projects has been multi-level and long-term, spanning fields such as education, entrepreneurship, environment, tourism, and community development. Solutions developed within projects—such as digital tools, educational programmes, and cultural networks—have found practical application both locally and internationally. Notable outcomes include increased innovation capacity, exemplified by initiatives like Võru Hub and Ideekoda, as

well as the implementation of sustainable environmental solutions through projects like DECA, Water-RESS, and others.

The longevity of project impact largely depends on partner commitment, sustainable financing, and community involvement. In most cases, the impact has extended beyond the project period, particularly in infrastructure, education, or environmental projects. However, risks to sustaining outcomes include neglected maintenance needs, the aging of digital tools, and the end of funding. Despite this, many solutions have proven viable and capable of further development without additional support.

Project sustainability is often supported by continued collaboration among partners after the official project ends, especially where trust and shared interests have developed. This has been particularly successful in border regions, where common challenges require coordinated action. However, cooperation has sometimes ended due to geopolitical tensions or lack of funding. Sustainable outcomes require conscious planning and further development of existing solutions rather than creating new but temporary tools. Effective programme management, thematic continuity, and supporting mechanisms are essential to enhancing the future impact and appeal of Interreg projects.

Recommendations for Programme Development

The recommendations aim to increase project efficiency, improve collaboration among stakeholders, and strengthen the long-term impact of projects. They focus on three key areas: strengthening project management, streamlining administrative and financial systems, and supporting the strategic and sustainable development of projects.

In terms of project management, it is crucial to support lead partners, as experienced and capable leads can effectively coordinate multi-partner projects. Targeted training strengthened administrative resources, and mechanisms for quality assurance are recommended. It is also advised to involve more private sector actors in projects to enhance innovation, improve funding options, and amplify impact.

Secondly, recommendations focus on simplifying programme administration and financial processes. This includes reducing the reporting burden and increasing funding flexibility—such as considering pre-financing options and easing co-financing conditions. Clearer and more targeted communication is also important to raise awareness and better disseminate project results.

Thirdly, it is essential to strengthen the strategic impact of Interreg projects. This can be achieved by placing greater focus on the further development of existing results, increasing the capacity for data collection and retention, and supporting cooperation that responds to regional needs, including infrastructure and business development.

Sissejuhatus

Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika üks eesmärke on edendada Euroopa territoriaalset koostööd, et toetada liidu territooriumi harmoonilist arengut eri tasanditel piiriülese, riikidevahelise, piirkondadevahelise ja äärepoolseimate piirkondade koostöö kaudu. Euroopa territoriaalse koostöö (Interreg) programmid aitavad lahendada piiriüleseid probleeme ja ühiselt arendada eri territooriumide potentsiaali.¹

Interregi programme rahastatakse peamiselt Euroopa Regionaalarengu Fondi (ERF) vahenditest, toetust on saadud ka Euroopa Liidu välispoliitikainstrumentidest - IPA (liitumiseelne abi) ja NDICI/Global Europe (naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrument „Gloaalne Euroopa“).

Alates käivitamisest 1990. aastal on Interreg toetanud eriilmelisi koostööprogramme sotsiaalse kaasatuse, digipöörde, keskkonnakaitse, innovatsiooni edendamise, transpordiühenduste parendamise ja paljudes muudes valdkondades. Esialgu keskenduti piiriülesele koostööle, aja jooksul on Interreg laienenud ka riikide- ja piirkondadevahelisele koostöö toetamisele. Interreg on toetanud koostööd meid kõiki mõjutavates küsimustes, näiteks keskkonnakaitse, innovatsiooni edendamine või vastupidavate kogukondade loomine.²

Eesti liitus Euroopa Liiduga ning sai Interregi programmides täieõiguslikuks partneriks 2004. aastal, kuid kaasati piiriülese koostöö programmidesse juba alates 1994. aastast PHARE CBC (Cross-Border Cooperation) programmide kaudu, mis olid suunatud piiriülese koostöö edendamisele ja valmistumisele Euroopa Liidu liikmesuseks³. Seni on Eesti otseselt osalenud programmiperioodidel 2004–2006, 2007–2013 ja 2014–2020, hetkel kestab neljas (2021–2027) periood.

Aastate jooksul on Interregi programmidest toetatud üle 1100 Eesti osalusega projekti. Eesti partneritele on toetustena eraldatud üle 300 miljoni euro. Toetust on saanud kohalikud omavalitsused, ülikoolid, riigiasutused, mittetulundusühingud, katusorganisatsioonid, äriühingud. Andmed Interregi programmide, projektide ja toetusesaajate kohta on koondatud andmebaasi KEEP.⁴ Eesti osalusega Interregi programme koordineerib ja juhib Eestis Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi regionaalarengu osakond.

Interregi projektide tulemuslikkust, mõju ja jätkusuutlikkust ei ole varem Eestis tervikuna hinnatud.

Interregi projektide mõju ning tulemuslikkuse hindamise uuringu eesmärk on kaardistada ja koondada Interregi programmides osalevate või varem osalenud Eesti organisatsioonide teadmisi ja kogemusi, hinnata Eestis ellu viidud Interregi projektide tulemuslikkust, jätkusuutlikkust ja mõju ning anda soovitusi post-2027 programmiperioodi kavandamiseks.

¹ Regionaal- ja Põllumajandusministeerium. Interreg. <https://www.agri.ee/regionaalareng-planeeringud/regionaalareng-ja-poliitika/interreg>

² Interreg 2021–2027: Fostering Cooperation for a Stronger Europe. <https://interreg.eu/about-interreg/>

³ European Union. 2015. Territorial Cooperation A Historical Perspective. https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/interreg_25years_en.pdf

⁴ Interreg. Keep.eu database. <https://keep.eu/>

Hindamine toimus ajavahemikus 03.10.2024–03.03.2025.

1 Uuringu metoodika

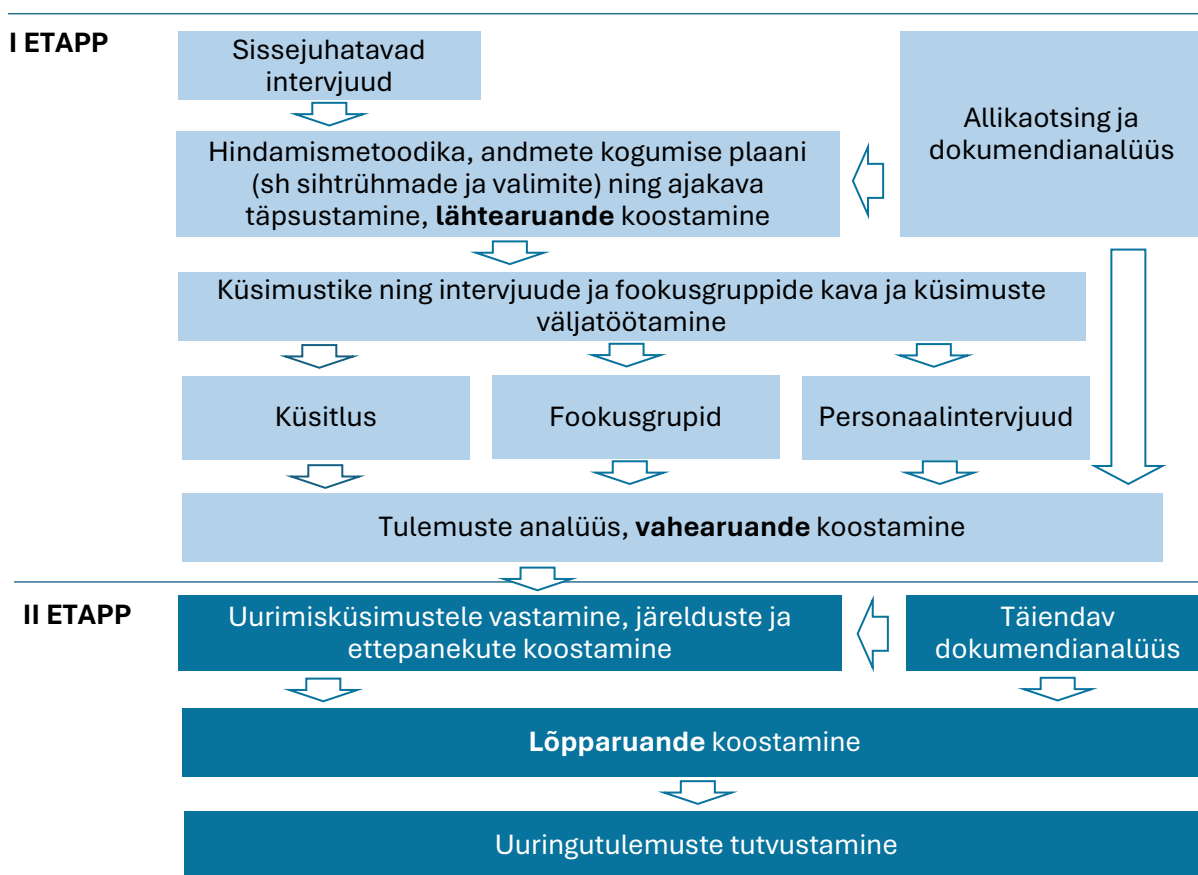
Uuringu eesmärk oli:

5. analüüsida Eestis ellu viidud Interregi programmide ja projektide tulemuslikkust, mõju ning jätkusuutlikkust erinevatele poliitikavaldkondadele ja Eesti piirkondadele;
6. anda soovitusi positiivsete seoste ja mõjude tugevdamise kohta eelduste realiseerumiseks;
7. anda soovitusi Interregi projektide mõju (valdkondlikult ja organisatsiooni administratiivsele suutlikkusele) suurendamiseks ja tulemuste jätkusuutlikkuse parandamiseks;
8. anda soovitusi Interregi programmide atraktiivsuse tõstmiseks Eesti organisatsioonide seas eriti avalikus sektoris.

Eesmärgi saavutamiseks kaardistati ja koondati Interregi programmides osalevate või varem osalenud Eesti organisatsioonide teadmisi ja kogemusi, hinnati Eestis ellu viidud Interregi projektide tulemuslikkust, jätkusuutlikkust ja mõju ning anti soovitusi post-2027 programmi- perioodi kavandamiseks.

Uuringu käigus leiti vastused 23 uurimisküsimustele (lisa 1).

Uuring oli jaotatud kahte etappi (joonis 1).

Joonis 1. Uuringuprotsess

Dokumendianalüüs

Analüüsi algetapil tehti süstemaatiline allikaotsing ning analüüsiti Interregi programm-dokumente ja juhendmaterjale, Interregi programmide kodulehti, programmide seirearuandeid ning keep.eu keskkonnas olevaid projektidokumente ja kvantitatiivandmeid. Samuti tutvuti varasemate Interregi programmide ja projektide hindamistulemustega ja statistikaülevaadetega.

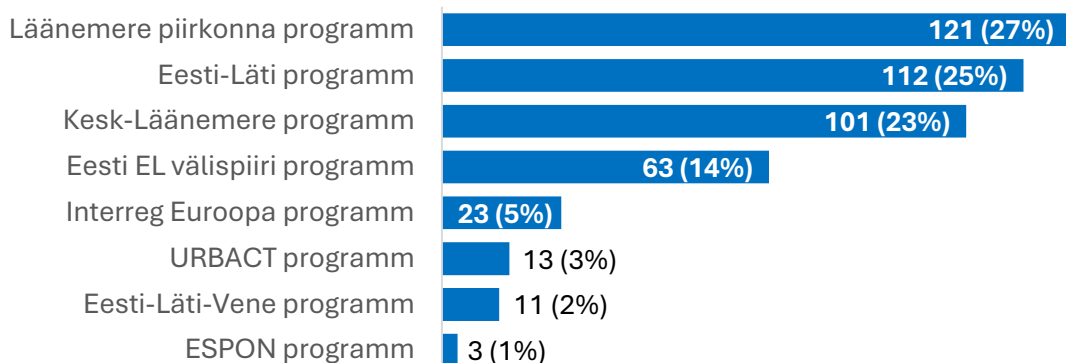
Dokumendianalüüsi tulemused olid sisendiks küsitluse ning personaalsete ja fookusgrupi intervjuude küsimustike (lisad 2 ja 3) ja valimite koostamisel. Dokumendianalüüsi abil täiendati ja täpsustati ka tellijalt saadud projektipartnerite kontaktide nimekirja.

Peamised kasutatud allikmaterjalid on loetletud kasutatud allikate nimekirjas.

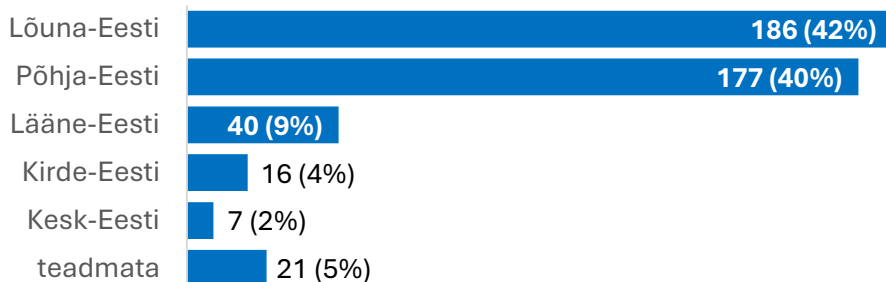
Küsitlus

Küsitluse eesmärk oli analüüsida Eesti partnerite kogemusi Interregi projektide elluviimisel, hinnata projektide tulemuslikkust, koostööd ja mõju.

Veebipõhine ankeetküsitlus viidi läbi 22.11–09.12.2024. Sihtrühmaks olid Eesti organisatsioonid, kes on osalenud Interregi programmides viimase 20 aasta jooksul. Kutse osalemiseks saadeti valimisse kuulunud organisatsioonidele e-posti teel. Küsitlusele vastas 226 inimest, kellest igauks jagas tagasisidet kuni kolme projekti kohta, andes kokku hinnangu 447 projektile (joonised 2 - 4). Analüüsis keskenduti peamiselt programmide tasandile, et pakkuda terviklikku ülevaadet nende tulemuslikkusest ja mõjust. ESPON programmi kohta kogunes vaid kolm vastust, mis on ebapiisav üldistuste tegemiseks ning seetõttu ei ole kvantitatiivanalüüsis ESPON programmi eraldi käsitletud. Küsimustik on esitatud lisas 2.

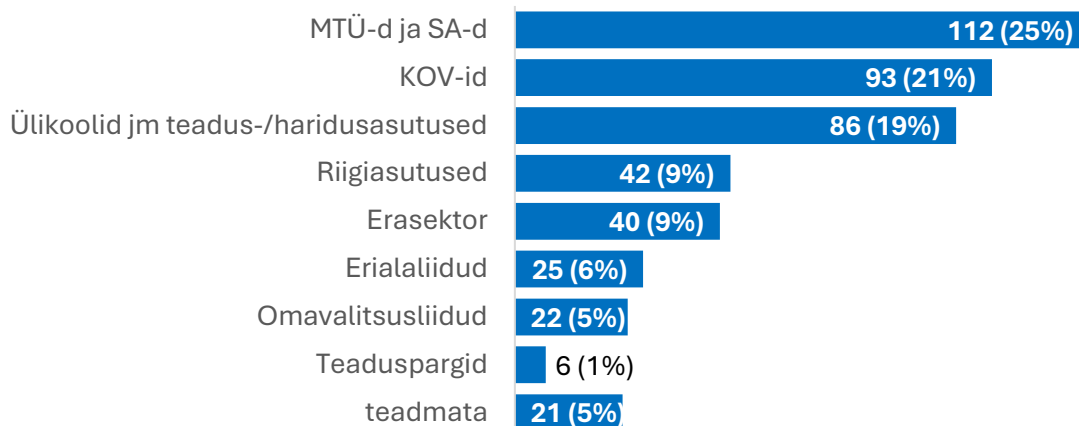

Joonis 2. Vastajad programmide lõikes (n=447)

Joonis 3. Vastajad NUTS III tasandi piirkondade lõikes⁵ (n=447)

⁵ NUTS III tasandi piirkonna olid märkimata jätnud 21 vastajat. Küsimustiku põhiosa oli neil täidetud.

Joonis 4. Vastajad organisatsiooni liikide lõikes⁶ (n=447)

Fookusgrupi ja personaalintervjuud

Intervjuude tegemise eesmärk oli saada süvitsi ülevaade Eesti partnerite kogemustest Interregi projektide elluviimisel ning hinnata projektide tulemuslikkust, koostööd ja mõju. Fookusgrupi intervjuu meetod võimaldas luua sihtrühma esindajate omavahelise sünergia ja seeläbi pakkuda üksikindiviidi kogemusest laiemat arutelu formaati.

Kokku toimus 07.–16.01.2025 seitse fookusgrupi intervjuud (tabel 1). Kokku osales fookusgruppides 41 intervjuueeritavat, kes esindasid 39 Interregi programmidesse kaasatud organisatsiooni. Fookusgrupi intervjuu kestis 1,5 kuni 2 tundi. Fookusgrupi küsimustik on leitav lisas 3 ja intervjuudes osalenute nimekiri lisas 4.

Tabel 1. Fookusgrupi intervjuudes osalenud

Fookusgrupp	Osalejate arv	Toimumis-aeg	Organisatsioonid	Programmid
1. Fookusgrupp (FG 1)	5	07.01.2025	Põhja-Eesti piirkondlik fookusgrupis osalesid nii kohaliku kui ka riikliku tasandi avaliku sektori organisatsioonide esindajad	Eesti EL välispiiri programm, Eesti-Läti programm, Eesti-Läti-Vene programm, Interreg Euroopa programm, Kesk-Läänemere programm, Läänemere piirkonna programm.
2. Fookusgrupp (FG 2)	6	08.01.2025	Ida-Eesti piirkondlik fookusgrupp, kus osalesid kohalike omavalitsuste, ettevõtluse arendamise ning kultuurivaldkonna esindajad.	Eesti EL välispiiri programm, Eesti-Läti-Vene programm, Kesk-Läänemere programm, Läänemere piirkonna programm.
3. Fookusgrupp (FG 3)	7	14.01.2025	Lõuna-Eesti piirkondlik fookusgrupp, kus osalesid kohalike omavalitsuste ja regionaalse arenduse esindajad.	Eesti EL välispiiri programm, Eesti-Läti programm, Eesti-Läti-Vene programm, Interreg Euroopa programm, Kesk-Läänemere programm, Läänemere piirkonna programm, URBACT programm.

⁶ Organisatsiooni olid märkimata jätnud 21 vastajat. Küsimustiku põhiosa oli neil täidetud

Fookusgrupp	Osalejate arv	Toimumis-aeg	Organisatsioonid	Programmid
4. Fookusgrupp (FG 4)	5	14.01.2025	Lääne-Eesti piirkondlik fookusgrupp, kus osalesid kohalike omavalitsuste ning kultuuri- ja sadamavaldkonna esindajad.	Eesti-Läti programm, Eesti-Soome programm, Interreg Euroopa programm, Kesk-Läänemere programm.
5. Fookusgrupp (FG 5)	5	15.01.2025	Kesk-Eesti piirkondlikus fookusgrupis osalesid kohalike omavalitsuste (sh sh üks omavalitsus Lääne-Eestist ja üks Harjumaalt), haridusasutuste ja kultuurivaldkonna esindajad	Eesti EL välispiiri programm, Eesti-Läti programm, Interreg Euroopa programm, Kesk-Läänemere programm.
6. Fookusgrupp (FG 6)	7	16.01.2025	Fookusgrupis osalesid ülikooli, teadus- ja arendusorganisatsioonide, sadamavaldkonna, erialaliitude esindajad.	Eesti EL välispiiri programm, Eesti-Läti programm, Eesti-Läti-Vene programm, Interreg Euroopa programm, Kesk-Läänemere programm, Läänemere piirkonna programm.
7. Fookusgrupp (FG 7)	6	16.01.2025	Fookusgrupis osalesid ministeeriumide, riigiasutuse, ülikooli, erialaliidu ja tehnoloogiavaldkonna organisatsiooni esindajad.	Eesti-Läti programm, Interreg Euroopa programm, Kesk-Läänemere programm, Läänemere piirkonna programm.

Täiendavalt toimus 13.03.2025 üks telefoniintervjuu ESPON programmi teemal, kuna programmi kohta ei saadud fookusgrupi intervjuudes piisavalt tagasisidet. Samuti toimus 22.10.2025 viie osalejaga sissejuhatav grüpiintervjuu tellija esindajatega.

2 Hinnatavad Interregi programmid

Piiriülese koostöö programmid

Interregi piiriülesed programmid on loodud selleks, et toetada naaberriikide kohalike omavalitsuste, avaliku ja erasektori asutuste ning vabaühenduste piiriülese iseloomuga koostööalgatusi. Eesti osaleb mitmes piiriüleses koostööprogrammis, kus keskendutakse peamiselt programmi piirkondade arengule, ettevõtluse ja innovatsiooni edendamisele, keskkonnakaitsele, turismi arendamisele ja ühiste teenuste loomisele.

Eesti on osalenud järgmistes piiriülese koostöö programmides (keep.eu, 01.03.25 seisuga⁷):

Programm	Eesti osalusega projekte					Partnereid projektis keskmiselt	sh Eesti partnereid projektis keskmiselt	Eesti juht-partneriga projektide osakaal
	2000-2006	2007-2013	2014-2020	2021-2027	KOKKU			
Eesti-Läti programm	-	67	55	26	148	4,9	2,1	54%
Kesk-Läänemere programm	-	106	107	52	265	5,1	1,8	33%
Eesti-Soome programm	144	-	-	-	144	4,0	1,7	10%
KOKKU	144	173	162	78	557	4,8	1,9	32%

Transnatsionaalse koostöö programm

Transnatsionaalsete koostööprogrammide eesmärk on kaasata suuremat hulka makroregionaalse piirkonna riike, et tegeleda ühiste strateegiliste väljakutsetega, nagu kliimamuutused, keskkonnanäitajate, regionaalne konkurentsivõime ja innovatsioon. Programmid toetavad eelkõige mitut riiki haaravaid projekte, milles osalevad avalik sektor, ülikoolid, teadusasutused, ettevõtlus- ja vabaühendused.

Eesti on osalenud Läänemere piirkonna programmis (keep.eu, 01.03.25 seisuga):

Programm	Eesti osalusega projekte					Partnereid projektis keskmiselt	sh Eesti partnereid projektis keskmiselt	Eesti juht-partneriga projektide osakaal
	2000-2006	2007-2013	2014-2020	2021-2027	KOKKU			
Läänemere piirkonna programm	83	64	139	61	347	15,5	1,8	7%
KOKKU	83	64	139	61	347	15,5	1,8	7%

⁷ 2021-2027 perioodi kohta on andmed keep.eu andmebaasis puudulikud

Üleeuroopalised koostööprogrammid

Üleeuroopalised koostööprogrammid on suunatud sellele, et parandada regionaalarengu poliitikate kujundamist ja rakendamist, soodustada teadmiste vahetust Euroopa erinevate piirkondade vahel ning leida ühiselt nutikaid lahendusi ühistele probleemidele. Peamiselt osalevad programmides avaliku sektori asutused, ülikoolid, uurimiskeskused ning katusorganisatsioonid.⁸

Eesti on osalenud järgmistes üleeuroopalise koostöö programmides (keep.eu, 01.03.25 seisuga):

Programm	Eesti osalusega projekte					Partnereid projektis keskmiselt	sh Eesti partnereid projektis keskmiselt	Eesti juht-partneriga projektide osakaal
	2000-2006	2007-2013	2014-2020	2021-2027	KOKKU			
Interreg Euroopa programm	29	34	23	25	111	10,5	1,2	1%
URBACT programm	3	6	16	6	31	9,6	1,0	3%
ESPON programm	1	6	7	n/a	14	8,9	1,1	14%
KOKKU	33	46	46	31	156	10,1	1,1	3%

Üleeuroopalise koostöö programmide hulka kuulub ka INTERACT programm, mis ei rahasta projekte, vaid pakub tehnilist ja meetodilist tuge kõikidele Interregi programmidele. Eesmärk on parandada programmide rakendamist, luua ühiseid standardeid, pakkuda Euroopa territoriaalse koostöö temaatilisi koolitusi, luua ühist seiresüsteemi ning aidata levitada Interregi programmides saavutatud tulemusi.

Euroopa Liidu naabruspoliitika piiriülesed koostööprogrammid

Euroopa Liidu naabruspoliitika piiriülesed koostööprogrammid on mõeldud selleks, et tugevdada koostööd ELi liikmesriikide ja naaberriikide vahel, mh parandada piirialade majanduslikku ja sotsiaalset arengut ning edendada keskkonnakaitset. Eesti on osalenud Euroopa naabrusinstrumendi (ENI) Eesti-Vene piiriülese koostöö programmis (varasematel perioodidel Euroopa naabrus- ja partnerlusinstrumendi (ENPI) Eesti-Läti-Vene koostööprogrammis), kus rahastati nii piiripunktide rekonstrueerimist, keskkonna-, kultuuri- kui ka turismiprojekte. 24.02.2022, mil Venemaa alustas täiemahulist sõda Ukrainas, lõpetati Vene Föderatsiooniga koostöö. Euroopa Komisjon otsustas, et Venemaa osalusega ENI programmid peatatakse, kuigi toetusajaajatele EL riikides anti võimalus projektitegevusi programmiperioodi lõpuni jätkata. Eesti-Vene programm nimetati ümber Eesti EL välispiiri programmiks.

Eesti on osalenud järgmistes EL naabruspoliitika piiriülese koostöö programmides (keep.eu, 01.03.25 seisuga):

Programm	Eesti osalusega projekte					Partnereid projektis keskmiselt	sh Eesti partnereid projektis keskmiselt	Eesti juht-partneriga projektide osakaal
	2000-2006	2007-2013	2014-2020	2021-2027	KOKKU			
Eesti-Läti-Vene programm	39	35	-	-	74	4,6	1,9	68%
Eesti EL välispiiri programm	-	-	71	-	71	2,6	1,7	92%
KOKKU	39	35	71	-	156	3,6	1,8	79%

⁸ Interreg. Types of programmes. <https://interreg.eu/about/types-of-programmes/>

3 Interregi tegevuste tulemuslikkus

3.1 Koostöökogemused ja projektipartnerlus

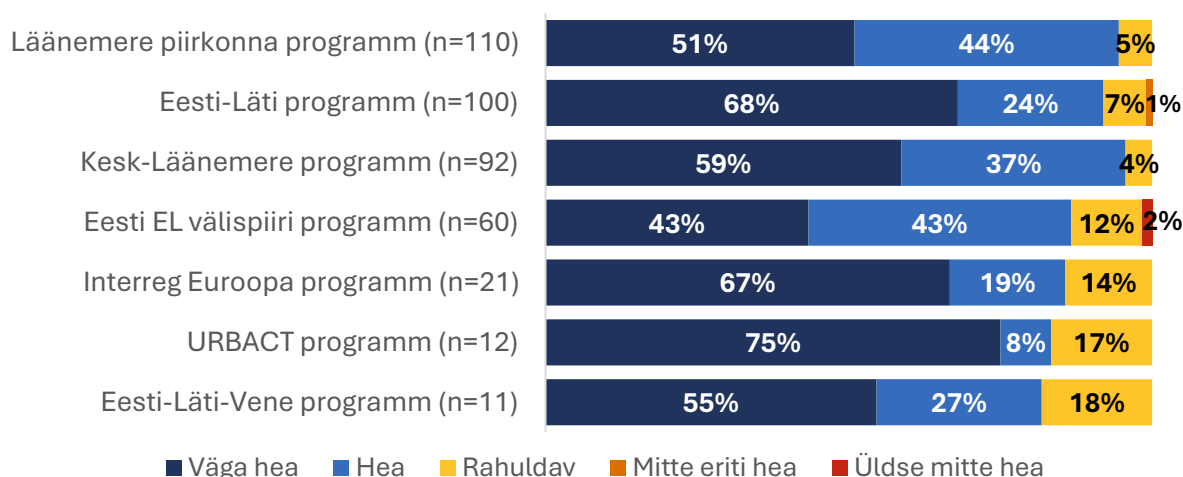
Uurimisküsimused

1. Kuidas hinnatakse projektis osalenud partnerlust? Kas kõik projektipartnerid (nii Eestist kui ka välismaalt) olid projekti tulemuste saavutamiseks vajalikud ja asjakohased ning kas partnerlus oli optimaalne?
2. Mis tüüpi projektides ja mis valdkondades sujus koostöö kõige paremini? Milles seisnes piiriülese koostöö väärtus?
3. Kas projekti tegevused oleks olnud võimalik ellu viia ja tulemused saavutada ilma välispartnereid kaasamata?

Küsitluses ja fookusgrupi intervjuudes uuriti koostöökogemusi Interregi programmides. Küsitlusele vastanud Eesti projektipartnerite esindajad hindavad koostöökogemust valdavalt positiivselt: kõikide programmide puhul hindasid koostööd projektipartneritega väga heaks või heaks enam kui 80% vastajatest. Kõige positiivsemalt hinnati koostöökogemust URBACT programmis, kus 75% vastajatest leidis, et koostöö oli väga hea. Samuti anti kõrge hinnang Eesti-Läti programmi (68% väga hea) ja Interreg Euroopa programmi (67% väga hea) koostööle (joonis 5).

Mõnevõrra madalamaid hinnanguid said teistega võrreldes Eesti EL välispiiri programm (endine Eesti-Vene programm) ja Eesti-Läti-Vene programm, kus vastavalt 43% ja 55% vastajatest hindasid koostööd väga heaks, kuid märkimisväärne osa vastajatest leidis, et koostöökogemus oli pigem rahuldav (12% ja 18%). Samuti leidis mõningaid kriitilisi hinnanguid: näiteks 2% Eesti EL välispiiri programmi vastajatest ei pidanud koostööd heaks.

Kuidas hindate koostööd projektipartneritega?

Joonis 5. Koostöö kvaliteedi hinnang Interregi programmides

Selgitustes toovad vastajad välja, et suure osalejate arvu korral osutus projektide juhtimine sageli keeruliseks, eriti kui tuli arvestada erinevate poliitiliste tasandite – riikliku, regionaalse ja kohaliku omavalitsuse – praktikatega. Lisaks töid vastajad esile kultuurilisi erinevusi ja

keelebarjääri, mis takistasid selget suhtlemist isegi siis, kui töökeeleks oli inglise keel. Mõnel juhul oli partnerite panus oodatust väiksem või polnud kõik osalejad piisavalt kaasatud, mistõttu tekkis küsimus, kas kõik vajalikud organisatsioonid olid projektide eesmärkide saavutamiseks asjakohaselt esindatud.

Osa projekte seisid silmitsi oluliste väliste teguritega, nagu COVID-19 pandeemia ja Venemaa agressioon Ukrainas, mis sundisid tegevusi ümber kujundama. Näiteks tuli rahvusvahelisi üritusi kohandada kohalikeks või mõni projekt peatati⁹ täielikult EL poolt Venemaale kehtestatud sanktsioonide tõttu. Sellest hoolimata tõsteti esile juhtpartnerite ja koostööpartnerite paindlikkust ja suutlikkust leida keerulistes olukordades uusi lahendusi. Hästi juhitud projektides saavutati sageli kõik eesmärgid ja loodi pikaajalised koostöövõrgustikud, mis toimivad edukalt ka pärast projekti lõppu.

Eduka koostöö näited sisaldasid juhtumeid, kus partnerid andsid projektide edusse märkimisväärse panuse, näiteks loomemajanduse tugivõrgustike arendamisel või noorte kaasamisel kultuuriprojektides. Paljude jaoks osutus projektide käigus saadud kogemus väga väärtuslikuks, pakkudes teadmisi nii rahvusvahelisest koostööst kui ka eri kultuuride eripäradest. Siiski tõdeti, et suurem partnerite arv või keerulised tööprotsessid nõuavad eriti tugevat koordinatsiooni ja selget strateegiat. Üldiselt rõhutati koostöö praktilist kasu, kuid toodi välja ka vajadus parema ettevalmistuse ja realistlikumate eesmärkide seadmiseks.

Fookusgrupi intervjuudes osalenud hindasid koostööd väga oluliseks ning kuigi koostöökogemused on olnud erinevad, on enamik hinnanud koostööd partneritega positiivselt. Tõsteti esile, et ellu on viidud projekte, millel on olnud reaalne kasu erinevatele sihtrühmadele. Selliste tulemuste saavutamine on olnud võimalik tänu heale koostööle rahvusvaheliste partneritega, sealhulgas Lätist, Soomest ja Rootsist. Üks fookusgrupi intervjuus osalenu tõi esile, et nii Kesk-Läänemere programm kui ka varasem Eesti-Soome programm on pakkunud väärtuslikke võimalusi kogemuste ja teadmiste omandamiseks rahvusvaheliste koostööpartnerite kaudu. Muuhulgas toodi esile ka juhtimiskompetentside arendamist, mida võimaldas koostöö Soome partneritega.

Oleme olnud projektides, kus eestvedajateks on olnud näiteks soomlased või rootslased, ja nendelt on olnud palju õppida, kuidas neid asju teha. [...] Tulevikus ükstapuha, kuhu suunas me seda koostööd teeme, siis see on nagu mingi vundament, millele seda rajada, et mingi varasem kogemus on olemas.
(FG 2)

⁹ Kommentaar käib ilmselt aastatel 2008–2021 toimunud projektide kohta. Pärast Venemaa agressiooni Ukrainas lõpetati kõik kahepoolsed tegevused.

Samuti tõsteti esile näiteid, kus üheks projekti suurimaks edusammuks osutus väga hea koostöö Eesti siseste partneritega. Näiteks toodi esile GreenAgri projekti¹⁰, kus saavutati olulisi kompromisse põllumajandustootjate ja riigiasutuste vahel, mis võimaldasid näiteks keskenduda farmerite koolitamisele, aidates neil võtta kasutusele innovaatilisi tehnoloogiaid.

Projekti üks suurimaid edusamme oli väga hea koostöö riigiasutustega – toonase Keskkonnaministeeriumi ja Maaeluministeeriumiga. Selle koostöö tulemusena leiti põllumajandustootjate ja riigiasutuste vahel kompromissid, mis võimaldasid mõistlikke lahendusi. (FG 6)

Koostöö sujuvus ja kvaliteet sõltuvad suuresti juhtpartneri tegevusest ja osapoolte suhtumisest. Juhtpartneri roll on äärmiselt tähtis – järjekindel ja organiseeritud eestvedaja tagab, et koostöö kulgeb tõhusamalt. Mõned organisatsioonid on kogenud, et koostöö juhtpartneriga ei ole alati sujuv – näiteks on esinenud olukordi, kus partnerite vaheline koostöö on hea, kuid juhtpartner on jäänud tagaplaanile. Sellest hoolimata on projektid ellu viidud. Koostöö sujuvust võib mõjutada ka olukord, kus juhtpartner vahetub projekti kestel. Üks fookusgrupi intervjuus osalenu tõi näite Kesk-Läänemere programmi projektist, kus selline vahetus lõi meeskonnale täiesti uue olukorra, mis eeldas kohanemist ja tihedamat koostööd.

Koostöö edu sõltub partnerite ühistest vaadetest ja kokku lepitud eesmärkidest. Kui neid ei ole, kipub koostöö kvaliteet ja efektiivsus kannatama. Samuti toodi välja, et teatud olukordades eelistatakse olla juhtpartner, et tagada kontroll olukorra üle ja tagada projekti sujuv elluviimine.

Meie poolt võib öelda, et meil ei ole olnud suuri probleeme, ilmselt seetõttu, et oleme tavaliselt ise juhtpartner. Kui ise partnereid valid ja kutsud, on oluline tunda inimesi ja asutusi – päris "põrsast kotis" ei tasu võtta. (FG 6)

Minu vaates on alati see, et kui mingisse projekti minna, on kõige olulisem leida partner, kellega vaadata ühte suunda, mitte lihtsalt üksteisele otsa vaadata. Et ei oleks seda, et see koostöö jääb lihtsalt sõnakõlksuks. (FG 5)

Koostöö tõhusus on seotud ka partnerite arvu ja koostöö korraldusega. Väiksemate programmide projektid (nt Eesti-Läti programmis), on osutunud edukaks kuna neil on lihtsam juhtimisstruktuur ja vähem partnereid. Suuremate programmide (nt Interreg Euroopa programmi) projektide puhul, kus osaleb rohkem riike ja eri partnereid, võib koordineerimise ja tegevuste elluviimisele kuluv ressursikasutus olla liialt suur, mis võib omakorda vähendada projekti tulemuslikkust. Samas leidub ka projekte, kus kuue partneriga rahvusvaheline koostöö toimib efektiivselt, samas kui väiksema partnerite arvuga projektides võib kogemuste vahetamine olla piiratum.

¹⁰ GreenAgri. Orgaaniliste väetiste keskkonnasõbralik majandamine põllumajandussektoris. <https://epkk.ee/greenagri/>

Varasem koostöökogemus samade partneritega lihtsustab koostööd, kuna osapooled on juba tuttavad üksteise tööstiili ja ootustega. Seetõttu eelistavad organisatsioonid sageli jätkata koostööd partneritega, kellega on juba positiivne kogemus Interregi projektides. Uute ja tundmatute partneritega koostöö alustamine võib aga olla palju aeganõudvam.

Meie jaoks on oluline, et projektide koostamisel valiksime partnerid, kellega oleme juba varem koostööd teinud. Usaldame neid ja valime nad sageli juhtpartneriteks, kuna teame, et nad viivad oma ülesanded lõpuni. (FG 5)

Pärast koroonaperioodi on fookusgrupi osalenu sõnul saanud tavaks, et meeskonnaga kohtumised toimuvad kaks korda aastas mõnes osalevas riigis või linnas. Vahepeal korraldatakse igakuised *online*-koosolekud ning projekti iseloomust sõltuvalt võivad toimuda ka väiksemad ja spetsiifilisemad *online*-koosolekud. Kolmeaastastes projektides korraldatakse vähemalt kord poolaastas kogu konsortsiumi koosolekud, kus osalevad kõik partnerid.

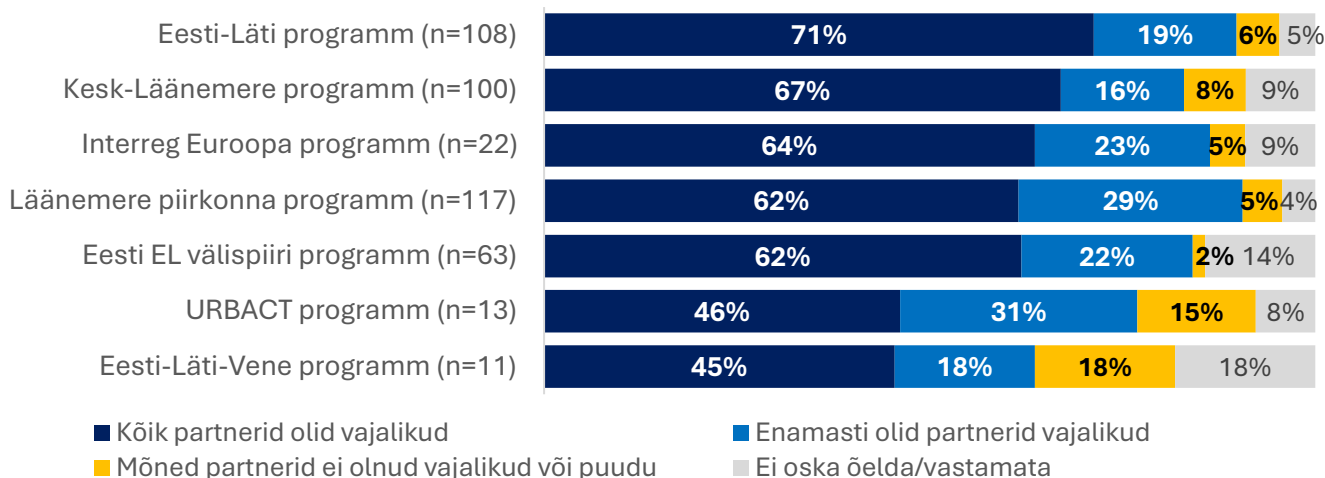
Samas toodi välja juhtumeid, kus koostöö projektides ei ole olnud kõige parem. Seetõttu ei esitata edaspidi nendega koos projektitaotlusi.

ESPON programmi käsitletud intervjuus rõhutati, et programmi otsene eesmärk ei ole koostööprojektide elluviimine, vaid teadmiste loomine ja selle kaudu suuniste pakkumine, kuidas koostööd tõhusamalt teha – näiteks erinevate uuringute kaudu. Samas on koostöö siiski üks programmi võtmeteemasid. Uuringute kavandamine toimub sageli mitme organisatsiooni, sh KOV-ide koostöös. Organisatsioonid esitavad ühiselt uurimisteema ning rakendavad hiljem ka tulemusi. Selliseid näiteid leidub nii Balti riikides kui ka Hollandis ja Rootsis, kus koostööelement on teadlikult uuringutesse integreeritud. Siiski erineb ESPONi koostöö iseloom näiteks URBACT programmist, kus igapäevane ja praktiline koostöö on projekti keskne osa.

Kõiki kaasatud projektipartnereid pidas projekti eesmärkide saavutamiseks vajalikuks eri programmides 45–71% küsitlusele vastanutest (joonis 6). Kõige rohkem vastajaid, kes hindasid kõiki partnereid vajalikuks, oli Eesti-Läti programmis (71%) ja Kesk-Läänemere programmis (67%). Madalaim osakaal oli Eesti-Läti-Vene programmis (45%) ja URBACT-i programmis (46%).

Küsitletute hinnangutes partnerite vajalikkuse kohta erinesid programmide lõikes. Suur osa vastajatest leidis, et kõik partnerid olid olulised, kuid märkimisväärne osa pidas neid ka enamasti vajalikuks – eriti URBACT-i programmis (31%) ja Läänemere piirkonna programmis (29%). Samas toodi mõnes programmis välja ka partnereid, kelle panus oli vähene või ebaoluline, näiteks Eesti-Läti-Vene (18%) ja URBACT-i programmis (15%). Üksikud vastajad märkisid, et mõned vajalikud partnerid olid projektidest puudu.

Kas kõik projektpartnerid (nii Eestist kui välismaalt) olid projekti tulemuste saavutamiseks vajalikud?

Joonis 6. Partnerite vajalikkuse hinnang Interregi programmides

Selgitustes töid küsitluses osalenud välja, et projektpartnerite osalus ja vajalikkus sõltub suuresti projektide eesmärkidest, etapist ja spetsiifikast. Mõned projektid on alles algusfaasis või pooleli, mistõttu on partnerite lõplikku vajalikkust praegu keeruline hinnata¹¹. Projektides, kus partnerite rollid olid selgelt määratletud, peeti nende panust üldiselt vajalikuks. Samas esines olukordi, kus osa partnereid olid väheaktiivsed või ei täitnud oma kohustusi, mistõttu tuli neid asendada või nende panust kompenseerisid teised partnerid.

Partnerite valik põhines sageli nende pädevusel, kogemustel ja projektile antaval lisaväärtusel. Tasakaalustatud rahvusvahelist koostööd peeti oluliseks nii projekti eesmärkide saavutamise kui ka rahastamisotsuste tegemisel. Samal ajal toodi välja, et osas projektides ei olnud kõigi partnerite panus kriitilise tähtsusega, eriti väiksemate või väga konkreetsete eesmärkidega projektide puhul.

Üldiselt peeti partnerite mitmekesisust ja koostööd väärtuslikuks. Partnerite teadmiste ja kogemuste jagamine aitas leida lahendusi ning andis väiksematele partneritele võimaluse õppida suuremate ja kogenumate partnerite saavutustest. Samas tõdeti, et mida suurem on partnerite hulk, seda keerulisem on hinnata, kas kõik partnerid olid projekti tulemuste saavutamiseks hädavajalikud.

Välispartnerite kaasamise olulisus

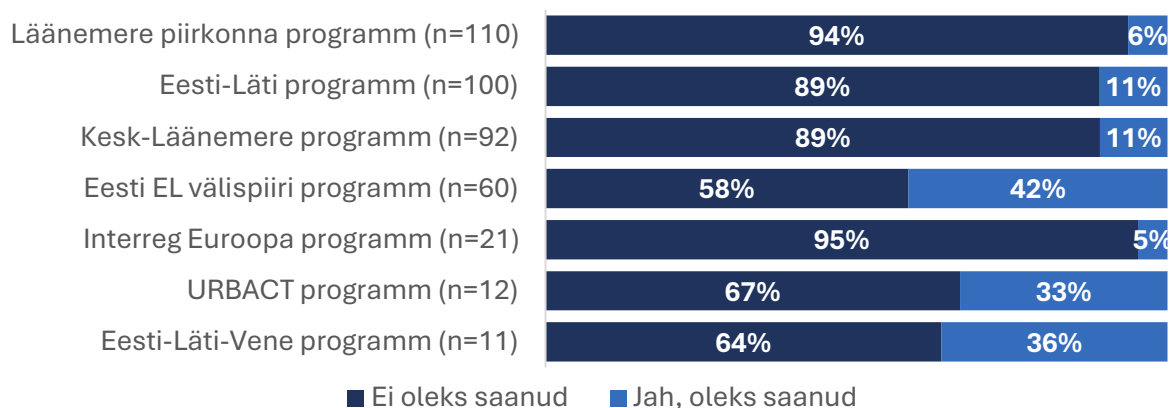
Suurem osa vastajaid leidis, et projektide tegevusi ei oleks olnud võimalik ellu viia ega tulemusi saavutada ilma välispartnereid kaasamata. Välispartnerite rolli hinnati kõige kõrgemalt Interreg Euroopa programmis ja Läänemere piirkonna programmis, kus vastavalt 95% ja 94% vastajatest leidis, et välispartnerid olid projekti elluviimiseks hädavajalikud (joonis 7). Välispartnerite rolli hinnati väga kõrgelt ka Kesk-Läänemere (89%) ja Eesti-Läti (89%) programmides.

Oluliselt madalamad näitajad olid Eesti EL välispiiri ja Eesti-Läti-Vene programmides, kus vastavalt 58% ja 64% vastajatest leidsid, et projekti ei oleks saanud ellu viia ilma välispartnerite

¹¹ Vastajad olid 15 projekti puhul märkinud, et projekt veel kestab.

kaasamiseta. Selliste hinnangute üheks põhjuseks võib olla investeringuprojektide suhteliselt suur osakaal Eesti EL välispiiri ja Eesti-Läti-Vene programmide projektides¹² ning ka asjaolu, et koostöö Venemaaga oli raskendatud juba enne selle täielikku lõppemist ja alates Ukraina vastase agressiooni algusest jäidki Eesti projektipartnerid iseseisvalt tegevusi lõpetama. URBACT programmide esindajatest 67% leiavad, et välispartnerite osalus oli tingimata vajalik.

Kas projekti tegevused oleks olnud võimalik ellu viia ja tulemused saavutada ilma välispartnereid kaasamata?

Joonis 7. Välispartnerite vajalikkus projektide elluviimisel Interregi programmides

Selgitustest järeldub, et välispartnerite kaasamine oli enamikus projektides oluline ja sageli hädavajalik, kuna nad tõid projektidesse spetsiifilist kompetentsi, teadmisi ja rahvusvahelist kogemust, mida Eestis ei olnud. Näiteks tõid välispartnerid kaasa oskusteavet valdkondades, kus Eestis vastav pädevus puudus või oli vähene, nagu renoveerimistehnoloogiad, rahvusvaheliste andmebaaside loomine ja tehnoloogilised uuendused. Samuti aitasid välispartnerid avada uusi vaatenurki ja pakkuda lahendusi, mida ühe riigi kontekstis oleks olnud keeruline leida.

Mitmes projektis tõid välispartnerid tänu oma kogemustele ja kompetentsidele kaasa olulist lisaväärtust, aidates kaasa projektide eesmärkide edukamale saavutamisele. Välispartneritega koostöö kiirendas tulemuste saavutamist ja rikastas protsessi sisuliselt. Samuti rõhutati, et koostöö võimaldas jagada parimaid praktikaid ja teadmisi, mis tugevdasid nii projektide käigus saavutatud tulemusi kui ka nende pikaajalist mõju.

Projektid ja valdkonnad, kus koostöö sujus kõige paremini

Fookusgrupi intervjuudest selgub, et kõige paremini sujus koostöö praktiliste ja selge eesmärgiga projektides, kus oli konkreetne vajadus või probleem, mida projekt aitas lahendada. Kõige paremini töötas koostöö just siis, kui see lähtus igapäevategevustest ning oli üles ehitatud usalduslikele suhetele. Näiteks sadamate arenduse projektides tõdeti, et koostöö Läti partneritega toimus väga sujuvalt – osapooled olid motiveeritud, koostöö oli operatiivne ning üksteise kompetentsi väärtustati. Eriti hästi sujus koostöö, kui partnereid sidus varasem koostöökogemus.

¹² Eesti EL välispiiri (endise Eesti-Vene) ja Eesti-Läti-Vene programmid olid ainukesed, kus oli võimalik teha n-ö peegelprojekte kus sisulist koostööd ei pruukinudki toimuda, oluliseks peeti üksteise tundma õppimist. Näiteks Narva ja Ivangorodi promenaadid oleks saanud kummaski kohas valmis teha ka ilma koostööta.

Koostöö sujus hästi ka projektides, mis keskendusid teadmiste ja kogemuste vahetusele, eriti hariduse ja sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas. Osalejad tõid esile, et partnerid õppisid tundma teineteise erinevaid lähenemisi ja praktikaid, mis aitas kaasa ühise arusaama kujunemisele ning sisukale koostööle. Oluline oli ka see, et partnerid täitsid projektides erinevaid, kuid teineteist täiendavaid rolle – näiteks toodi projekti metoodiline kompetents ühelt partnerilt ja praktiline vaade teiselt.

Minu kogemused on olnud peamiselt koolitus- ja teaduse poole pealt. Üks suur väärtus, mis projektides olnud, on see, et oleme saanud esmase tegevusena kaardistada olemasoleva praktika ja hetkeseisu. See kaardistus on aidanud viia partnerid ühtsele tasandile, mille põhjal saame edasiarendusi teha. (FG 7)

Innovatsiooni ja digilahenduste arendamise projektides oli koostöö edukas, kui osapooltel oli selge rollijaotus ja ühine arusaam vajadustest. Projektides on arendatud näiteks ühtseid standardeid ja digilahendusi (nt e-arvete süsteem), mida piloteeriti piiriülel. Koostöö oli edukas, sest kõik osapooled mõistsid probleemi tuuma ning töötasid koos lahenduste nimel, mis olid reaalset rakendatavad erinevates riikides.

Näiteks võib tuua ühtsete standardite loomise ja piloteerimise, eriti näiteks e-arvete osas. Siin ei räägi me ainult Eesti-sisestest lahendustest, vaid sellest, kuidas need piiriülel toimivad. Koos testides ja ettevõtteid kaasates oleme saanud leppida teiste riikidega kokku standardites, mis lihtsustavad piiriülel kaubandust. Näiteks kaupade liikumisel, kus ühtsed standardid ja protsessid väldivad olukordi, kus iga riik kehtestab oma erireeglid. (FG 7)

Ettevõtluse ja ekspordi toetamisel Kesk-Läänemere programmi projektides, kus koostöö oli praktiline ja suunatud konkreetsete tulemuste saavutamisele. Teaduspargid, ettevõtlusorganisatsioonid ja arenduskeskused said läbi projektide tugevdada oma rahvusvahelist võrgustikku ja pakkuda ettevõtetele reaalset tuge, näiteks uutele turgudele laienemisel või investeringute kaasamisel. Välja toodi, et kuigi sellistes projektides ei pruugi koostöö tegemine olla alati lihtne, on see siiski väga tõhus – just tänu projektidele on õnnestunud sõlmida rahvusvahelisi koostöölepinguid, mis omakorda on kaasa toonud töökohtade loomise.

Piiriülese koostöö väärtus seisneb eelkõige ka teadmiste vahetamises, usalduse tekkimises ja uute kontaktvõrgustike loomises. Paljud osalejad rõhutasid, et läbi projektide avardus silmaring ja suurenes arusaam teistes riikides toimivatest lahendustest. Samuti tõi koostöö võimaluse piloteerida uusi praktikaid väiksema riskiga, tuginedes teiste partnerite kogemustele ja õppetundidele. Paljude jaoks oli just „koos õppimise“ formaat üks tugevamaid projektide aspekte.

3.2 Koostööd mõjutavad tegurid

Uurimisküsimused:

4. Mis olid koostöö põhilised takistused ja edutegurid?
5. Kas ja kuidas koostöö piiriülese koostöö programmides üle maismaapiiri erineb üle merepiiri koostööst?
6. Milliseid peamisi erinevusi ja sarnasusi saab esile tuua piiriülese koostöö programmides, transnatsionaalsetes programmides ja üleeuroopalise koostöö programmides rahastatud projektides plaanitu ja nende tulemuste vahel?
7. Mis on koostööprojektide puhul kõige tähtsam, et planeeritud tulemus ja mõju oleksid saavutatud?

Koostööd põhilised edutegurid

Küsitluses ja fookusgrupi intervjuudes uuriti, millised on olnud projektide raames tehtud koostöö peamised edutegurid. Küsitlustulemustest selgub, et koostöö peamised edutegurid on ühine arusaam projekti eesmärkidest ja tulemustest ning partnerite varasem koostöökogemus (joonis 8, tabel 2).

Kui teistes programmides ei peetud programmiasutuse (sekretariaat) toetust oluliseks eduteguriks (vaid 17% vastajatest hindas seda koostöö jaoks vajalikuks), siis Eesti EL välispiiri programmi puhul tõi seda edutegurina välja 42% vastajatest.

Mis olid koostöö põhilised edutegurid?

Joonis 8. Koostöö põhilised edutegurid (n=409)

Tabel 2. Koostöö põhilised edutegurid programmide lõikes

	Ühine arusaam projekti eesmärkidest ja tulemustest	Partnerite varasem kogemus rahvusvahelises koostöös	Paindlik ja toetav projektijuhtimine	Tõhus kommunikatsioon ja koostöö	Selged rollid ja vastutusalad partnerite vahel	Varasem kokkupuude ja koostöö partneritega	Programmasutuse (sekretariaat) toetus
Eesti-Läti programm (n=102)	73%	51%	45%	27%	37%	25%	14%
Eesti-Läti-Vene programm (n=11)	71%	57%	86%	14%	14%	14%	14%
Läänemere piirkonna programm (n=110)	66%	63%	39%	44%	36%	22%	2%
URBACT programm (n=12)	50%	67%	25%	33%	33%	8%	17%
Interreg Euroopa programm (n=22)	50%	44%	56%	63%	13%	19%	0%
Kesk-Läänemere programm (n=92)	49%	48%	51%	43%	31%	33%	16%
Eesti EL välispiiri programm (n=60)	55%	26%	29%	42%	16%	32%	42%
KOKKU (n=409)	60%	50%	44%	40%	30%	26%	14%

Fookusgrupi intervjuudest selgus olulisi tegureid, mis aitavad tagada sujuva koostöö ja positiivsed tulemused. Kõige tähtsam on projektipartnerite paindlikkus ja positiivne lähenemine, mis võimaldab kohandada oma tegevusi vastavalt muutuvatele oludele. Efektive infovahetus ja teadlikud valikud aitavad vältida takistusi ning tagada, et kõik osapooled on jõudnud projekti eesmärkides ja tegevustes ühesugusesse arusaamisesse.

Kõige olulisem on siiski positiivne lähenemine ja paindlikkus – kui oskad oma lähenemisviisi kohandada ja uusi koostöövõimalusi ära kasutada, leiab alati lahendusi. (FG 5)

Samuti toodi esile, et eduka koostöö eelduseks on partnerite motiveeritus. Rõhutati, et mida paremini haakub projekt partnerite igapäevatööga, seda suurem on nende motiveeritus ja seda sujuvamalt kulgeb projekt. Näiteks toodi välja Läänemere piirkonna ja Kesk-Läänemere programmid, kus ühe fookusgrupis osalenu hinnangul on koostööpartnerite motivatsioon tavaliselt olnud kõrge, mis omakorda on soodustanud projektide edukat elluviimist. Samuti märkis üks fookusgrupi osaleja, et nende organisatsiooni kogemus Eesti-Läti programmis Läti projektipartneritega on olnud positiivne, eriti juhul, kui projektid on põhjalikult planeeritud ja hästi läbi mõeldud.

Väga oluline on üles ehitada usaldusväärsed suhted ja tugevaid koostöösidemed, sest isiklikud suhted ning partnerite eelnevad kogemused omavahelise koostööga muudavad projekti sujuvamaks ja lihtsamaks. Koostöös on eriti oluline, et partnerid oleks valitud vastavalt vajadusele ning nende oskused, kogemused ja tööstiil sobiksid projekti eesmärkidega.

Isiklikud suhted mängivad olulist rolli – kui tunned kedagi asutuses, on palju lihtsam küsida, arutada või uusi projekte ette valmistada. (FG 1)

Tehnoloogia areng ja kaugühenduste laialdasem kasutamine on muutnud koostöö paindlikumaks, eriti kriisiaegadel nagu COVID-19 pandeemia, mil kaugkoosolekud ja veebipõhised tööriistad, nagu Teams, võimaldasid kiirelt lahendada paljusid küsimusi ilma vajaduseta pidevalt reisida. Samas ei saa alahinnata ka silmast-silma kohtumiste tähtsust – teatud tegevused, nagu strateegiliste otsuste tegemine või keerukamate küsimuste arutamine, vajavad ikka inimsuhtluse kaudu süvitsi minevat arutelu ja sidemete tugevdamist.

Kui selles koroonaaegas oli midagi head, siis võib-olla see, et selline mõttetu lendamine jäi ära. Väga palju oli kohapealseid koosolekuid ja tuli minna kohale, mis oli päris aeganõudev, eriti kui paralleelselt 4-6 projekti käimas. Koroonaaeg tõi mõistuse inimestele pähe, et väga palju asju saab teha Teamsi teel. Ja tõesti, kokkusaamine on ka väga oluline. Üks asi on ju mingid kokkulepped, kiired asjad, mis lahendatakse ära, aga teised tegevused ikkagi eeldavad füüsilist kokkusaamist. Minu arvates läks see tasakaal päris hästi paika. (FG 3)

Projektide jätkusuutlikkus ja edu sõltuvad eelkõige partnerite koostöövõimest, kohanemisvalmidusest ning selgest kommunikatsioonist. Eduteguriteks on projekti põhjalik ettevalmistus ja usalduslik koostöö, mis võimaldavad ka keerulistes tingimustes saavutada soovitud tulemusi. Rõhutati, et taotluse koostamise faas on kriitilise tähtsusega – just selles etapis tuleb partneritel oma ootused, rollid ja vastutused selgelt läbi arutada, et vältida hilisemaid arusaamatusi.

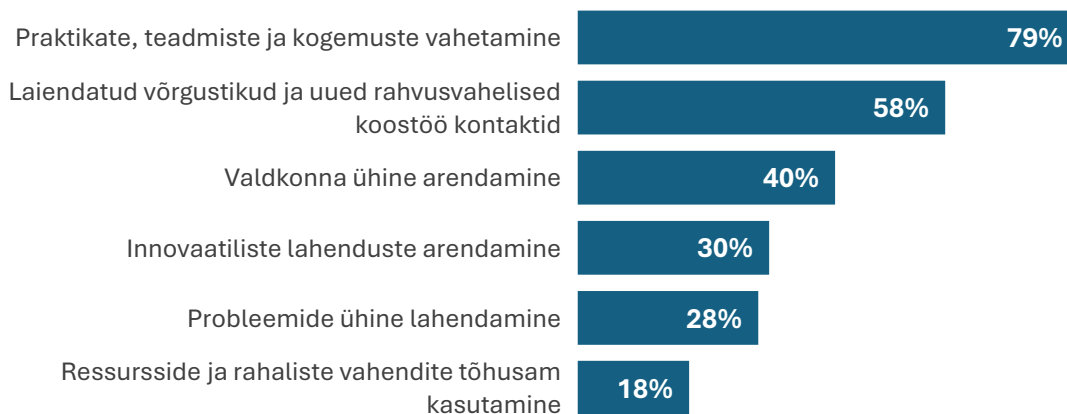
Piiriülese koostöö väärtus

Kõige sagedamini nähakse piiriülese koostöö väärtusena praktikate, teadmiste ja kogemuste vahetamist (seda oli märgitud 79% programmide kohta antud vastusteste puhul), laiendatud võrgustikke ja uusi rahvusvahelisi koostöökontakte (58% märkimisi) (joonis 9, tabel 3).

Enamikus programmides peeti koostöö oluliseks väärtuseks ka innovaatiliste lahenduste arendamist (30–48%), kuid Eesti EL välispiiri programmi ja Eesti-Läti-Vene programmi puhul mainiti seda väärtusena märksa harvem – vastavalt vaid 8% ja 0% vastajatest.

Ressursside ja rahaliste vahendite tõhusama kasutamise puhul hinnangud lahknud: Eesti-Läti-Vene, Eesti-Läti ning Läänemere piirkonna programmide puhul hindas seda olulise väärtusena 21–27% vastanutest, samas URBACT ja Interreg Euroopa programmides ei väärtustatud seda üldse (0%). Hinnangute lahknemise põhjuseks võib olla asjaolu, et Eesti organisatsioonid ei ole URBACT ja Interreg Euroopa programmides olnud juhtpartneriteks (keep.eu andmetel ainult ühe projekti puhul 49-st, samas kui kõigi Eesti osalusega projektide lõikes on Eesti organisatsioon olnud juhtpartneriks 19% projektidest). Samuti on URBACT ja Interreg Euroopa programmi projektidesse kaasatud oluliselt rohkem partnereid (keskmiselt 10 partnerit projektis, samas kui kõigi projektide keskmine on 5 partnerit). Nende kahe teguri koosmõjus on Eesti partnerid ilmselt vähem kaasatud eelarvete koostamise ja finantsotsuste tegemisse ega näe ka ressursside ja vahendite tõhusama kasutamise mõju oma tegevustele.

Milles seisnes piiriülese koostöö väärtus?

Joonis 9. Piiriülese koostöö väärtused (n=405)

Tabel 3. Piiriülese koostöö väärtused programmide lõikes

	Praktikate, teadmiste ja kogemuste vahetamine	Laiendatud võrgustikud ja uued rahvusvahelised koostöö kontaktid	Valdkonna ühine arendamine	Innovaatiliste lahenduste arendamine	Probleemide ühine lahendamine	Ressursside ja rahaliste vahendite tõhusam kasutamine
Interreg Euroopa programm (n=21)	90%	71%	24%	48%	10%	0%
Läänemere piirkonna programm (n=110)	87%	69%	38%	40%	24%	21%
URBACT programm (n=12)	83%	100%	17%	33%	25%	0%
Kesk-Läänemere programm (n=92)	80%	59%	35%	32%	40%	15%
Eesti-Läti programm (n=100)	79%	45%	52%	30%	28%	24%
Eesti EL välispiiri programm (n=59)	59%	42%	44%	8%	22%	12%
Eesti-Läti-Vene programm (n=11)	55%	64%	45%	0%	55%	27%
KOKKU (n=405)	79%	58%	40%	30%	28%	18%

Selgitustest lähtub, et piiriülese koostöö suurim väärtus seisnes küll praktikate ja teadmiste vahetamises, kuid sageli tõi see esile ka projekti partnerite erineva küpsusastme ja valmisoleku uuendusteks. Näiteks leiti, et Eesti partnerid olid sageli riskialtimate ja innovatiivsemad ning koostöö aitas riskantseid ideid valideerida ning leida toimivad lahendused. Lisaks võimaldas see kasutada rahalisi vahendeid tõhusamalt.

Mitmes projektis peeti oluliseks rahvusvahelisi kontakte ja koostööd, mis aitasid kaasa valdkonnapõhisele arengule, näiteks pärandkultuuri objektide tutvustamisele ja looduskaitse parandamisele. Partneritevaheline koostöö tõi kasu nii praktiliste lahenduste loomisest kui ka kogemuste jagamisest, aidates õppida nii vigadest kui ka edusammudest.

Paljudes projektides viidi ellu väärtuslikke algatusi, nagu Tallinna-Helsingi tunneli tasuvusuuring, maaeluturismi arendamine ja reostuskoormuste hindamismetoodika täiustamine. Kokkuvõttes võib öelda, et paljudes projektides loodi eeldused edasiseks koostööks ja piirkondlikuks arenguks.

Fookusgrupi intervjuudes toodi esile, et tänu sellistele programmidele on väikeriikidel nagu Eesti võimalik piirkondlike projektide kaudu osaleda rahvusvahelises koostöös. Väärtusena toodi esile ka see, et erinevad programmid võimaldavad keskenduda erinevatele valdkondadele. Näiteks on Läänemere piirkonna programm rohkem suunatud poliitikatasandile ja avaliku sektoriga koostööle. Kesk-Läänemere programm seevastu on praktilisem ning pakub paremaid võimalusi ettevõtlussektori kaasamiseks.

Ühel fookusgrupis osalenud organisatsioonil on kogemus ka kahe Läänemere piirkonna programmiperioodiga. Varasem programm keskendus rohkem diskussioonide loomisele, arvamuste vahetamisele, koostööplatvormide arendamisele ja ühisele tööle. Praegune programm on aga astunud suure sammu praktilisuse poole. Programmi ülesehitus eeldab, et partnerid töötavad välja konkreetseid lahendusi, arendavad ja piloteerivad neid ning viivad läbi sihtrühmadele suunatud kommunikatsioonitegevusi. See seab selged ootused konkreetsete lahenduste ja lahenduspakettide väljatöötamiseks.

Fookusgrupi intervjuudes toodi positiivse näitena esile Valga–Valka koostööprojektid, mis andsid olulise tõuke kahe geograafiliselt kõrvuti asuva, kuid varasemalt vähese sisulise koostööga linna vahelise partnerluse kujunemisele. Eesti-Läti programmi toel loodi ühine arengunägemus, koostati strateegilised dokumendid ning arendati välja ühtne visuaalne identiteet ja tegevusplaanid. Projektide tulemusel on kujunenud mitmeid jätkusuutlikke koostöövorme, näiteks Valga–Valka kunstikoolis õpivad nüüd nii Eesti kui Läti lapsed. Samuti on traditsiooniks kujunenud piirilaadad ja ühised spordiüritused, mis on aidanud tugevdada piiriülest identiteeti ning suurendada piirkonna sotsiaalset sidusust.

Valga puhul võiksin välja tuua koostöö, et tegelikult ei olnud selline kahe linna koostöö varem üldse olemas, kuigi oleme kogu aeg kõrvuti eksisteerinud. See koostöö sai alguse Interregi algusaegadel, kui tekkisid esimesed võimalused koos raha taotleda. Siis otsustati, et meil on see eripära ja tuleb leida ühine tunnuslause, ühendades mõlema linna jõud ja minnes koos edasi. See koostöö on siiamaani püsinud ja aasta aastalt minu arvates tugevneb. (FG 3)

EL välispiiri programmi puhul tõdeti, et koostöö Venemaa partneritega sujus enne sõda üldiselt hästi. Üheks eduteguriks peeti seda, et juhtpartneriks oli Eesti pool. Kuigi esines juhtumeid, kus aruanded tuli esitada viimasel hetkel ning tähtaegade meeldetuletamine oli vajalik, olid omavahelised suhted head ja koostöö toimus tõhusalt.

Peamised koostöö takistused

Küsitluses ja fookusgrupi intervjuudes uuriti, millised on olnud peamised takistused projektipõhises koostöös. Küsitluses paluti projektipartneritel hinnata koostöös esinenud takistusi, valides kuue etteantud variandi hulgast kolm kõige olulisemat ning reastades need olulisuse järjekorras. Variandid, mille vahel vastajad said valida, olid järgmised:

- enda organisatsioonist tulenevad takistused
- erinevad prioriteedid ja ootused partnerite vahel
- infovahetuse probleemid partnerite vahel
- kultuurilised erinevused riikide või organisatsioonide vahel
- liikmesriikide erinev seadusandlus
- programmireeglid

Analüüsimiseks skaleeriti järjestuses esimesena märgitud tegur kahe punktiga ning teise või kolmandana märgitud tegur ühe punktiga ning koostati sagedustabel. Peamised koostöös esinenud takistused projektipartnerite hinnangul on toodud tabelis 4.

Sagedasti ja kõigi programmide üleselt on oluliste takistustena märgitud programmi reegleid (bürokraatiat) ning mitmesuguseid partneritevahelisi probleeme (infovahetus, erinevate prioriteetide ja ootuste problemaatika, kultuurilised erinevused). Piiriülese koostöö programmides (Eesti-Läti ja Kesk-Läänemere programm) on kultuurilistest erinevustest tingitud takistused olnud väheolulised, seevastu domineerivad kultuurilised erinevused takistusena Venemaad hõlmanud koostööprogrammides.

Tabel 4. Koostöös esinenud peamised takistused programmide kaupa

	Eesti-Läti programm	Kesk-Läänemere programm	Läänemere piirkonna programm	Interreg Euroopa programm	URBACT programm	Eesti EL välispiiri programm	Eesti-Läti-Vene programm
I	Programmi-reeglid	Programmi-reeglid	Erinevad prioriteedid ja ootused partnerite vahel	Programmi-reeglid	Infovahetuse probleemid partnerite vahel	Programmi-reeglid	Kultuurilised erinevused riikide või organisatsioonide vahel
II	Erinevad prioriteedid ja ootused partnerite vahel	Erinevad prioriteedid ja ootused partnerite vahel	Programmi-reeglid	Erinevad prioriteedid ja ootused partnerite vahel	Enda organisatsioonist tulenevad takistused	Kultuurilised erinevused riikide või organisatsioonide vahel	Liikmesriikide erinev seadusandlus
III	Infovahetuse probleemid partnerite vahel	Infovahetuse probleemid partnerite vahel	Liikmesriikide erinev seadusandlus	Enda organisatsioonist tulenevad takistused	Kultuurilised erinevused riikide või organisatsioonide vahel	Infovahetuse probleemid partnerite vahel	Programmi-reeglid

Riigiasutuste, erialaliitude ja teadusparkide esindajad nägid peamise takistusena projektipartnerite erinevaid prioriteete ja ootusi, ülejäänud sihtrühmade esindajad märkisid peamise takistusena programmireegleid (tabel 5). Erinevused kahe ülalnimetatud grupi vahel olid märgatavad. Infovahetust partneritega on keskmisest olulisema takistusena märkinud ülikoolid jm teadus-/haridusasutused, kultuurilisi erinevusi ning organisatsiooni sisemisi takistusi KOVID, seadusandlike erinevusi omavalitsusliidud.

Tabel 5. Koostöös esinenud peamised takistused sihtrühmade lõikes

Sihtrühm	Programmi-reeglid	Partnerite erinevad prioriteetidid ja ootused	Infovahetuse probleemid partnerite vahel	Kultuurilised erinevused	Erinevused seadusandluses	Organisatsiooni sisemised takistused
Erasektor	0,93	0,38	0,33	0,20	0,35	0,25
MTÜ-d ja SA-d	0,75	0,28	0,38	0,34	0,29	0,27
Ülikoolid jm teadus- / haridusasutused	0,74	0,56	0,48	0,15	0,37	0,2
Omavalitsusliidud	0,73	0,45	0,14	0,36	0,68	0,32
Keskmine	0,66	0,49	0,37	0,31	0,31	0,27
KOVid	0,54	0,43	0,42	0,45	0,25	0,43
Erialaliidud	0,52	0,84	0,40	0,36	0,00	0,08
Teaduspargid	0,50	1,17	0,17	0,00	0,00	0,17
Riigiasutused	0,40	0,86	0,31	0,33	0,24	0,21

Fookusgrupi intervjuudest selgus, et rahvusvahelises koostöös võib esineda väljakutseid, mis võivad mõjutada projekti sujuvust ja lõpptulemust. Üks peamisi takistusi on koostööpartnerite erinevad tööstiilid, ootused ja organisatsioonilised eripärad. Toodi näiteid juhtumitest, kus partneritega koostöö ei suju ning keskendutakse vaid oma kohustuste täitmisele.

Meil juhtus näiteks selline asi, et Läti partner tegelikult ilmselt ei kavatsenudki raporteerimisega tegeleda. Ma ei olnud varem midagi sellist näinud – partner kandis ettevõtte raha oma isiklikule kontole ja kasutas seda nagu eraraha. Maksud jäid maksmata ja sellest tuli palju probleeme. Õnneks suutsime olukorra lahendada: võtsime juhtpartneri rolli endale ja leidsime Lätist usaldusväärse partneri. Tegemist oli Eesti organisatsiooniga, kellel oli Lätis oma üksus. Koos nendega viisime projekti edukalt lõpuni ja saavutasime suure osa soovitud tulemustest. (FG 6)

Kultuurilised erinevused mängivad olulist rolli, kuna partnerite lähenemine projektijuhtimisele, otsustusprotsessidele ja ajaplaneerimisele võib märkimisväärselt varieeruda. Näiteks on koostöö mõnede riikide partneritega olnud kiirem ja struktureeritum (fookusgruppides märgiti eeskätt lähinaabreid Soomet ja Lätit), samas kui teiste partnerite puhul on esinenud viivitusi või lahknevasi kvaliteedinõuetes (fookusgruppides mainiti Venemaad ja Lõuna-Euroopa riike).

Samas on oluline rõhutada, et koostöö edukus Eesti naaberriikidega sõltub sageli rohkem konkreetsetest partneritest kui riigist endast.

Fookusgrupi aruteludes toodi esile nii häid kui ka keerukamaid kogemusi koostööst näiteks Läti partneritega, mis kinnitab, et koostöö sujuvust mõjutavad eelkõige partneri tööstiil, suhtumine ja koostöövalmidus, mitte pelgalt päritoluriik.

Erinevused tulevad eriti esile projektides, kus on kaasatud partnereid rohkematest riikidest. Sellistes projektides on vaja arvestada erinevate tööstiilide ja lähenemisviisidega, mis võivad koostöö sujuvust mõjutada. Samuti nõuavad need projektid suuremat paindlikkust ja kohanemisvõimet, et leida ühine keel ja tagada sujuv koostöö.

Kui portugallaste ja hispaanlastega koosolekuid pidada ja asju ajada, siis käib kõik teistmoodi. Loomulikult olen nõus, et meie lähipiirkonnas on see koostöö sageli sujuvam, kuid kõige tähtsam on, et õiged inimesed ja õiged organisatsioonid oleksid seotud. Isegi kui partnerid asuvad geograafiliselt lähedal, võivad kultuurilised erinevused teha koostöö keeruliseks. (FG 5)

Projektide edukus sõltub suuresti põhjalikust planeerimisest ja selgest kommunikatsioonist. Kui projekti planeerimine või eelarvekasutus ei ole piisavalt läbi mõeldud, võivad tekkida olulised takistused.

Geograafiline kaugus mõjutab samuti koostöö sujuvust – lähemate partneritega on lihtsam hoida tihedat suhtlust ja korraldada vahetuid kohtumisi, mis aitavad tugevdada usaldust ja sidemeid. Kaugemate partneritega võivad aga tekkida tõsisemad takistused, eriti kui vahetu suhtlemine on piiratud, näiteks kriisiolukordades nagu COVID-19 pandeemia. Samas ei määra edukust ainult geograafiline lähedus, vaid pigem õigete inimeste ja organisatsioonide kaasamine, kellel on tugev koostöövalmidus ja selged ühised eesmärgid.

Kõige rohkem said pihta koroonajal võrgustikud kaugemate partneritega. Lähemad suhted, näiteks Läti ja Soomega, püsisid paremini, kui kaugemate partneritega. [...] Reaalsed kokkusaamised, isegi õhtused arutelud või kohtade külastused, need ikkagi seovad. (FG 1)

Koostöö võib muutuda keerukamaks, kui projektis osaleb suur hulk riike ning erinevat tüüpi organisatsioone, nagu näiteks teadusasutused, omavalitsused ja mittetulundusühingud. Sellisel juhul võivad partnerite erinev taust, eesmärgid, huvid ja tööviisid raskendada ühise arusaama kujunemist projekti sihtidest. See omakorda võib mõjutada koostöö sujuvust ja seatud tulemuste saavutamist, kuna osapoolte huvid ei pruugi alati kattuda ega teineteist toetada.

Projekti edukus sõltub väga palju ka sellest, kas partnerid on õigesti valitud ja kas neil on võimekus sihtrühmaga tõhusalt töötada. Koostöös võib takistuseks saada meeskonnaliikmete vahetumine, eriti kui senine koostöö on sujunud hästi, kuid uus liige ei sobitu meeskonda või tekivad suhtlusprobleemid. See on tavapärasem suuremate organisatsioonide puhul.

Samuti võivad igas projektis, isegi juhtpartnerina tegutsedes, esineda ootamatud probleemid, mis ei sõltu partnerite kvaliteedist, vaid tekivad sageli juhuslikult. Toodi välja, et enamik neist on õigeaegsel reageerimisel lahendatavad. Suurimaks proovikiviks on kommunikatsioon – tähtis on kiiresti tuvastada, millal on vaja süvitsi minna, ja leida tõhus lahendus.

Takistused võivad tekkida erinevate väliste tegurite tõttu, nagu sobivate pakkujate puudumine hangetes või ootamatud majanduslikud ja poliitilised muutused. Kuigi sellised riskid on osa igapäevasest projektijuhtimisest, võivad need siiski märkimisväärselt aeglustada projekti edenemist, tuues kaasa vajaduse paindlikkuse, kiire kohanemisvõime ja põhjaliku täiendava planeerimise järele. Koostööprojektides tekitavad hangete korraldamine ja kulude jagamine sageli segadust, sest partnerid ei saa omavahel arveldada. Kui näiteks üks partner korraldab hanke teises riigis, peab ta kogu kulu enda eelarvesse võtma.

Nüüd, kui sa tahad partneriga midagi teha, näiteks turu eksperti hankida mõnda teise riiki, siis tegelikkuses pead kokku leppima, kes projektis selle hanke korraldab ja kellele see kulu arvele läheb. Partnerid omavahel arveldada ei saa. Tekib palju segadust. Oli juhtum, kus teise riigi kontrolliv osapool otsustas hiljem, et hange on valesti tehtud. Kui raha tagasinõue esitati, pidime meie vastutama, kuigi meil ei olnud võimalust nende riigi hankeprotsessi mõjutada. (FG 7)

Fookusgrupi intervjuudes toodi välja, et Interregi bürokraatia on takistanud projektide tulemuslikkust. Näiteks tekitavad segadust Interreg Euroopa ja Läänemere piirkonna programmide erinevad aruandlussüsteemid ja juhendid – iga programm nõuab erinevat lähenemist. Selline keerukus ja halduskoormus on viinud olukorrani, kus mõnest programmist on loobutud juba enne taotlemist, et vältida segadust ja liigset bürokraatiat.

Rahakasutuse puhul toodi esile, et kaugematele turgudele suunatud projektid toovad lisakulud, eriti reisikulude tõttu, mis võivad ületada eelarvepiirangud. Seetõttu on oluline hoolikalt planeerida ja hinnata, kas projekti elluviimine on kaugematel turgudel realistlik. Projekti omafinantseeringu katmine oli samuti mitmel organisatsioonil murekohaks. Organisatsioonid kaaluvad pidevalt, kas suudavad omafinantseeringut katta.

Samuti toob projektide lihtsustamise eesmärk sageli kaasa uusi keerukusi, nagu hinnatõusud, mis muudavad fikseeritud summad tegelike kuludega võrreldes ebapiisavaks, sundides organisatsioone kas täiendavalt rahastama projekte või leidma alternatiivseid lahendusi.

Iga projektiga on minu jaoks olnud huvitav fenomen see, et suure sooviga lihtsustada tehakse asjad hoopis keerulisemaks. Praegu tunneme projektide elluviimisel, et kuigi püütakse lihtsustada, näiteks ei küsita aruandeid või määratakse fikseeritud summad seminari korralduseks, siis reaalsus on, et hinnatõusud teevad olukorra keeruliseks – nende summadega ei saa tihti midagi tehtud. (FG 7)

Lisaks rõhutati, et üks oluline valukoht on Interregi programmide rahastuste rahavoogude korraldus. Ühe organisatsiooni näitel liiguvad rahavood tihti umbes üheksa kuuse hilinemisega. Takistusi võivad põhjustada ka riikidevahelised erinevused rahakasutuses. Näitena toodi, et rootslastega on protsess aeglasem ning nende kõrgemad tööjõukulud ja hinnad mõjutavad projektide üldist kuluefektiivsust, mis võib tähendada, et sama eelarve raames saab vähem tehtud. Lätis on võimalik saavutada väiksema kuluga rohkem, kuid projektide lõplik elluviimine ei pruugi alati vastata algsetele plaanidele.

Organisatsioonisisese takistused

Organisatsioonide vastused näitavad, et projektides osalemisel esineb sisemisi takistusi, mis võivad mõjutada nii osalemise edukust kui ka tõhusust. Nimetatud takistused olid seotud nii organisatsioonideülese ressursipuudusega kui ka konkreetsete organisatsioonitüüpide eripäradega.

Organisatsioonitüübist sõltumatult toodi ühe suurima kitsaskohana välja ressursipuudus. See hõlmas inimressursi nappust, ajapuudust ja rahalisi piiranguid. Eriti keeruline oli katta projekti omafinantseeringu vajadust. Sellised probleemid põhjustasid sageli töötajate ülekoormust, kuna projektidega seotud ülesandeid tuli täita põhitöö kõrvalt. Lisaks esines raskusi kogemuste ja oskuste puudumise tõttu, mis mõjutas projekti eesmärkide saavutamist ja tegevuste elluviimist.

Bürokratlikud ja halduslikud piirangud olid samuti sagedased takistused. Rahastusreeglid, näiteks nõue katta kulud algselt oma vahenditest, ning keerulised riigihankereeglid tekitasid raskusi, eriti väiksematele organisatsioonidele. MTÜ-d tõid esile, et projektireeglid ei arvestanud nende spetsiifiliste vajadustega – näiteks oli keeruline deklareerida tegevusi, kuna rahastuse saamiseks eeldati organisatsiooniga lepinguliselt seotud töötajate olemasolu, kes MTÜ-del sageli puuduvad. Samuti põhjustasid raskusi töötajate vahetused, ebaselge tööjaotus ning vähene toetus organisatsiooni sees.

Kohalikud omavalitsused seisid silmitsi halduslikest struktuuridest ja piiratud eelarvetest tulenevate takistustega. Projektide asutusesisene koordineerimine osutus keeruliseks ning innovaatiliste teemade, näiteks säästva linnalise liikumise edendamine, nõudis rohkem ressursse ja aega. Ametnike ülekoormus ja ajapuudus mõjutasid oluliselt osalemise aktiivsust ja tõhusust.

Mittetulundusühingute puhul olid peamised takistused seotud rahastuse ja tööjõuga. Nende organisatsioonide väiksus ja vabatahtlikkusele tuginev töökorraldus ei sobitu hästi projektide rahastusreeglitega, mis nõuavad näiteks töötasu maksmist ainult juhul, kui inimesel on projektiga seotud tööleping. Sageli takistasid projektide tõhusat elluviimist ka ajapuudus, rahavoo probleemid ja raskused omafinantseeringu leidmisel. Haridusasutustes tõstasid peamiselt õpetajate ja töötajate koormusest tulenevad probleemid.

Projektitöö tuli sageli teha tavapärase ülesannete kõrvalt, mis vähendas nende võimalusi keskenduda täielikult projektide eesmärkidele. Asutusesisene keerukas koordineerimine ja asjaajamise raskused takistasid projektide sujuvat elluviimist.

Erialaliidud ja omavalitsusliidud tõid esile raskused liikmete ja partnerite kaasamisel ning kommunikatsiooniprobleemid liikmesorganisatsioonide vahel, mis takistasid projektide eesmärkide saavutamist. Samuti ilmnes neil ressursinappus ja kogemuste puudumine rahvusvahelises koostöös. Erasektoris keskenduti peamiselt vajadusele kaitsta innovaatilisi lahendusi, näiteks patenteerimise kaudu, mis piiras teadmiste jagamist projektide raames. Lisaks tõid nad välja tööjõupuuduse, mis aeglustas projektide edenemist.

Riigiasutustes esinesid bürokraatlikud takistused, sealhulgas ministeeriumite ümberkorraldused ja keerulised rahastusreeglid. Ajapuudus ja tööjõu nappus olid samuti olulised probleemid, mis mõjutasid projektide edukat elluviimist.

Liikmesriikide seadusandluse erisuste mõju Interregi projektidele

Erinevate programmide kontekstis tõusid liikmesriikide seadusandluse erisused esile olulise tegurina, mis mõjutasid projektide elluviimist ja tulemusi. Kuigi probleeme esines kõikides programmides, sõltusid need sageli nii projekti teemast kui ka osalevate riikide spetsiifikast.

Eesti-Läti programmi projektid olid eriti mõjutatud riikidevahelistest erinevustest, mis ilmnesid eelkõige riigihangetes, ehitustegevuses ja maksustamisega seotud nõuetes. Näiteks esines raskusi riigihangete läbiviimisel ja andmete kättesaadavuses. Näiteks toodi, et Lätis olid andmed looduskaitseliste ja ehituspiirangute kohta lihtsamini ligipääsetavad ning ka rannikule ehitamine võimalikum, samas kui Eestis kehtivad ranged ehituskeeluvööndi reeglid, mis muudavad taristu rajamise keeruliseks. Eesti ja Läti erinevate seadusandlike nõuete tõttu oli keeruline saavutada ühtlustatud lahendusi, näiteks ka jäätmekäitluse ja ehitusnõuete osas.

Läänemere piirkonna programmi projektides osalenud organisatsioonid tõid välja regulatiivsed väljakutsed, mis olid seotud kliimaneutraalsuse, ringmajanduse ja energiakogukondade teemadega. Erinevad riiklikud lähenemised näiteks ehitusmaterjalide kasutamisele, merekeskkonna kaitsele ja jäätmekäitlusele tõid esile vajaduse parema kooskõlastuse järele. Samuti tuli ette olukordi, kus riigiti erinevad ehitus- ja hankereeglid põhjustasid viivitusi ja lisakulusid. Lisaks tõid projektid esile, et riikide seadusandluse erisused võivad olla nii väljakutseks kui ka õppimisvõimaluseks, pakkudes väärtuslikke teadmisi edaspidiseks koostöök.

Kesk-Läänemere programmis põhjustasid raskusi partneritele riikide seadusandlikud erinevused, mis mõjutasid eelkõige kulude arvestust ja transpordi korraldamist. Samuti mainiti seadusandlike erinevuste probleeme vabatahtliku merepääste süsteemi regulatsioonide loomisel VOMARE projektis¹³.

Interreg Euroopa programmi projektides seisti tihti silmitsi küsimustega, mis puudutasid parimate praktikate ja lahenduste rakendamist erinevate riikide seadusandluse tingimustes. Näiteks tõsteti esile, et Eestis ei ole alati võimalik täielikult rakendada mujal kasutatud parimaid praktikaid, kuna riiklikud regulatsioonid erinevad. Samuti tuli projektide raames arvestada sellega, et erinevate riikide regulatsioonide tundmaõppimine ja nende järgimine võttis märkimisväärselt aega.

URBACTi programmi projektides ilmnes, et erinevad otsustusprotsessid ja kohalike regulatsioonide erisused mõjutasid projektide planeerimist ja elluviimist. Sellised erinevused tähendasid, et projektid nõudsid suuremat paindlikkust ja põhjalikumat ettevalmistust, eriti linnakeskkonna planeerimise ja transpordi korraldamise valdkonnas.

¹³ VOMARE. <https://projects.centralbaltic.eu/project/495-vomare>

Eesti EL välispiiri programmi projektides osalenud töid esile seadusandluse erinevused, mis mõjutasid eelkõige koostööd Venemaaga. Lisaks olid keerulised Venemaa enda seadusandlikud nõuded, mis raskendasid ELi rahastuse kasutamist ning aeglustasid projektide alustamist.

Kõigi programmide puhul märgiti, et seadusandluse erisused ei olnud alati ainult probleemiks, vaid pakkusid ka võimalusi regulatsioonide ühtlustamiseks ja tulevikuprojektide paremaks planeerimiseks. Samas nõudsid need erisused sageli lisatööd, ajakulu ja paindlikkust. Tulevikus nähakse vajadust toetada paremini riikidevahelisi algatusi, mis aitaksid kaasa tõhusamale ja jätkusuutlikumale koostööle.

Koostöö eripärad maismaa- ja merepiiriülestes programmides

Vastajatel paluti hinnata, kas maismaa ja merepiiri ületav koostöö erinevad üksteisest. Enamik vastajatest (83%) leidis, et nende kahe piiri vahel olulisi erinevusi ei ole. Need, kes on arvamusel, et maismaa ja merepiiri ületav koostöö on erinevad, said võimaluse selgitada mis viisil. Vastustes toodi välja, et erinevused tulenevad nii kultuurilistest kui ka praktilistest teguritest. Kuigi Eesti ja Läti koostöö puhul on kultuurilised erinevused väikesed, võivad need teiste riikidega olla suuremad, mõjutades tööprotsesse ja suhtlust.

Logistilisi ja kommunikatsioonitõkkeid märgiti sagedamini üle maismaapiiri toimuva koostöö puhul. Koostööd üle merepiiri seevastu iseloomustasid erinevad riigispetsiifilised õigusaktid (näiteks erinevused mereõiguses) ning keerulisem ja kallim sisendinfo kogumine.

Üle merepiiri projektides tundus koostöö mõnes valdkonnas lihtsam, näiteks veealuse kultuuripärandit käsitleti sageli ühise rahvusvahelise pärandina. Kokkuvõttes toodi esile, et merepiiri projektid kipuvad olema selgemalt piiriülese mõjuga ja rahvusvahelised, samas kui maismaaprojektid sõltuvad rohkem konkreetsete riikide infrastruktuurist ja kultuurilistest eripäradest.

Kavandatu ja tegelike tulemuste võrdlus piiriülese, transnatsionaalse ja üleeuroopalise koostöö programmides

Programmide ja projektide tulemuslikkus, kui nad on hästi juhitud, põhinevad reaalsetel vajadustel ja sidestuvad piirkondlike või valdkondlike strateegiliste eesmärkidega. Siiski on võimalik tuua välja mitmeid programmi tüübist tulenevaid erinevusi (tabel 6). Euroopa Liidu naabruspoliitika piiriüleste koostööprogrammide on iseloomult olnud sarnased piiriüleste koostöö programmidega.

Sarnasused:

- **Projekti kasu ei piirdu ainult konkreetse tegevuse elluviimisega** - kõigis programmides toodi välja, et lisaks planeeritud tulemustele (nt investeeringud, uuringud, koolitused) oli oluline ka võrgustike loomine, teadmiste ja kogemuste vahetus, uute teemade ja lähenemiste teadvustamine, strateegiate ja arengukavade eesmärkide toetamine.
- **Partnerlus on kõikide koostööprogrammide puhul võtmeteguriks** - partnerite ja võrgustike kvaliteet määrab tulemuse tugevuse ning hea koostöö toob kaasa planeeritust suurema mõjuga tulemused; halb partnerlus võib viia formaalse "linnukese tegemiseni".
- **Tulemuslikkus sõltub sellest, kas projekt lähtub reaalsest vajadusest** - nii piiriüleste, transnatsionaalsete kui ka üleeuroopaliste projektide on edukamad ja pikaajalisema mõjuga siis,

kui need lähtuvad konkreetsetest probleemidest või arenguvajadustest, mitte ainult rahastuse saamise soovist.

- **Tulemused võivad avalduda kaudsemalt ja hiljem** - näiteks strateegiate täiendamine, organisatsioonide kompetentsi kasv või uued poliitikad, mis ei olnud projekti esialgses eesmärgipüstituses selgelt mõõdetavad.

Tabel 6. Iseloomulikud erinevused eri tüüpi programmised vahel

Piiriülene koostöö programmid	Transnatsionaalne koostöö programmid	Üleeuroopalise koostöö programmid
<ul style="list-style-type: none"> • Tugev investeeringukomponent (nt infrastruktuur, sadamad, päästevarustus)¹⁴ • Tihti realiseeritakse planeeritust rohkem • Kiirem mõju piirkonnale (nt töökohad, turism, ligipääs) 	<ul style="list-style-type: none"> • Sageli abstraktsemad teemad (nt keskkond, ringmajandus, digitaliseerimine) • Projekti tulemuste kestlikkus sõltub rohkem partnerite motivatsioonist ja süsteemsusest 	<ul style="list-style-type: none"> • Pehmed tegevused: poliitika-soovitused, strateegiad, heade praktikate vahetus • Suurem mõju strateegilisel tasandil, vähem praktilisi, vahetuid muutusi kohapeal
<ul style="list-style-type: none"> • Projektipartnereid on olnud pigem vähe (keskmiselt 4,8) • Ligi kolmandiku projektide puhul on juhtpartneriks olnud Eesti organisatsioon 	<ul style="list-style-type: none"> • Projektid on suure partnerite arvuga (keskmiselt 15,5) • Eesti organisatsioonid on juhtpartneriteks olnud harva 	<ul style="list-style-type: none"> • Projektid on suure partnerite arvuga (keskmiselt 10,1) • Eesti organisatsioonid on juhtpartneriteks olnud väga harva

¹⁴ Väide kehtib eeskätt Eesti EL välispiiri (endise Eesti-Vene) ja Eesti-Läti programmide kohta. Kesk-Läänemere programmis puudub tugev investeeringukomponent.

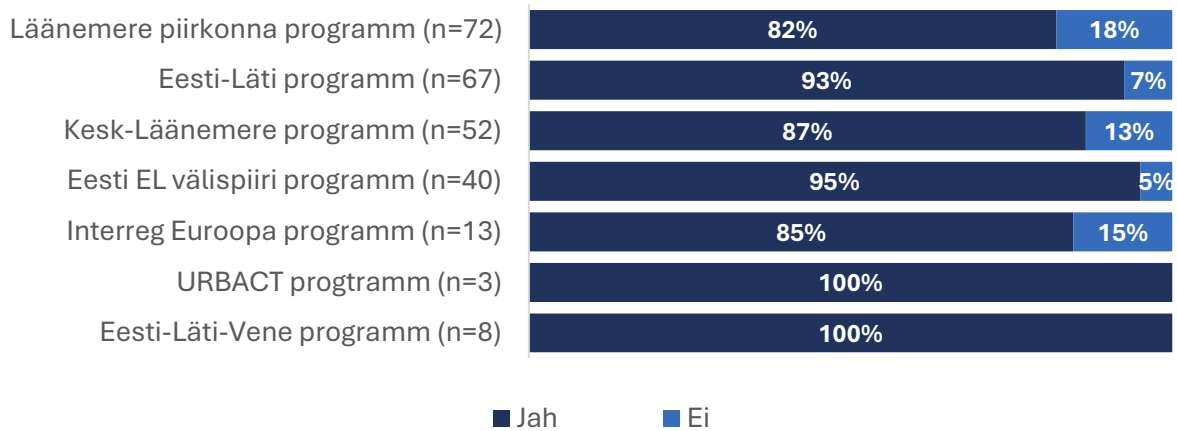
3.3 Panus piirkondade sotsiaalmajanduslikku arengusse

Uurimisküsimus:

8. Kas ja kuidas on projektid aidanud panustada programmi piirkonna regioonide sotsiaalmajanduslikku arengusse?

Küsitluses ja fookusgrupi intervjuudes uuriti, kuidas on Interregi projektid aidanud kaasa programmi piirkonna regioonide sotsiaalmajanduslikule arengule. Enamik küsitlusele vastanutest hindas projekte väga positiivselt piirkonna sotsiaalmajandusliku arengu toetamisel (joonis 10).

Kas projekti(d) on toetanud Teie piirkonna sotsiaalmajanduslikku arengut?

Joonis 10. Programmide mõju piirkondlikule sotsiaalmajanduslikule arengule

Vastajad toovad selgitustes välja, et projektide rakendamine on andnud olulise panuse erinevate Eesti piirkondade sotsiaalmajanduslikku arengusse. Mitmetes vastustes toodi välja konkreetseid tulemusi, nagu töökohtade loomine, piirkondliku konkurentsivõime tõstmine ja rahvusvahelise koostöö kaudu saadud uued teadmised. Arendustegevused on aidanud parandada kohaliku elukeskkonna kvaliteeti, soodustanud ettevõtlust ning suurendanud kogukondade kaasatust ja teadlikkust.

Näiteks selgus fookusgrupi intervjuudest, et Eesti-Läti programmi raames ellu viidud Green Railway 2 projekt tõi ühte piirkonda juurde turismivaldkonda kaks suvist töökohta, kus töötajad saavad tegeleda külastajate vastuvõtu ja piirkondliku raudteepärandi tutvustamisega. Samuti tõi üks fookusgrupi osaleja välja, et sadamavaldkonnas ellu viidud Interregi projektid¹⁵ on aidanud säilitada piirkonnas töökohti, mis oleksid muidu kadunud.

Paljud projektid on otseselt toetanud kohalikku majandust, luues uusi töökohti ja pakkudes tuge ettevõtetele. Näiteks on suurenenud turismivoogude kaudu saadud lisatulud toetanud piirkondlikku majandust. Eesti-Läti ja Kesk-Läänemere programmi raames ellu viidud tegevused on võimaldanud kohalikel ettevõtetel siseneda uutele turgudele, kompenseerides kaotatud

¹⁵ Sadamaalade arendamist on toetatud Eesti-Läti, Soome-Eesti, Eesti- Vene, Läänemere piirkonna ja Kesk-Läänemere programmides

turge. Valga, Võru ja Tartumaa näitel toodi esile, kuidas turismiga seotud projektid on parandanud piirkonna nähtavust ja majanduslikku tasuvust. Lisaks on rahvusvahelise koostöö kaudu loodud jätkusuutlikke töökohti ja uusi ärivõimalusi.

Projektid on toonud piirkondadesse uusi teadmisi ja kogemusi, mida on edukalt rakendatud kohalikes arendustegevustes. Näiteks võimaldasid rahvusvahelised koostööprojektid vahetada kogemusi teiste riikidega, suurendades kohalike omavalitsuste võimekust ja innovatsiooni. Häktoni mudel, mida rakendati mitmes piirkonnas, soodustas kohalike probleemide lahendamist. Mitmed vastajad tõid esile ka võrgustike loomise tähtsuse, mis aitab kaasa teadmiste ja parimate praktikate levikule.

Keskonnaprojektid on toonud kaasa mitmeid positiivseid muutusi nii majanduslikus kui ka sotsiaalses plaanis. Näiteks projektid, mis keskendusid loodusturismile ja veealuse kultuuripärandi säilitamisele, on suurendanud piirkondade atraktiivsust ja tuluallikaid. Lisaks on säästlike lahenduste kasutuselevõtt aidanud parendada kohalike elukeskkondi, nagu Tallinnas Putukaväila rohekoridori rajamine või jätkusuutliku toitlustamise kriteeriumite juurutamine avalikes hangeres. Need tegevused toetavad pikaajalist jätkusuutlikkust ja sotsiaalset heaolu.

Projektide raames läbiviidud koolitused ja töötoad on tõstnud kohalike elanike ja ametnike teadlikkust ning oskusi. Näiteks toodi esile noortele suunatud Wood4Youth projekt, mis parandas nende konkurentsivõimet tööturul. Samuti on IKT-alased koolitused võimaldanud naistel arendada oma karjäärivõimalusi ja suurendada sissetulekuid. Haridusasutuste kaudu omandatud teadmised ja oskused on edasi antud ka laiemale kogukonnale, aidates tõsta teadlikkust roheteemadest ja innovatsioonist.

Paljud projektid on toetanud kogukondade kaasamist ja tugevdanud sotsiaalset sidusust. Piirkondlike ürituste korraldamine on toonud kasu nii kohalikele elanikele kui ka ettevõtetele. Näiteks Eesti-Läti programmi raames Valga-Valka projekt (Valga – Valka Twin Town Centre Development) tõi tulemusena Valga piirkonda rohkelt turiste, mis toetas kohalikke teenusepakkujaid ja ettevõtteid.

Samuti on kogukondi kaasatud otsustusprotsessidesse, näiteks kaasava eelarve loomise kaudu, mis aitab kaasa jätkusuutlikule piirkondlikule arengule.

Projektide mõju sotsiaalmajanduslikule arengule on mitmetahuline ja ulatub otsestest majanduslikest kasudest, nagu uued töökohad ja suurenenud tulud, kuni kaudsete mõjudeni, nagu teadlikkuse tõstmine, kogukondade tugevnemine ja rahvusvahelise koostöö edendamine. Need saavutused kinnitavad projektide olulisust piirkondliku arengu toetamisel ja annavad tugeva aluse sarnaste tegevuste jätkamiseks tulevikus.

Ka need vastajad, kes olid arvamusel, et projektid ei toeta piirkonna sotsiaalmajanduslikku arengut, said võimaluse selgitada. Saadud vastustest ilmneb, et mitmetel juhtudel on keeruline hinnata projektide mõju piirkonna sotsiaalmajanduslikule arengule. Vastustes mainiti sageli, et projektid on veel töös, mis tähendab, et tulemuste ja mõju hindamine on praegu ennatlik. Samuti toodi välja, et mõnel juhul on projektid keskendunud kitsalt teadustööle või valitsemise parandamisele, millel pole otseseid sotsiaalmajanduslikke mõjusid.

Fookusgruppides osalenud piirkondlike esindajate hinnangul on Interregi projektid andnud kaaluka panuse piirkondade sotsiaalmajanduslikku arengusse. Leiti, et programmid on juba loodud nii, et need ei tohiks piirkonnale negatiivset sotsiaalmajanduslikku mõju avaldada. Erilise tähelepanu alla tõsteti suuremad investeeringud, mis on võimaldanud ellu viia olulisi arendustöid, millel on positiivne mõju piirkonna heaolule. Rõhutati, et infrastruktuuri- ja ehitusinvesteeringud aitavad parandada kohalikku sotsiaalmajanduslikku olukorda ja elukvaliteeti, olles kasulikud nii kohalikele elanikele kui ka turistidele.

See on väga tähtis kohalikele elanikele, et kodulinn jääks selliseks elupaigaks, kus inimesed tahavad elada ja oma peredega edasi liikuda. See on kaudselt mõjutanud sotsiaalmajanduslikku olukorda. (FG 2)

Interregi Eesti-Läti, Kesk-Läänemere, Eesti-Läti-Vene ja Eesti ELi välispiiri programmide puhul rõhutati ka nende rolli investeeringute võimaldamisel sektorites, kus omavahenditest vajalike arenduste elluviimine oleks raskesti saavutatav. Näiteks on märkimisväärselt paranenud Eesti väikesadamate võrgustiku seisukord ning Eesti EL välisprogrammi taristuprojekti "SME Access" raames on rajatud maanteed ja parklad. Narvas rajatud ülemine promenaad ning rekonstrueeritud Narva kindlus, mis on kohalike elanike jaoks olulised, samas ka tõendiks Euroopa Liidu kohalolekust piirkonnas. Fookusgrupi intervjuus toodi esile Valga linnaruumi arendamise projekt Eesti-Läti programmi raames, mille rahastus on aidanud kaasa südalinna elavnemisele ning muutnud piirkonna atraktiivsemaks nii kohalikele elanikele kui ka turistidele.

Lisaks toodi välja ka üleüldiselt väikesadamate arendusprojektid, mis on toonud kaasa sadamataristu uuendamise ja turismivaldkonna elavnemise paljudes väiksemates rannikupiirkondades. Just sellistes kontekstides – kus kohalikul tasandil napib vahendeid, kuid arengupotentsiaal on olemas – on Interreg projektid pakkunud vajaliku tõuke, sidudes praktilised arendused laiemate strateegiliste eesmärkidega. Näiteks Eesti-Läti programmi raames ellu viidud projekt "Improvement of sailing infrastructure and yacht harbours network building in Estonia and Latvia" on andnud olulise panuse taristu arendamisse.

Raske ette kujutada, kui halvas seisukorras oleks Eesti väikesadamate võrgustik ja üksikud sadamad, kui ei oleks olnud Interregi projekte. Üks olulisi aspekte on see, et projektide kaudu saadud rahaline tugi on võimaldanud teha märkimisväärsed investeeringuid. (FG 4)

Selliste projektide tulemusena ehitati Eestis reaalselt valmis ja rekonstrueeriti hobi meresõidu sadamaid, näiteks Varbla, Värati, Kõiguste, Kalana ning tehti suuri rekonstrueerimistöid ka Sõrus ja mitmel pool mujal. Need projektid võimaldasid teha reaalselt infrastruktuuri arendust, sealhulgas investeeringuid betooni ja vesi-ehitusse. (FG 6)

Ühe piirkonna näitel on Kesk-Läänemere programmi projektide abiga panustatud taristusse, mis keskenduvad merenduse ja merekeskkonna arendamisele. Selline infrastruktuur avaldab pigem keskkonnamõju, kuid ei pruugi otseselt sotsiaalmajanduslikku mõju avaldada. Samas rõhutati, et kohalikud hindavad projektide tulemeid väga hästi.

Kuigi mõne projekti majanduslik mõju ei pruugi olla märkimisväärne, rõhutati, et siiski on projektid parandanud ettevõtlust, näiteks pere- ja väikeettevõtete toimimist. Selline näide toodi välja näiteks Eesti-Läti programmi puhul. Leiti, et Eesti-Läti programmi projektid on tugevdanud muuhulgas ka Eesti ja Läti väikeettevõtjate koostööd, eriti loomemajanduse valdkonnas. Samuti rõhutati, et Interreg Euroopa projektid on pigem arendusprojektid, mille mõju on keeruline koheselt mõõta. Need projektid keskenduvad koostööle, teadmiste jagamisele ja pikaajaliste eesmärkide saavutamisele, mille kasu ilmneb järk-järgult.

Tahaksin esile tuua ka mõju inimestele – kindlasti tõusis projektides osalenute ettevõtluskompetents. Kuna meie projekt keskendus ka sotsiaalsele ettevõtlusele ja loomemajandusele, aitas see kaasa kogukondade jätkusuutlikkuse suurenemisele ning parandas kohalike inimeste heaolu. (FG 7)

3.4 Teavitustegevuste tulemuslikkus

Uurimisküsimus:

9. Milline on olnud teavitustegevuste tulemuslikkus riigisiselt ja programmipiirkonnas?

Programmide teavitustegevused

Fookusgrupi intervjuudes osalenud hindasid teavitustegevusi positiivselt, märkides, et enamasti on kõikide Interregi programmide kohta käiv info olnud tõhus ja piisav. Kogetud ei ole suuremaid puudujääke, sest küsimustele saadakse kiiresti vastused ja probleemidele leitakse lahendusi, mis on aidanud teha teadlikke ja läbimõeldud otsuseid. Teavitustegevused mängivad olulist rolli, pakkudes projektides osalejatele vajalikku teavet. Projektide haldamise ja infovahetuse süsteem on hästi korraldatud, pakkudes toetust nii projektipartneritele kui ka taotlejatele. See hõlmab näiteks nõustamist taotluse koostamisel ning administratiivset tuge projekti elluviimisel. Leiti, et teabehaldus on pidevalt edasi arenenud nii riigi kui ka komisjoni tasandil. Siiski rõhutati, et pidev areng ja täiustamine on vajalik, et saavutada veelgi paremad tulemused.

Osalenud töid välja, et need, kes soovivad Interregi programmide kohta käiva infoga kursis olla, saavad seda lihtsalt ja mugavalt jälgida, kuna info on kergesti leitav. Edastatud info on piisavalt detailne ja selge, et aidata organisatsioonidel määratlada, kas see on hetkel asjakohane. Samuti märgiti, et oluline on see, kuidas teabele reageeritakse. Eriti väiksematel organisatsioonidel ja omavalitsustel on keerulisem kõigega kaasa minna, kuna neil on piiratud ressursid ja napib ka inimesi, kes suudaksid taotlusi nõuetekohaselt koostada.

Minu arvates on kogu vajalik informatsioon olemas, aga ei saa eeldada, et see kõik kandikul ette antakse. Ma tean, et tänapäeval on igal omavalitsusel oma arendusjuht või mõni muu vastav inimene, kelle ülesanne on neid meetmeid seirata, et informatsioon oleks olemas. (FG 5)

Fookusgrupi intervjuudes osalenud on teadlikud, et uue Interregi finantsperioodi algusega käivitatakse ka uued programmid. Seejärel otsitakse võimalusi, kas osaleda oma ideega, kaasata partnerid või liituda kellegi teise ideega, mis on kasulik ja asjakohane.

Kõik sõltub sellest, kas sul on enda idee, millega välja minna, või kas sa liitud kellegi teise ideega. (FG 4)

Teavitustegevuste murekohana toodi välja, et tihti saabub info võõrkeeles (enamasti ingliskeelsena) ning kõigil ei pruugi olla piisavalt inglise keele oskust, et infot täielikult mõista. Samuti on e-posti teel saadetud info läinud mõnel juhul rämpsposti. Lisaks tõi üks fookusgrupis osaleja välja, et tavapäraselt otsesuunatud teavitust ei ole. Seetõttu tuleb ametnikel ise jälgida ja otsida võimalusi. Enamasti liitutakse rahastusprogrammide infolistidega, kuid vastutus jääb ikkagi enda peale. Kui midagi olulist jääb kahe silma vahele, siis pole kedagi teist süüdistada. Seega tuleb olla tähelepanelik ja hoida kõigel silma peal.

Tuleb mõnikord üle helistada või midagi teha, sest tööde hulk on suur ning tihti võivad sellised pakkumised jääda täiesti kahe silma vahele, kuigi need võiksid olla väga huvitavad. (FG 5)

Märgiti, et toetuste tingimuste andmise dokumendid on tihti mahukad ning nendega põhjalik tutvumine ja nende mõistmine on omaette ülesanne, mis nõuab aega ja tähelepanu. Samas toodi esile, et on koostatud juhendid, mis sisaldavad vajalikke tegevusi ja samme projekti vormistamiseks, võimaldades osalejatel kergesti määrata, millisesse kategooriasse nende projekt sobib. Märgiti, et taotlusprotsess on üldiselt siiski selge ja loogiline.

Projektide tulemuste teavitustegevused

Fookusgrupi intervjuudes tõstatati ka projektide tulemuste laiem teavitamine. Euroopa Liidu rahastusega, sh Interregi projektides, on oluline tagada, et rahastamisallikate ja projektide eesmärkide kohta oleks piisav teadlikkus, samuti et rahastuse kasutamine oleks läbipaistev ja vastaks kehtestatud nõuetele. Samuti tuleb teavitustes järgida kindlaid standardeid, et tagada esitatava info täpsus, usaldusväarsus ja ühtsus.

Nõuded on päris ranged, kus ja kuidas teavitada tuleb. Kui nõuetekohaselt on paigas teavitus- ja infotahvlid, logod, ER ja meediakajastus, siis tegelikult usun, et on päris hästi tehtud. (FG 3)

Mõned osalenud pidasid positiivseks, et objektide ja tulemuste juures on nähtavad sildid, mis selgitavad, millise projektiga konkreetne tulemus on seotud. Näiteks Eesti–Läti programmi raames ellu viidud väikesadamate projekti puhul tõsteti esile hästi läbimõeldud visuaalsed teavituselemendid, mis sobitusid ümbritsevasse keskkonda, pakkudes samal ajal selget ja arusaadavat teavet nii projekti kui ka rahastusallika kohta.

Samas tõid teised esile, et erinevad rahastajad nõuavad oma logode ja märgiste kajastamist, mis võib viia teavitustes ülekoormuseni. Kui teavitustes on liiga palju logosid ja kohustuslikke elemente, muutub visuaalne sõnum sageli segaseks ja raskesti mõistetavaks. Seda muret rõhutasid mitu osalenut, kes märkisid, et kuigi kõik rahastajad ja partnerid peavad olema esindatud, peaks teavitustegevus olema eelkõige vahend projekti eesmärkide tutvustamiseks, mitte pelgalt formaalsuste täitmiseks.

Ärme kleebi igale vidinale külge Euroopa Liidu lipu klepsu. See ei muuda asja ja on palju ilusamaid viise teavitamiseks, et projekt on Interregi rahastatud. Näiteks Eesti ja Läti sadamate projektis oli väga kena kujundusega teavitus. [...] Selline lähenemine muudab teavituse visuaalselt meeldivaks ja sobib hästi keskkonda, ilma et see tunduks liiga ametlik. (FG 4)

Sotsiaalmeedia roll teavitustes on viimastel aastatel järjest suurenenud, kuid see toob endaga kaasa ka riski, et teavituskanalite üleküllus muudab kogu info hajusaks ja raskesti jälgitavaks. On jõutud punktini, kus projektid keskenduvad sageli postituste arvu suurendamisele, kuid see võib viia olukorrani, kus infot on nii palju, et inimesed ei suuda enam eristada, milline teave kuulub millise projekti alla. Liigne infomüra võib tähendada, et oluline sõnum jääb tähelepanuta. Lisaks on tekkinud arusaam, et iga projekti kohta eraldi kodulehe loomine võib tunduda pigem digiprügi tootmisena, kui tõhusa ja selge teavitamisstrateegiana.

Olulisemad on ikkagi need tegevused ja tulemused, mis projektiga saavutatakse. Kuna need tegevused on sageli osa meie organisatsiooni strateegiast, siis me lisame need oma kodulehele. (FG 7)

Tõdeti, et tavainimese jaoks võib olla kõik lihtsalt „euroraha“ ega eristata, kas tegemist on Interregi rahastusega või mitte. Kindlasti need, kes on sellega otseselt seotud, teavad, millist rahastust kasutatakse. Kuigi igal fondil on oma logo ja tähis, ei eristu need piisavalt. Ehkki rahastusallika täpsustamine on vajalik, võiks teavitustegevuses pöörata rohkem tähelepanu Euroopa ühistele väärtustele ja sellele, kuidas need väärtused meie projektides kajastuvad.

Tuleks korra kommunikatsiooni juurde. Rahastajad tahavad reklaamida oma programme, näiteks rõhutatakse väga tugevalt, et just see konkreetne tulemus on saavutatud Interreg Baltic Sea Region või Central Baltic rahastusega, mitte mõne teise fondi abil. Aga tegelikult avalikkust see tavaliselt üldse ei huvita. Neid huvitab tegevus, tulemus ja selle praktiline väärtus, mitte see, milline rahastusprogramm selle taga on. Ausalt öeldes läheb endalgi vahel segamini. (FG 7)

Oluline on, et inimesed saaksid aru, et Euroopast on meile kasu ja mingisugused väärtused, mis meil on ühised, et pigem neid kommunikeerida. (FG 3)

Teavitustegevuste tõhusamad kanalid

Fookusgruppides osalenud hindasid teavitustegevuste mitmekesisust ja selgust positiivselt. Eriti tõhusaks peeti e-posti teel saadetavaid uudis- ja infokirju, mis pakuvad kiiret ja selget teavet. Samas rõhutati, et programmide tutvustused peaksid olema üles ehitatud viisil, mis sarnaneb pressiteatega, et see haaraks tähelepanu. Vastasel juhul on oht, et tutvustus võib minna kaotsi ja seda käsitletakse rämpspostina.

Kui oled vähemalt natuke huviline, siis on väga lihtne jälgida kodulehte ja liituda uudiskirjaga – isegi kui oled seda teinud juba eelmise perioodi keskel, saad vajalikud uudised ja info kergesti kätte. (FG 4)

Tõhusaks kanaliks peetakse ka programmide veebilehekülgi, kust on võimalik leida kogu vajalik teave ühest kohast. Samas tõdeti, et mida suurem on programm, seda rohkem infot on veebileheküljel, mille põhjalik läbitöötamine võib olla aeganõudev. Samuti peeti kasulikuks telefonisuhtlust programmide kontaktisikutega, kuna see võimaldab täpsustada olulisi küsimusi ja selgitada protsessi detaile.

Ühesõnaga, programmide kodulehed on ikka kõige paremad informatsiooni allikad, kui need on korralikult üles ehitatud. Tihti on aga nii, et mida suurem ja laiem on programm, seda rohkem tuleb kaevuda, et vajalik info kätte saada. (FG 4)

Programmijuhendid said samuti positiivset tagasisidet, kuna need aitavad osalejatel mõista iga programmi eripära ja rakendada neid praktikas. Kuigi iga uus programmiperiood võib tuua kaasa uusi sõnakasutusi ja suundumusi, tõdesid osalejad, et tegelikult on tegu sageli lihtsalt erinevate rõhuasetuste ja fookustega, mis vajavad kohandamist ja kohapealset rakendamist.

Lisaks digitaalsetele kanalitele, nagu e-kirjad ja veebilehed, rõhutati ka füüsiliste kohtumiste ja infoseminaride olulisust programmide raames. Need üritused on andnud osalejatele väärtuslikke võimalusi esitada küsimusi ja saada praktilisi näiteid, mis on parandanud suhtlust ning andnud selgema arusaama programmide ja projektide eesmärkidest ja tegevustest. Üks fookusgrupi osaleja tõi esile, et Eesti–Läti programmi raames olid füüsilised kohtumised koordinaatoritega väga positiivsed. Koordinaatorite aktiivsus ja sage kohalviibimine üritustel andsid võimaluse esitada küsimusi ning saada kohest ja asjakohast tagasisidet.

Programmide infopäevad aitavad mõista, milliseid projekte oodatakse ja kuidas neid ellu viia. Samuti pakuvad need videoselgitusi, mis on suunatud neile, kes pole varem projektidega kokku puutunud. Toodi välja, et koroonaperioodil toimusid seminarid ka interneti vahendusel. Lisaks tõstis üks osalenu esile juhtpartnerite infoüritusi, mida korraldatakse iga kord, kui voo- ruse tulemused selguvad.

Kuna projekt teostati ka COVIDi ajal, meil olid mitmesugused meetmed, sealhulgas Zoomi koosolekuid, virtuaalseid kohtumisi, kirjavahetust ja kohapealseid kohtumisi vastavalt vajadusele. Viimastel etappidel toimusid ka seminarid. Kõik olulised suhtluskanalid olid kajastatud. (FG 2)

Projektide edukaks elluviimiseks kasutatakse paljusid suhtlus- ja koostööplatvorme, mille valik sõltub partnerluse suurusest ja vajadustest. Kui projekt on juba käimas, muutub infovahetus tavaliselt sujuvamaks. Tehnilise lahenduse valik sõltub projektimeeskonna suurusest. Infovahetuseks kasutatakse näiteks e-posti, Google Drive'i, Slacki ja MS Teamsi platvorme. Kuigi vajalik info on alati saadaval ning seda saab vajaduse korral täiendavalt otsida, töid mõned osalenud siiski esile, et e-kirjades võiks olla rohkem konkreetset ja põhjalikku teavet, et vältida oluliste detailide tähelepanuta jäämist projekti käigus.

Tõdeti, et tihti on paralleelselt kasutusel erinevaid suhtluskanaleid. Kui projekti partnerlus on väiksem, hõlmates näiteks 3–6 organisatsiooni, siis ei ole vajalik suuremaid süsteeme üles ehitada, kuna piisab ka lihtsamatest lahendustest.

Viimastes kahes projektis oleme kasutanud Teamsi, just seetõttu, et see võimaldab faile üles laadida, luua seotud kaustu, pidada vestlusi, teha alavestlusi ning hallata miitingute ja kohtumiste kalendrit. See on praegu kujunenud heaks tööriistaks nii sisemiste kui ka partnerite vaheliste konsortsiumisestest suhtluste jaoks. (FG 6)

Füüsilisi kohtumisi toimub pärast koroonaperioodi vähem. Näiteks suuremate partnerlustega projektides, nagu Interreg Läänemere piirkonna programmi projektides, kus osaleb 10–15 partnerit, toimub füüsilisi koosolekuid harva – tavaliselt kolm korda aastas.

Mõned osalenud leidsid, et sisukas suhtlus algab sageli kohapeal viibimisest. Konkreetsete tegevuste puhul on kasulik korraldada kohapealsed kohtumised, kus osalejad saavad reaalselt tutvuda tegevuspaikadega ja paremini aru saada projekti käigust. Virtuaalses keskkonnas, nagu *online*-koosolekud ja raportid, võib info jääda ebaselgeks, mistõttu on „käed küljes“-tegevused väga soovitatavad. Lõppkokkuvõttes ei suuda virtuaalsed lahendused täielikult asendada näost-näkku kontakte. Füüsilised kohtumised, kus osalejad viibivad koos mitu päeva ja küllastavad tegevuskohti, on projektide edukaks elluviimiseks äärmiselt olulised.

Koroonaperioodil oli paratamatu, et tegevused muutusid digitaalseks, kuid selle tõttu läks palju sisu kaduma ja tõi kaasa formaalsuse kasvu. (FG 6)

Hästi toetan, et vähemalt kolm korda aastas peab olema füüsiline koosolek ja mitmepäevane. Lisaks pool päeva koosolekule peaksime minema sihtrühma juurde – näiteks küllastama farme, kui teemaks on põllumajandus, või toiduturismi projektide puhul ettevõtteid. See aitab paremini mõista, millega tegelikult tegeleme, ja viib kõik ühele lainele. (FG 6)

3.5 Järeldused tegevuste tulemuslikkuse kohta

Järeldus	Lühikirjeldus
Koostöökogemus ja projektipartnerlus	
Koostöökogemus oli valdavalt positiivne, kuid varieerus programmide lõikes	Üle 80% küsitlusele vastanutest hindas koostööd projektipartneritega väga heaks või heaks. Kõige positiivsemalt hinnati URBACT-i, Eesti-Läti ja Interreg Euroopa programme, Eesti EL välispiiri ning Eesti-Läti-Vene programmides oli hinnang mõnevõrra madalam.
Koostöö keerukust mõjutas osalejate arv ja juhtimisstruktuur	Suure osalejate arvuga projektides oli keerulisem juhtida erinevate poliitiliste tasandite ja kultuuriliste erinevustega seotud väljakutseid. Väiksemad programmid, nagu Eesti-Läti, olid edukamad tänu lihtsamale juhtimisstruktuurile ja harilikult väiksemale partnerite arvule Eesti-Läti projektides.
Juhtpartneri roll on koostöö edukuses kriitilise tähtsusega	Tugev ja järjekindel juhtpartner tagab sujuvama koostöö ja eesmärkide saavutamise. Samas toodi välja juhtumeid, kus juhtpartneri roll jäi nõrgaks, mis põhjustas tõrkeid projekti elluviimisel.
Partnerite vajalikuks pidamine sõltus projektide eesmärkidest ja osalejate panusest	Mõnes programmis, näiteks Eesti-Läti ja Kesk-Läänemere programmis, peeti kõiki partnereid vajalikeks, samas kui teiste programmide puhul, näiteks Eesti-Läti-Vene ja URBACT-i puhul leiti, et osade partnerite roll polnud kriitiline ning kokkuvõttes ei olnud nende osalus alati põhjendatud.
Partnerite varasem koostöökogemus lihtsustab projektide elluviimist	Organisatsioonid eelistavad sageli teha koostööd tuttavate partneritega, kellega on varasem positiivne kogemus. See vähendab võimalikke riske ja parandab projektide sujuvust.
Edukates projektides loodi pikaajalised koostöövõrgustikud	Projektide käigus saadud kogemused ja loodud võrgustikud tagasid jätkusuutlikud koostöösuhted ka pärast projektide lõppu, eriti valdkondades nagu loomemajandus ja kultuuriprojektid.
Koostööd mõjutavad tegurid	
Välispartnerite läbimõeldud kaasamine on projekti edu oluline tegur	Välispartnerid tõid kaasa spetsiifilist kompetentsi ja rahvusvahelisi kogemusi. Eriti kõrgelt hinnati välispartnerite rolli Interreg Euroopa ja Läänemere piirkonna programmides, kus ligi 95% vastajatest pidas nende panust hädavajalikuks.
Piiriülese koostöö suurim väärtus on teadmiste ja kogemuste vahetamine	79% vastanutest leidis, et piiriülese koostöö peamine kasu seisneb praktikate ja teadmiste jagamises. Samuti võimaldas koostöö rahvusvaheliste partneritega laiendada võrgustikke ja arendada uusi koostöövõimalusi, kuigi programmi tüübist sõltuvalt oli innovatsiooni ja ressursikasutuse tõhususe rõhuasetus erinev.
Koostöö edukus sõltub ühise arusaama olemasolust ja partnerite varasemast kogemusest	Projektipartnerite ühine arusaam eesmärkidest ning varasem koostöökogemus olid peamised edutegurid. Näiteks Läänemere piirkonna ja Kesk-Läänemere programmid paistsid silma kõrge partnerite motivatsiooni ja tõhusa koostöö poolest, mis suurendas projektide edukust.

Järeldus	Lühikirjeldus
Usalduslikud suhted ja isiklikud kontaktid lihtsustavad rahvusvahelist koostööd	Projektides, kus partnerid tundsid üksteist varasemast, sujus koostöö paremini. Isiklikud suhted aitasid kiirendada suhtlust, lahendada võimalikke takistusi ja tugevdada pikaajalist koostööd.
Tehnoloogilised lahendused suurendavad koostöö paindlikkust, kuid ei asenda füüsilisi kohtumisi	COVID-19 kriis näitas, et virtuaalsed koosolekud ja veebipõhised tööriistad võivad tõhustada koostööd ja vähendada reisimise vajadust. Samas ei saa strateegiliste otsuste tegemisel ja keerukate küsimuste arutamisel alahinnata füüsiliste kohtumiste tähtsust.
Koostööd takistavad tegurid	
Programmi reeglid ja bürokratia on suurim koostööd takistav tegur	Kõige sagedamini märgitud takistuseks on programmi reeglite ja bürokratia keerukus, mis tekitab viivitusi ja lisakoormust partneritele.
Partnerite erinevad prioriteedid ja ootused tekitavad pingeid	Erinevad arusaamad projektieesmärkidest ja ootustest on koostöö keerukuse peamisi allikaid, eriti riigiasutuste, erialaliitude ja teadusparkide puhul.
Infovahetuse probleemid halvendavad koostöö efektiivsust	Halb kommunikatsioon partnerite vahel põhjustab viivitusi ja segadust, eriti teadus- ja haridusasutuste projektides, kus täpne teabevahetus on kriitilise tähtsusega.
Kultuurilised erinevused mõjutavad koostöö sujuvust	Kuigi piiriüleses koostöös (Eesti-Läti programm ja Kesk-Läänemere programmid) on kultuurilised erinevused väheolulised, on need suureks takistuseks olnud Euroopa Liidu välispiiriga seotud projektides.
Koostööd mõjutavad õiguslikud ja finantsilised piirangud	Erinev liikmesriikide seadusandlus ja eelarveliste piirangute erinevused loovad lisatõkkeid. Partnerite erinevad tööjõukulud ja rahakasutuse tavad mõjutavad projekti efektiivsust – näiteks Rootsis on kulud kõrgemad, mis vähendab sama eelarve eest tehtavate tegevuste mahtu.
Organisatsioonisisene ressursipuudus takistab projektides osalemist	Mõned organisatsioonid, eriti KOV-id ja mittetulundusühingud on piiratud inim- ja rahaliste ressursidega, mis raskendab nende panust rahvusvahelistesse projektidesse.
Välised ja geograafilised tegurid võivad projekti edukust ohustada	Ettenägematud muutused, sh hangete ebaõnnestumine või poliitilised riskid, võivad põhjustada projektides viivitusi ja nõuda paindlikkust ning kiiret kohanemist. Samuti geograafiline kaugus ja isikliku kontakti puudumine vähendavad koostöö tõhusust. Lähinaabritega on lihtsam koostööd teha, kuid kaugemate partneritega tekivad probleemid, eriti kriisiolukordades nagu COVID-19 pandeemia.
Panus piirkondade sotsiaalmajanduslikku arengusse	
Interregi projektid on edendanud piirkondlikku arengut ja elukvaliteeti	Interregi projektid on oluliselt panustanud Eesti piirkondade sotsiaalmajanduslikku arengusse, parandades ettevõtluskeskkonda ja elukvaliteeti. Projektid on näiteks aidanud lahendada keskkonnaprobleeme ja suurendada energia-tõhusust. Märgiti ka investeringuid, mis on suurendanud piirkondade atraktiivsust ja majanduslikku aktiivsust.

Järeldus	Lühikirjeldus
Teavitustegevuste tulemuslikkus	
Teavitustegevus on üldiselt tõhus, kuid vajab arendamist	Interregi programmide teavitustegevus on hästi korraldatud, info on enamasti kergesti leitav, selge ja detailne. Programmi koordinaatorite vastused küsimustele on kiirelt kättesaadavad, mis võimaldab teha teadlikke otsuseid. Teavituse täiustamine on vajalik, et tagada veelgi täpsem teabelevi. Eriti oluline on, et organisatsioonid ja kohalikud omavalitsused, kellel on piiratud ressursid, saaksid teavet kergesti ja õigeaegselt.
Teavituskanalite rohkus võib põhjustada infomüra	Kuigi uudiskirjad, programmide veebilehed ja infoseminarid on osalejate hinnangul tõhusad teavitamisvahendid, võib info üleküllus muuta vajaliku teabe leidmise keeruliseks. Liigne rõhk logode ja formaalsete elementide kasutamisel võib teavituste sisu varjutada ning sotsiaalmeedia postituste rohkus vähendada oluliste sõnumite nähtavust. On oluline, et teavitustes kajastatav teave oleks arusaadav ja keskenduks projekti tegevuste ning tulemuste tutvustamisele.

4 Interegi tegevuste mõju

4.1 Piirkondliku arengu toetamine

Uurimisküsimused:

10. Milliste valdkondade ja Interreg programmide puhul on olnud piiriülene kasu ja piiriülesest koostööst tõusnud kasu piirkondlikule arengule tuntavam ja kus vähem?
12. Kas ja kuidas aitas Interreg projektides osalemine kaasa mitmetasandilise valitsemise arendamisele?
13. Kas ja kuidas on mõjutanud Interreg projektid erinevate Eesti piirkondade arengut, millist lisaimpulssi on projektid andnud piirkonna (maakond, omavalitsus) arengule?
14. Kas ja kuidas aitasid Interreg projektid piirkondade (maakond, omavalitsus) arengustrateegiates püstitatud eesmärkide saavutamisele sh haldustasandite jm partnerite (vabaühendused, erasektor) koostööle ja valitsemispraktikatele?

Interregi projektid on fookusgruppides osalenute hinnangul avaldanud märkimisväärset mõju piirkondade arengutele. Fookusgruppides osalejad rõhutasid ennekõike:

- konkreetsetesse taristu- või teenusearendustesse tehtavad investeeringuid, mis on aidanud parandada piirkonna elukeskkonda ja atraktiivsust (nt promenaadid, väikesadamad, teed, parklad);
- rahvusvahelise koostöö kaudu saadud uut teavet, oskusi ja võrgustike tekkimist, mis toetavad kohaliku ettevõtluse, turismi ja kogukonna arengut laiemalt.

Küsitlusele vastajatest 79% leidis, et piiriülese koostöö suurim väärtus on olnud praktikate ja teadmiste vahetamine (sh reaalne kogemuste ülekandmine partneritelt). 58% nimetas rahvusvaheliste võrgustike laienemist keskse tulemusena. 28% vastanuist osutas, et üks võtmetulemusi on olnud ühiste probleemide lahendamine, 18% mainis ressursside efektiivsemat kasutamist (rahaline lisatoetus või suurema haardega investeeringud).

Tõdeti, et Interregi programmidel on erinevad eesmärgid ja suunad, sõltuvalt nende ulatusest ja valdkondadest. Väiksemad piiriülased programmid, Eesti-Läti ja Eesti-Vene, toetavad praktilisi projekte, mis on suunatud rohujuuretasandi koostööle, investeeringutele ja tegevustele, mis ühendavad inimesi otse. Sellised programmid võivad keskenduda kultuuri, turismi, ettevõtluse või teiste konkreetsete ja praktiliste valdkondade arendamisele. Väiksemad programmid keskenduvad praktilisematele tegevustele, kus midagi reaalses elus ära tehakse.

Suuremalt tasandilt, nagu Kesk-Läänemere ja Läänemere piirkonna programmid, on fookus teistsugune. Need programmid keskenduvad ühiste lahenduste arendamisele ja kogemuste vahetamisele ning on ei sisalda oluliselt investeeringukomponenti.

Sellistes projektides osalemiseks on oluline seada õiged ootused ja mõista, et rahastatakse tegevusi, mis keskenduvad koostöövõimekuse arendamisele, teadus- ja arendustegevusele ning poliitikate väljatöötamisele, mitte ainult praktiliste lahenduste elluviimisele.

Näiteks praegune projekt hõlmab Läänemere programmi raames 8 riiki ja 15 partnerit. Meil on üle 80 pilootettevõtte, kellega igapäevaselt töötatakse ja midagi konkreetselt ellu viiakse. (FG 6)

Tundub, et erinevad programmid ja nende eesmärgid kujundavad, kui sügavuti ja mis laadi tegevusi neis läbi viiakse. (FG 6)

Kasutegur toodi välja ka turismivaldkonnale, kus Interregi projektid on avaldanud olulist mõju. Turismi arendamine on olnud keskne eesmärk, eriti piiriülestes koostööprojektides, kuna sellel on suur mõju nii piirkonna majanduslikule, sotsiaalsele kui ka kultuurilisele arengule. Näiteks on rajatud puhke- ja ujumisvõimalusi, paigaldatud infotahvleid ja tehtud audiogiide turistidele, mis muudab piirkonna külalistele atraktiivsemaks.

Rõhutati, et koroonakriis avaldas turismivaldkonnale tõsist mõju ning sektor ei ole veel täielikult taastunud. Sellegipoolest on Interregi projektid andnud olulise panuse valdkonna elavdamisse ja kiirendanud turismi taastumist. Oluline on rõhutada, et Interregi toel ellu viidud projektid on aidanud ümber lükata levinud ettekujutuse turismist kui lihtsast ja pealiskaudsest teenuspakkumisest. Kvaliteetse ja kestliku turismi arendamine eeldab märkimisväärseid investeeringuid ning põhjalikke teadmisi – olgu see seotud taristu, ehituslike lahenduste või muude ressursimahukate komponentidega, mis loovad eeldused pikaajaliseks arenguks ja kasuks piirkonnale.

Samuti on väga oluline, et turism saaks täiendavat tuge ja kaitset, mida ise ei suudaks ellu viia. Kui seda tuge ei oleks, jääksid paljud head ideed lihtsalt teostamata. Just selline lisatõuge on äärmiselt oluline. (FG 4)

Samuti projektide kaudu on läbi viidud mitmesuguseid turundustegevusi, mille eesmärk oli suurendada piirkondade tuntust Euroopa Liidu tasandil. Tänu sellele on mitmes piirkonnas suurenenud turismihuvi, näiteks Ida-Virumaal, kuhu tullakse aina enam ka turismi eesmärgil.

Ühe piirkonna näitel on turismitaristu arendamine ning osalemine messidel ja turismimesssidel osutunud väärtuseks. Kokkupuuted reisikorraldajate ja ekskursioonidega on avanud uusi võimalusi ning suurendanud huvi piirkonna vastu. Samuti on oluline olnud koostöö teiste omavalitsuste ja valdkonna spetsialistidega, mis on aidanud süvitsi mõista turismi valdkonna arenguvajadusi. Selle koostöö kaudu on tekkinud tugevad partnerlussuhted, mis aitavad viia ellu uusi projekte ning edendada piirkonna jätkusuutlikku arengut.

Eriline tähelepanu on olnud turismivaldkonnale, kus koostööd on tehtud mitmesugustes projektides. Üks olulisemaid kogemusi on seotud turismi taristu arendamisega ning messidel ja turismimesssidel osalemisega. (FG 3)

Fookusgruppides tõstatus ka piiriäärsete piirkondade arendamise olulisus, mida Interregi projektid on aidanud edendada. Eelkõige on nende projektide mõju kohaliku majanduse ja ettevõtluse arengule olnud märkimisväärne. Näiteks rahastati Interreg IIIA Eesti-Soome koostöömeetme raames kuue Ida-Viru tööstusala ühist turundusprojekti¹⁶, mis andis tõeke piirkonna majanduslikus arengus olulist rolli mängiva Ida-Viru Investeeringute Agentuuri¹⁷ loomisele. Agentuuri tegevuse tulemusel on maakonda loodud ligi 1000 uut töökohta. Tänaसेks haldab agentuur nelja tööstusparki ning viib ellu mitmeid arendusprojekte, mis on oluliselt kujundanud maakonna arengut. Hilisematel rahastusperioodidel on Ida-Virumaal Interregi toel ellu viidud mitmeid suuri tööstusalade arendamise projekte. Näiteks arendati aastatel 2015–2018 Kesk-Läänemere programmi raames Narva, Narva-Jõesuu ja Toila sadamaid. Samuti ka 2023–2025 Läänemere piirkonna programmi toel viidi ellu TETRAS projekt, mis keskendus vesiviljeluse süsteemi ringlusele, muutes ühe protsessi jäägid teise protsessi ressursiks.

Kuigi ainult põgusalt mäletan seda tööstusalade projekti, siis see oli hästi oluline projekt, et ta oli vist mingi 2005 paiku. Sellises ajavahemikus. [...] mis aitas meil väiksest Jõhvi tööstuspargi algatusest edasi minna. Lõpuks sai selle tulemusel hoo sisse Ida-Viru Investeeringute Agentuur (FG 2)

Eriti tähtsaks on osutunud projektide roll ettevõtluse ja innovatsiooni edendamisel. Projektide kaudu on loodud erinevaid hindamismudeleid, mis võimaldavad paremini jälgida arengut ja suunata ressursse tõhusamalt. Samuti on esile tõstetud ühtsete standardite loomist, mis lihtsustavad rahvusvahelist kaubandust ja aitavad ettevõtetel tegutseda mitmes riigis ilma liigse bürokraatiata. See on oluline, kuna eri riikide regulatsioonid ja reeglid võivad tekitada lisatakistusi, mida projektipõhine koostöö aitab leevendada.

Interregi projektid on toonud kasu ka piirkondlikule haridusvaldkonnale. Üks fookusgrupi intervjuus osalenu tõi välja, et saadud on rahvusvaheline teadmused ja kinnitust, et haridusasutuses õpetatav sisu vastab rahvusvahelistele standarditele ning on võrreldav globaalsete praktikatega. Samuti on saanud üks kõrgkool väärtuslikku sisendit Rootsi, Soome ja Läti kõrgkoolide õppekavade arendamise kohta, mis on aidanud täiustada kohalikke õppekavasid. Samuti oli Interregi Kesk-Läänemere programmi Enterprising Self projekt Ida-Virumaal oluline tugi ettevõtlushariduse juurutamisel. Tegemist on vabatahtliku algatusega, millega liituvad haridusasutused, kes soovivad kujundada oma õpet lähenemiselt ettevõtlikumaks – eesmärgiga arendada õpilastes iseseisvust, algatusvõimet ja ettevõtlikku hoiakut.

Interregi projektid on andnud märkimisväärse panuse piirkondade keskkonnanalasesse ja infrastruktuursesse arengusse. Ühes fookusgrupi intervjuus toodi esile näide piirkonnast, kus sademevee äravool on muutunud kriitiliseks keskkonnaprobleemiks – savise pinnase tõttu ei imendu vihmavesi maapinda ning tuleb kiiresti ära juhtida. Probleemi süvendab tihe teedevõrk,

¹⁶ Jõhvi valla arengukava 2007-2020.

https://energiatalgud.ee/sites/default/files/images_sala/e/e7/Jõhvi_Vallavolikogu_Jõhvi_valla_arengukava_2007-2020_2011.pdf

¹⁷ Ida-Viru Investeeringute Agentuur, <https://ivia.ee/meist/toetusprojektid/>

mille kaudu kandub reostus sageli otse merre. Interregi projekti toel loodi piirkonnas puhastussüsteem, mis jagab valgala väiksemateks osadeks ning kasutab sihtotstarbelisi lahendusi vee puhastamiseks. See aitab vältida keskkonnakahjusid ja parandab oluliselt vee kvaliteeti.

Lisaks on mitmes piirkonnas projektide kaudu edendatud energiatõhusust ja vähendatud CO₂ heitkoguseid, eelkõige läbi kortermajade renoveerimise. Võttes eeskujuna teiste riikide headest tavadest, on rakendatud kaasaegseid ja jätkusuutlikke energialahendusi.

Näiteks ringmajanduse valdkond on kujunenud tugevaks just tänu rahvusvahelisele koostööle, kus Kesk-Läänemere ja Läänemere piirkonna programmid on pakkunud vajalikku raamistikku ning teadmussiiret. Ellu on viidud jäätmete vähendamist, taaskasutust ja kohaliku ressursitõhususe kasvu toetavaid tegevusi. Interregi projektid on aidanud edendada mahetooraine kasutamist haridusasutuste toitlustamises, kus on saavutatud 20% mahetooraine osakaal.

ESPON programmi mõju ei osatud intervjuus otseselt hinnata, kuid rõhutati, et programm on seotud Euroopa Liidu poolt seatud fookusteemade ja väljakutsetega ning on aastate jooksul muutunud paindlikumaks. Selle tulemusel saavad ka kohalikud omavalitsused ise kaasa rääkida ja esile tuua oma vajadused, et saada teadmus- ja uuringupõhist tuge poliitikate kujundamiseks. Olulisemate teemadena toodi esile avalike teenuste ja töö digitaliseerimine ning e-riik, mis on olnud ESPONi poolt järjepidevalt ja hästi kaetud. Programmi haare on väga lai ning enamik teemasid on kaardistatud, välja arvatud näiteks julgeolek, kuhu ESPON tavapäraselt ei ulatu. Uute aspektide ja alateemade ilmnemisel püütakse uusi teemasid jooksvalt programmi tegevustesse kaasata.

Põhiteemad on alati kaardistatud – näiteks on alati olnud fookuses avaliku sektori teenuste ja töö digitaliseerimine ning e-riik. See on ESPONi poolt väga hästi kaetud. Ring on väga lai ja ei saa öelda, et mõni teema oleks kaardistamata. Võib-olla need teemad, kuhu ESPON ei lähe, on näiteks julgeolek. Me kaardistame pidevalt, et kui tekib uus aspekt või alateema, siis üritame seda kaasata. (ESPON programmi intervjuus osalenu)

Fookusgruppide aruteludes osalenud kinnitasid, et Interregi projektid on reeglina seotud nii omavalitsusüksuste, maakondlike kui ka valdkondlike arengustrateegiatega (tabel 7). Projektide algatamine saab tihti hoo sisse just seetõttu, et kohalikud prioriteedid (nt turismi, keskkonna või sotsiaalvaldkonna arendamine) on juba arengukavades kirjas, ent nende saavutamiseks napib rahalisi või organisatoorseid vahendeid. Märgiti, et Interregi projektid on võimaldanud rahastada arengukava eesmärke, mille jaoks vallaelarves raha jätkunud pole (nt randade korrastamine Coast4us¹⁸ või turismitaristu moderniseerimine Rural Lifestyle¹⁹).

¹⁸ Coast4us - Planning in coastal areas. <http://www.coast4us.com/>

¹⁹ Central Baltic Programme 2014-2020 project database. <https://database.centralbaltic.eu/project/132>

Tabel 7. Näiteid Interregi projektide seostest piirkondlike ja valdkondlike arengustrateegiatega.

Projekti nimi, kestus ja partnerid	Tegevused ja tulemused	Seos kohaliku arengukavaga
<p>UNESCO-tourism</p> <p>„Omakultuuri piirkondade arendamine ja tutvustamine turismi sihtkohtadena”</p> <p>Programm: Eesti-Läti programm 2014–2020</p> <p>Partnerid: Juhtpartner oli MTÜ Setomaa Turism ning Eesti poolt osalesid muuhulgas Setomaa Vallavalitsus, Kihnu Vallavalitsus ja SA Kihnu Kultuuriruum; Lätist osalesid Kuramaa omavalitsused, Vidzeme planeerimispiirkond ja UNESCO kultuuripärandiga seotud organisatsioonid (Suiiti kultuurikeskus, Läti Maaturismi Assotsiatsioon)</p>	<p>Projekt ühendas Eesti ja Läti unikaalsed kultuuripiirkonnad – Setomaa, Kihnu, Suiiti ja Liivi ranniku – ühiseks turismitooteks. Loodi ühine turismipakett ja neli teemaraada: Kihnu “travel wheel”, Seto külade vöö, Suiiti ja Liivi pärandirajad . Arendati välja ühtne turundus-sõnum ja slogan “Elavad kultuurid – omapära ühendab”, millega kujundati piirkondadele ühtne visuaalne identiteet. Projekti käigus toimus kohalike turismiettevõtjate koolitamine (kokku osales üle 200 väikeettevõtte) ning koostati käsiraamat kohaliku kultuuripärandi kasutamiseks turismiteenustes.</p>	<p>Projekt toetas otseselt Kihnu valla ja Setomaa piirkonna arengueesmärke turismi vallas. Näiteks on Kihnu valla arengukava 2017–2025 üks strateegilisi eesmärke “Kihnu on tuntud kui pärandkultuuril ja loodusväärtustel põhinev aastaringset atraktiivne turismisihtkoht”. Projekti käigus loodud turismpaketid ja Kihnu kultuuriruumi tutvustamine aitasid seda eesmärki ellu viia. Samuti panustas projekt Setomaa arengustrateegia eesmärki tutvustada Setomaa unikaalset kultuuripärandit.</p>
<p>ESTRIVER</p> <p>Programm: Eesti-Läti programm 2014–2020</p> <p>Partnerid: Juhtpartner oli Keskkonnaamet Eestist, Läti poolt osalesid Vidzemes Planēšanas Reģions ja Latvijas Hidroloogiauringute Keskkonnainstituut. Kaasatud olid veel kohalikud omavalitsused mõlemal pool piiri, kus jõed (nt Mustjõe, Pedeli jõe valgald) reostuskoormust kogeivad.</p>	<p>Projekti käigus viidi läbi jõgede seisundi analüüs (kaardistati ühiselt Eesti ja Läti piiriülestes valgalades jõgede reostusallikad). Koostati tegevuskava vee kvaliteedi parandamiseks, mille osana loodi ühised seiremetoodikad ja puhastusalased meetmed (näiteks luues rohtfilterribasid põldude äärde). Omavalitsused ja kogukonnad said koolituse reostuse ennetamise kohta, mis tugevdas koostööd ka üle piiri.</p>	<p>Projekt aitas kaasa Eesti Keskkonnastrateegia 2030 rakendumisele (sh Veevaldkonna arengukava, mis on üks keskkonnastrateegia alaprogrammi).</p>
<p>30Miles</p> <p>Programm: Kesk-Läänemere programm 2014–2020</p> <p>Partnerid: Juhtpartneriks oli Soome Turku University of Applied Sciences; Eestist osalesid muuhulgas SA Haapsalu ja Läänemaa muuseumid (millega seoti Haapsalu ja Dirhami sadamad) ning MTÜ Saarte Koostöökogu. Lisaks oli partnereid Soomest (nt Kotka, Hanko sadamad).</p>	<p>Projekti tulemusena tugevdati väikelaevade sadamate ohutus- ja teenustaset, ühtlustades kvaliteedistandardeid Soomes ja Eestis. Loodi ühtne kvaliteedimärgis “30Miles” bränd ja kvaliteedikriteeriumid. Parandati nii sadamate taristut (nt ujukaiad, veevõtupunktid, ohutusvarustus) kui ka koostööd kohalike teenusepakkujatega, et pakkuda mitmekesist turismitegevust (nt jalgrattarendid, giidituurid).</p>	<p>Projekt aitas täita Eesti merenduspoliitika arengukava 2012–2020, vastates riiklikule sihile kujundada Eestist kaasaegsete ja turvaliste väikesadamatega mereriik, kus kvaliteetne taristu toetab turismi ning kohaliku majandust.</p>

Lisaks on projektide planeerimise ja elluviimise protsess loonud omavalitsustele võimaluse õppida naabrite kogemusest, tugevdada suhteid kohalike vabaühenduste ja erasektoriga ning ühtlasi parandanud nende võimet kaasata täiendavat rahastust järgnevate arengukavade jaoks. Nii kinnitas üks fookusgrupi intervjuu osalenu, et Interreg programmis korduvalt osalemine on nende vallas kasvatanud nii sisulist ekspertiisi (kuidas kavandada keerukaid rahvusvahelisi projekte) kui ka laiendanud partnereid, kellega arengustrateegia eesmärkide täitmiseks edaspidi ühiselt tegutseda.

Fookusgruppides toodi korduvalt esile, et projektides osalemine andis kohalikele omavalitsustele „täiendava impulsi“ kaasata nii piirkonna erinevaid osapooli kui ka kõrgemaid tasandeid (riiklikke ametiasutusi, ülikoole) ühte tegevusplaani. Nii kujundati mitmes projektis juhtimisstruktuure, kus lisaks vallavalitsuse ametnikele osalesid ka eksperdid, ettevõtjad ja kolmanda sektori organisatsioonid; sedalaadi kaasamine laiendas kohalike omavalitsuste haldussuutlikkust ja parandas ühisürituste planeerimise oskust, kus iga sidusrühm toetas oma kogemuse või ressurssidega kogukonna laiemat eesmärki. Mitmetasandilise valitsemise arendamise seisukohalt peeti seda „oluliseks sammuks edasi“, sest projektides kujunenud kontaktid, koostöötavad ja praktika jäävad kehtima ka pärast projekti ametlikku lõppemist, muutes kohaliku otsustusprotsessi laiemal osalusega ja paindlikumaks.

4.2 Haldussuutlikkuse, rahvusvaheliste koostöövõimaluste ja arengu toetamine

Uurimisküsimused:

11. Milline on Interreg projektide kasusaajad hinnangul elluviidud projektide mõju oma organisatsioonile, selle haldussuutlikkusele ja organisatsioonide rahvusvahelistumisele?
16. Kas ja milliseid muutusi, uuendusi soodustasid Interreg projektid eri poliitikavaldkondades (sh tegevuskavades jmt)?
17. Kas ja kui palju on olnud seotud saavutatud tulemused konkreetse valdkonna strateegiliste eesmärkidega?
18. Mil moel on Interreg projektid panustanud poliitikavaldkonna eesmärkidesse või aidanud lahendada valdkonnaga seotud probleeme ja kitsaskohti?

Interregi projektide mõju organisatsioonide haldussuutlikkusele, rahvusvahelistele koostöövõimalustele ja arengule varieerus oluliselt sõltuvalt organisatsiooni tüübist, ent kõik osalejad tõid esile mitmeid positiivseid tulemusi. Haldussuutlikkuse kohta tõid projektid kaasa märgatavaid edasiminekuid, eriti kohalikes omavalitsustes ja haridusasutustes. Kohalikud omavalitsused mainisid, et projektid aitasid suurendada nende suutlikkust projektide juhtimisel, aruandluses ja rahvusvahelises koostöös, samas kui haridusasutused rõhutasid administratiivsete protsesside ja projektijuhtimise oskuste arengut. Ülikoolid ja teadusasutused mainisid lisaks, et projektid aitasid parandada rahvusvahelist nähtavust ja suurendasid teadustöö rahastuse võimalusi.

Rahvusvaheliste koostöövõimaluste kohta tõid MTÜ-d ja erialaliidud välja, et projektid laiendasid nende rahvusvahelist koostöövõrgustikku ja aitasid neil leida uusi partnereid edasisteks projektideks. Erasektori jaoks avasid projektid võimaluse siseneda uutele turgudele, sh naaberriikidesse²⁰, ning arendada edasi olemasolevaid koostöösuhteid. Kohalikud omavalitsused tõid esile, et rahvusvaheline koostöö tõi neile väärtuslikke kontakte ja aitas luua jätkusuutlikke partnerlussuhteid. Riigiasutused ja sihtasutused hindasid Interregi projekte nende võimaluste eest õppida teiste riikide kogemustest ja jagada parimaid praktikaid, luues nii aluse tulevaste koostööprojektide planeerimiseks.

²⁰ Näiteks Kesk-Läänemere programmis ei saa toetada sisenemist naaberriigi turule, vaid sisenema peab kolmandatele turgudele väljaspoole ELi.

Üldine areng ja innovatsioon olid märgatavad kõikides organisatsioonitüüpides. MTÜ-d ja erasektor rõhutasid, et projektid andsid neile võimaluse arendada uusi teenuseid ja tooteid ning täiustada oma tehnoloogilisi lahendusi. Haridusasutused hindasid, et projektide tulemusi kasutati õppetöös ja teadustöös, mis tõi kaasa sisulise ja meetoodilise arengu. Kohalikud omavalitsused mainisid, et projektid aitasid neil lahendada konkreetseid kohalikke probleeme, nagu infrastruktuuri arendamine ja kogukonna kaasamine, ning pakkusid tuge nende üldise arengustrateegia elluviimiseks.

Fookusgrupi intervjuudes toodi esile, et Interregi projektide elluviimine on positiivselt mõjutanud organisatsioone, pakkudes mitmekesiseid arenguvõimalusi. Projektid on andnud töötajatele väärtuslikke teadmisi ja oskusi, eriti keelelises arengus, projektide juhtimises ja dokumentatsiooni koostamises. Lisaks tavapärastele projektiväljunditele on keeleline ja administratiivne kogemus suurendanud organisatsiooni väärtust, pakkudes kasu ka tulevikus.

Meie jaoks oli esimene projekt märkimisväärne, et me saime sealt keelekogemuse ja rahvusvahelise koostöö kogemuse, mis oli päris hea. (FG 5)

Leiti, et projektid toetasid osalejate ettevõtluskompetentsi kasvu, näiteks sotsiaalse ja loomemajanduse valdkonnas, aidates seeläbi kaasa kogukondade jätkusuutlikkusele ja inimeste heaolule.

Investeeringud parandavad märgatavalt teenuse kvaliteeti – alates põhistanstandardite täitmisest kuni lisamugavusteenuste pakkumiseni. Projektid toovad kaasa värskeid ideid ja võimalusi organisatsioonides uute teenuste loomiseks. Koostöös avastatakse sageli innovaatilisi lahendusi, mida üksi tegutsedes ei pruugiks märgata – teiste kogemustest õppimine ja nende kohandamine oma vajadustele aitab luua paremaid tulemusi. Interregi projektide raames uuringute läbiviimine võimaldab järgmisi tegevusi rajada põhjalikumatele ja teaduslikult tõestatud teadmistele, tagades seeläbi kõrgema kvaliteedi ja paremad otsused.

Ühe muuseumi näitel on projektid aidanud kasutusele võtta uusi tehnoloogiaid ja laiendada sihtgruppi, kaasates ka seni vähem esindatud rühmi, nagu näiteks puuetega inimesi, et muuta külastamine paremaks. Samuti on ühe organisatsiooni esindaja hinnangul Interregi koostöö tugevdanud sidemeid Eesti, Rootsi, Soome ja Läti ülikoolidega, tuues kasu avalikule haridusele ja taristule. Ülikoolidest saadud teadmised on parandanud ametnike pädevust, mis omakorda loob elanikele parema elukeskkonna.

4.2.1 Interregi projektide tulemuste kooskõla valdkonna strateegiliste eesmärkidega

Fookusgrupi intervjuude osalenute hinnangul on projektide eesmärgid ja tegevused põhinenud arengukavadel, valdkondlikel strateegiatel ning teiste oluliste dokumentide raamistikul, mis määravad suunad ja prioriteedid. Leiti, et projektide eesmärgid saavadki sageli alguse nendest raamistikest, mis on koostatud nii Euroopa Liidu kui ka riiklikul tasandil. Osalemine toimub vaid sellise mõttega, mida reaalselt vaja teha on, et täita strateegilisi ja pikaajalisi eesmärke. Näiteks, kui midagi on plaanis ellu viia viie aasta pärast, võimaldab projekt seda ette valmistada ja teostamist varasemaks tuua. Projektide tulemused, kogemused ja õppetunnid kantakse tagasi riikide arengudokumentidesse ja strateegiatesse.

Lähme ka projektidesse ainult selle mõttega, et mis meil realselt vaja on, et me niisama seal ei tilgu – ikka strateegiliste eesmärkide ja töö tegemise jaoks on vajalik. (FG 6)

Organisatsioonid püüavad tagada, et nende tegevused oleksid organisatsiooni strateegiatega kooskõlas ja toetaksid nende eesmärkide saavutamist. Samas tõdeti, et täielik vastavus ei ole alati võimalik, kuna piirkondlikud ja valdkondlikud strateegiad võivad olla üldisemad ja laiahaardelisemad.

Kõik on olnud strateegiatele vastavuses, aga alati ei saa rääkida sellisest üks ühele vastavusest. Meie asutuse tasand on natuke kõrgem, ehk need tegevused, mida viiakse välisprojektide raames ellu, kuuluvad pigem rakenduskava tasemele, kuid projektide ettevalmistamisel ja läbiviimisel üritatakse ikkagi neid strateegiatele vastavalt ellu viia või teha vastavaks tegevussuundadega. (FG 1)

Ühe riigiasutuse esindaja tõi näiteks, et välisprojektid on üldiselt seotud asutuste strateegiatega ja arengukavadega, kuid ministriumitasandi arengukavad on sageli laiemad, mistõttu võib otseste seoste leidmine olla keerulisem. Samas on riigiasutuste strateegiaeesmärgid selgelt määratletud, võimaldades neid sisukalt projektidega siduda.

Ühe organisatsiooni esindaja rõhutas, et nende tegevus tugineb kahele põhisuunale: äriarenduse klatri strateegiale ja infoühiskonna arengu toetamisele. Kõik projektid peavad olema kooskõlas nende suundadega, et pakkuda reaalselt väärtust näiteks digilahenduste edendamisele. Selline selge fookus hoiab ära hajumise ja tagab, et kõik projektid aitavad kaasa organisatsiooni strateegilistele eesmärkidele, edendades samal ajal Eesti digivaldkonna terviklikku ja jätkusuutlikku arengut.

Tõdeti, et riigi suured eesmärgid, nagu Eesti 2035 ja koosloome poliitikakujundus, jäävad sageli praktilisest tegevusest kaugemale. Paljud strateegiad ja arengukavad ei vasta enam tänastele vajadustele, kuna neid ei ole ajakohastatud pärast viimaseid kriise, Euroopa Liidu uue finantsperioodi algust ega ministriumide struktuurimuutusi. Selle tulemusena võib strateegia-dokumentide ja projektide tegeliku mõju vahel tekkida suur lõhe, kuna paljud strateegiad on ametlikult kinnitatud juba siis, kui need on ajale jalgu jäänud.

On juhtunud, et projekte on algatatud muudel põhjustel kui strateegiliste eesmärkide saavutamine, näiteks pelgalt rahastuse taotlemiseks. Sellised projektid kipuvad olema lühiajalised ja nende tulemused võivad jääda pealiskaudseks. Seetõttu on oluline, et projektid oleksid suunatud reaalsele ja sisulistele vajadustele, mitte ainult rahastuse saamise eesmärgile.

Samuti on loomulik, et erinevad riigid, nagu Hispaania ja Iirimaa, keskenduvad selles projektis oma spetsiifilistele vajadustele. Eestis aga püüame projekte linkida strateegiatega, kuigi viimaste aastate kriiside mõjul on kontekst oluliselt muutunud. Paljud 2020. aastal vastu võetud strateegiad on tänaseks juba lootusetult vananenud riigi tasandil. (FG 7)

ESPON programmi projektide tulemuste koostöös valdkondlike ja piirkondlike strateegiatega ning prioriteetidega on hinnatav eelkõige riigi tasandil. Intervjuust selgus, et Eestis on määratlenud põhiteemad, mille osas on vajadus teaduspõhise sisendi järele ning just nende teemade alusel on kujundatud ka ESPON programmi projektide fookused. Seega on programmi tegevused suunatud strateegiliste prioriteetide toetamisele, eriti poliitikakujunduse ja ruumilise arengu valdkonnas.

Kuna ESPON keskendub laiematele piirkondadele ning üldistab Euroopa tasandil, ei lähe selle projektid detailidesse KOV tasandil ega tegele üksikute spetsiifiliste teemadega. Programmi alt-üles lähenemine võimaldab sisendite algatamist riikide või piirkondade poolt, kuid kuna uuringud ja strateegiatega kujundamine võtavad aega kuni aasta, on ESPONi käsitus strateegilisem ja laiapõhjalisem.

4.3 Koostöö ja investeeringute piiriülene mõju

Uurimisküsimused:

15. Kui suurel osal ja millistel Interreg projekti rahastatud investeeringutel oli selge piiriülene mõju ja millistel mitte? Millised on erinevused Interregi programmide vahel ning kas ja kuidas väljendub investeeringute piiriülene mõju?

Fookusgrupi intervjuudest selgus, et Interregi programmide, sh investeeringute, piiriülene mõju sõltub mitmest tegurist, sealhulgas projekti sisust, valdkonnast, osalejatest ja kavandatud tegevustest. Investeeringute mõju on keeruline täpselt hinnata, kuna riikide vahel võivad olla suured erinevused.

Isegi väikesed algatused võivad tuua valdkonnas olulisi muutusi, eriti kui rakendatud meetodid on tõhusad.

Mõjususe seisukohalt on oluline eristada, kas fookus on pigem arendustegevustel, nagu teavitustöö, võrgustike loomine ja uuringute korraldamine või konkreetsetel investeeringutel – näiteks väikesadamate võrgustiku rajamine, infrastruktuuri arendamine ja töökohtade loomine.

Mõju mõõtmine sõltub valitud meetoditest ja konkreetsetest segmentidest, kus tulemused on selgelt nähtavad. Peamine eesmärk on tagada, et saavutatud mõju tooks kasu inimestele.

Nõustun, et mõju tugevus ja laius sõltuvad valdkonnast. Mida me mõtleme mõju all? Kas mõju ulatus või kui palju inimesi see tegelikult mõjutab? Seal on mitu mõõdet. Mõned projektid on väga nišši projektid, aga see ei tähenda, et need poleks äärmiselt tähtsad. (FG 4)

Ühe fookusgrupis osalenud organisatsiooni esindaja tõi näitena välja, et organisatsioonis on hakatud eelistama Interreg Euroopa programmi, kuna Interreg Euroopa programmiprojektid on mahukamad ja tänu sellele võimaldavad saavutada suuremaid tulemusi. Üks fookusgrupis osalenud tõi välja, et organisatsioonis on viimastel aastatel vähem kasutatud Kesk-Läänemere programmi, kuna selle halduskulud on liiga suured võrreldes potentsiaalse kasuga. Interreg Euroopa projektide puhul saab kasusaaja sageli umbes 200 000 eurot kahe-kolme aasta jooksul, mis võimaldab ellu viia olulisi algatusi.

Kesk-Läänemere programmi puhul ütlen jämedalt niimoodi, et halduskulud on väga suured võrreldes selle kasuga, mis sealt on võimalikult tulla. Aga samas noh, kui näiteks Interreg Euroopa programmide puhul saab see kasusaaja seal kuskil 200 000 eurot kahe-kolme aasta peale, siis selle eest juba üht-teist teeb ära ja selles mõttes on see kohapealne või isegi mõjuga suurem. (FG 1)

Samas toodi välja, et suurte projektide puhul (8–10 riigi osalusega), kus rahastatakse laiaulatuslikke ja üldisi teemasid, kulutatakse rohkelt aega ja raha, kuid sageli ei ole selge, mis on projekti tegelik eesmärk.

Ei tasu pea ees tormata igasse projekti, kuhu kutsutakse, eriti kui on selge, et lõppkokkuvõttes raisatakse väärtuslikku tööaega ilma suurema kasuta organisatsioonile või liikmetele. Alati tasub hoolikalt kaaluda, kuhu minna ja kuhu mitte. (FG 6)

Leiti, et projektide raames kohustuslik partnerite vaheline koostöö on kasulik, kuna lõpuks saavad kõik osapooled oma seatud tulemused kätte. Kuigi projektid keskenduvad sageli sarnastele probleemidele mõlemal pool piiri, võivad lahendused ja rõhuasetused kohalikul tasandil erineda. Siiski jääb üldine projekti eesmärk alati samaks. Oluline lisaväärtus tuleneb kogemuste vahetamisest – arutletakse, millised meetodid on toimunud, millised mitte ning mida on teistelt õppida. Kuigi üks konkreetne projekt ei pruugi teises piirkonnas otseselt muutusi esile kutsuda, on selle kaudne mõju siiski märgatav. Näiteks töid mitmed fookusgrupi intervjuus osalenud välja, et suureneb inimeste teadlikkus, mis on siiski oluline tulemus. Interregi projektid, eriti Interreg Europe programmi raames, keskenduvad nn pehmetele tegevustele, mille kaudu edendatakse riikidevahelist koostööd seminaride, töötubade ja konverentside kaudu.

Interreg Euroopa puhul ütlekski, et mõju võib olla mõnevõrra pehme, kuid see on siiski väga oluline ja see võib olla ülioluline, sõltuvalt projektist ja valdkonnast. (FG 4)

Fookusgrupi arutelust ilmnes, et kuigi mitmed Eestis läbiviidavad Interregi projektid on suunatud peamiselt Eesti lõuna-põhjasuunalistele partnerlussuhetele, näiteks Soome ja Lätiga, on osadel juhtudel saavutatud märkimisväärne piiriülene mõju ka muudes suundades. Näiteks energiatõhususe edendamise valdkonnas tõsteti esile projekt, kus käsitleti Venemaa seadust, mis kohustab avalikke institutsioone saavutama iga-aastast 3% energiasäästu. Projekti raames jagati praktilisi kogemusi selle eesmärgi täitmise võimalustest. Selline teabevahetus aitas osalejatel paremini mõista erinevaid regulatiivseid lähenemisi ning tõi esile võimalused ühiste probleemide lahendamiseks, millel on selge piiriülene väärtus.

Toodi üksikuid näiteid, kus projekti piiriülene mõju jäi väheseks, näiteks juhul, kui tegevused piirdusid vaid seminaride ja konverentside korraldamisega. Samuti esines projekte, kus tegeleti küll infrastruktuuri arendamisega, kuid selle elluviimine ei eeldanud sisulist piiriülest koostööd.

Ühtlasi tõstati probleemiks see, et puudub piisav paindlikkus partnerite vahetamiseks juhul, kui keegi mingil põhjusel projektist lahkub. Samuti, kui investeerimisplaanid muutuvad, näiteks poliitiliste muudatuste või sihtrühmade muutuvate vajaduste tõttu, puudus vajalik paindlikkus investeerimisstrateegiate kohandamisel. Samuti toodi näiteid, kus projekti tulemustel puudub pikaajaline mõju, näiteks tööturu valdkonnas.

Kuigi tulemustel võis olla lühiajaline positiivne efekt, ei jäänud need püsima ega loonud jätkusuutlikke muutusi. Näiteks said osalejad küll uusi teadmisi ja oskusi, kuid praktilisi muudatusi ei järgnenud.

Negatiivse näitena tooksin ühe tööturu projektist, kus tegime ulatusliku kaardistamise, et lihtsustada Soome, Eesti, Läti, Saksamaa ja teiste riikide tööturuliikumist. Kuigi töötukassa spetsialistid võisid sellest projektist teadmisi saada, ei saavutanud me seda, et inimesed reaalselt vabamalt liikuma hakkaksid. See pikaajaline mõju jäi saavutamata. (FG 6)

Näiteks osales üks organisatsioon suures rahvusvahelises projektitiimis, kus oli mitukümmend partnerit. Projekt venis nii pikale, et algne idee ei realiseerunud ja ühes teises organisatsioonis juba võeti plaanitav lahendus kasutusele. Projekt otsustati katkestada, kuna mitmeid aastaid tagasi püstitatud eesmärgid olid ajale jalgu jäänud.

Projekti kohmakus ja tohutu ajakulu ja kõik need kohustuslikud tegevused (kaasamised ja konverentsid iga partneri juures erinevates riikides), et kogu aur läks protsessi peale ja tulemuseni ei jõutudki. (FG 6)

Samuti toodi näide, kus ühe kohaliku omavalitsuse partneri juures toimus võimuvahetus, mille tõttu nad ei olnud enam huvitatud koostööst. Selle tulemusena jäid piirkonda plaanitud tegevused tegemata. Õnneks leiti lahendus kõrvalpiirkonnast, kuid rõhutati, et sellised olukorrad on äärmiselt keerulised. Lisaks toodi välja kogemus, kus ühe partneri puhul olid algne plaan ja infrastruktuuri investeeringud, mis esialgselt kavandati, ajaga vananenud. Kui üritati teha muudatust ja suunata investeeringud uueks otstarbeks, ei õnnestunud seda kahjuks ellu viia.

4.4 Järeldused tegevuste mõju kohta

Järeldus	Lühikirjeldus
Piirkondliku arengu toetamine	
Projektid on toetanud kohaliku majanduse kasvu ja ettevõtluse arengut	Projektid on toetanud investeringuid, kohaliku ettevõtluse ja tööhõive arengut. Väiksemad programmid keskenduvad praktilistele lahendustele, suuremad teadus- ja arendustegevusele.
Projektid on edendanud piiriäärsete piirkondade turismi ja suurendanud rahvusvahelist nähtavust	Projektid on aidanud kaasa turismitaristu loomisele (puhkealad, ujumisvõimalused, infotahvlid, audiogiidid), mis on suurendanud piirkondade nähtavust. Koroonakriisi järgselt on toetatud turismi taastumist ja rahvusvahelist koostööd.
Projektid on lihtsustanud innovatsiooni ja ettevõtluskeskkonna arengut	Projektid on soodustanud rahvusvahelist koostööd ja vähendanud bürokraatiat, toetades tööstusparkide arendamist, uute töökohtade loomist ja kohalike ettevõtete laienemist. Need on tõstnud ettevõtjate konkurentsivõimet ja loonud jätkusuutlikke ärimudeleid.
Projektid on toetanud hariduse arengut ja edendanud keskkonnasäästlikke lahendusi	Projektid on aidanud haridusasutustel kohandada õppekavasid ja arendada ettevõtlusharidust. Samuti on panustatud energiasäästu, CO2 heitkoguste vähendamisse ja kortermajade renoveerimisse ning ligipääsetavuse parandamisse.
Haldussuutlikkuse, rahvusvaheliste koostöövõimaluste ja arengu toetamine	
Kohalike omavalitsuste ja haridusasutuste haldussuutlikkus on paranenud	Interregi projektid suurendasid märgatavalt kohalike omavalitsuste ja haridusasutuste projektijuhtimise ja administratiivsete protsesside võimekust. Samuti tõid need ülikoolidele ja teadusasutustele rahvusvahelise nähtavuse ja paremad teadustöö rahastuse võimalused.
Projektid on loonud uusi rahvusvahelise koostöö võimalusi eri sektorites	MTÜ-d ja erialaliidud laiendasid rahvusvahelist koostöövõrgustikku ja leidsid uusi partnereid. Erasektor sisenes uutele turgudele ja arendas edasi olemasolevaid koostöösuhteid, samas kui kohalikud omavalitsused löid jätkusuutlikke partnerlussuhteid ja said väärtuslikke kontakte.
Projektid on soodustanud üldist arengut ja innovatsiooni eri valdkondades	Kõik organisatsioonitüübid nägid üldist arengut ja innovatsiooni, arendades uusi teenuseid ja tooteid ning täiustades tehnoloogilisi lahendusi. Haridusasutused kasutasid projektide tulemusi õppetöös ja teadustöös, mis tõi kaasa sisulise ja meetodilise arengu.
Projektid on toetanud strateegiliste eesmärkide elluviimist ja valdkondlike strateegiate kujundamist	Interregi projektid andsid väärtuslikku sisendit valdkonna strateegiate kujundamisse ning osalemine neis oli teadlik ja strateegiline otsus, mis haakus organisatsioonide pikaajaliste eesmärkidega, kuigi täielik vastavus ei olnud alati võimalik.

Järeldus	Lühikirjeldus
Koostöö ja investeeringute piiriülene mõju	
Projektid on avaldanud piiriülest mõju koostöö ja investeeringute kaudu	Interregi programmide piiriülene mõju sõltub eelkõige projekti sisust, valdkonnast, osalejatest ja kavandatud tegevustest, kus isegi väikesed algatused võivad tuua märkimisväärseid muutusi. Kohustuslik partnerite vaheline koostöö on kasulik, kuna see võimaldab saavutada seatud tulemusi ja edendada piiriüleseid suhteid.
Projektide mõju hindamine võib olla keeruline, ent see on hädavajalik, et teha teadlikke otsuseid tulevaste tegevussuundade ja rahastusprioriteetide kohta.	Mõju hindamine on keeruline riikidevaheliste erinevuste tõttu, kuid oluline on tagada, et saavutatud mõju tooks kasu inimestele. Suurte projektide puhul võib kuluda palju aega ja raha, kuid sageli ei ole selge, mis on projekti tegelik eesmärk, ning puudub paindlikkus partnerite vahetamisel ja investeerimisstrateegiate kohandamisel. Positiivsete näidetena toodi välja projektid, mis suurendasid inimeste teadlikkust ja parandasid linnadevahelist liikuvust. Negatiivsete näidetena mainiti projekte, kus pikaajaline mõju jäi saavutamata või kus projekti kohmakus ja ajakulu takistasid tulemuste saavutamist.

5 Interregi tegevuste jätkusuutlikkus

5.1 Väljatöötatud lahenduste kasutuselevõtmine

Uurimisküsimused:

19. Kas ja milliseid Interreg projektide käigus väljatöötatud lahendused võeti kasutusele?
24. Millised Interreg projektid on aidanud lahendada ühiseid riikide ja/või regioonide vahelisi väljakutseid?

Interregi projektide rakendamine on kaasa toonud mitmekülgse ja pikaajalise mõju hariduse, ettevõtluse, keskkonnahoiu, turismi ja kogukondade kaasamise valdkondades. Projektide raames väljatöötatud lahendusi ja saadud tulemusi on rakendatud laialdaselt, tuues kasu organisatsioonidele, kogukondadele ja piirkondadele nii kohalikul kui rahvusvahelisel tasandil.

Mitmed projektid on toetanud innovatsiooni ja ettevõtluse edendamist, pakkudes tuge uute ärimudelite ja tehnoloogiate arendamiseks. Näiteks Võru Huubi ja Võru Ideekoja²¹ loomine on aidanud arendada kohalikku ettevõtlust ja pakkuda töökohti. Digitaalsed lahendused, nagu kasvuhoonete jälgimisplatvormid, biogaasi bussid ja puiduressursside digikaardid, on edendanud tehnoloogilist arengut ning loonud uusi võimalusi ettevõtlusele. Samuti on projektide käigus saadud kogemused julgustanud osalejaid mõtlema „kastist välja“, toetades ettevõtlikkust ja uuenduslikku lähenemist.

Projektid on oluliselt edendanud rahvusvahelist turismi ja kultuuri. Näiteks Ida-Virumaal on loodud mitmekeelsed marsruudid ja audiogiidid, sealhulgas soome ja läti keeles, mis on suurendanud piirkonna nähtavust Soome ja Läti turistide seas. Unikaalse veealuse pärandi tutvustamiseks on loodud vrakkide 3D-mudelid, mida kasutatakse virtuaalreaalsuse prillide abil. See lahendus võimaldab Läänemere rikkalikku veealust pärandit esitleda viisil, mis pakub sukeldumislähedast kogemust. 3D-videod on osutunud tõhusaks tööriistaks pärandi tutvustamisel avalikel üritustel, nagu merepäevad, meremessid, muinsuskaitsepäevad ja teised avalikud esinemised. Kultuuriturismi võrgustikud (nt Livonian Culinary Route) ja Setomaa pärimusõppematerjalid²², on aidanud tugevdada piirkondlikku identiteeti ning soodustada koostööd naaberriikidega.

Paljud projektid on keskendunud kogukondade kaasamisele ja sotsiaalse sidususe suurendamisele, tuues kasu nii kohalikele elanikele kui ka külastajatele. Näiteks vabatahtliku merepääste süsteemi loomine on tõstnud turvalisust ja kogukondlikku koostööd. Terviseväljakute rajamine ja kogukondlike algatuste toetamine on aidanud kaasa kohalike elanike elukvaliteedi tõusule. Noorte ettevõtlikkust ja innovatsiooni edendavad keskused, nagu Võru Huub, on toonud tugevaid tulemusi, andes noortele praktilisi oskusi ja võimalusi tulevikuks.

²¹ Võru Ideekoda. <https://www.ideekoda.ee/>

²² Hörn, M. jt. (2020). Setomaa pärimusõppe meetoodiline kirjeldus ja ainekavad. <https://www.setomaa.ee/kogukond/docs/file/Setomaa-parimusoppe-metoodiline-kirjeldus-ja%20ainekavad.pdf>

Hariduse ja koolituse valdkonnas on projektide raames loodud rohkelt õppematerjale, õppeprogramme ja koolitusi, mida kasutatakse nii kutse- kui ka kõrghariduses. Kutseõppeasutused ja koolid on kasutanud projektide raames välja töötatud käsiraamatuid, juhiseid ja õppekavasid, mis aitavad tõsta nii õpetajate kui ka õpilaste pädevusi. Samuti on mitmed koolitused ja täiendõppe programmid aidanud suurendada ametnike ja haridustöötajate kompetentsi, parandades piirkondlikku teadlikkust ja võimekust.

Keskonnaprojektid on olnud olulisel kohal, pakkudes säästlike sademeveelahenduste projekteerimist, ringdisaini põhimõtteid ja bioloogiliste mõjude hindamise meetodikaid, mis toetavad keskkonnahoidlikku arengut. Tallinna liikuvuskava 2035 ja kohalike veemajanduskavade koostamine on näited projektide mõjust regionaalsetele strateegiatele. Samuti on rakendatud energiatõhusust ja jäätmekäitlust toetavaid lahendusi, mis aitavad kaasa jätkusuutlikule arengule ja loodusressursside säästlikule kasutamisele.

Projektide tulemused on mõjutanud seadusandluse arendamist ja strateegiliste kavade koostamist, pakkudes tuge kohalikele omavalitsustele ja riiklikele struktuuridele. Mitmed projektide raames välja töötatud lahendused on leidnud rakendust uutes kontekstides, näiteks veemajanduskavades, liikuvuskavades ja energiapoliitikates. Lisaks on loodud käsiraamatud ja meetodikad, mis toetavad paremate regulatsioonide ja poliitikate kujundamist.

Paljud projektid on loonud aluse järjepidevatele algatustele ja arendustele, mida viiakse ellu ka pärast algsete projektide lõppu. Näiteks Narva tööstuspargi arendamine ja Võru Ideekoja tegevus on pakkunud pikaajalist kasu, luues uusi töökohti ja toetades piirkondlikku arengut. Samuti on loodud võrgustikud ja partnerlussuhted aidanud kaasa uute projektide algatamisele ja tulemuste rakendamisele.

Interregi projektid on olnud oluline mootor piirkondliku arengu, innovatsiooni ja riikide vahelise koostöö toetamisel. Projektide tulemused ja lahendused on aidanud kaasa majanduskasvule, kogukondade kaasamisele, keskkonnahoiule ja hariduse arengule. Näitena võib tuua Värsksa sadama ja promenaadi valmimise²³, mis on toetanud kohalikku ettevõtlust, näiteks toimib suvine laevaliin Värsksa lahel ja sadama kõrval on avatud restoran. Promenaadi infotahvlid toetavad keskkonnahoidu ja tutvustavad kohalikku ajalugu. Nii sadam kui promenaad on aidanud olulisel määral kaasa Setomaa turismi arendamisele.

Sarnaste mitmekesiste mõjude kaudu on Interregi programmid loonud aluse jätkusuutlikule arengule, toetades nii kohalikke algatusi kui ka laiemat rahvusvahelist koostööd. Saavutused kinnitavad nende projektide olulisust ja toetavad tulevasi arenguid ja koostööd.

²³ Riigi Tugiteenuste Keskus. (2024). Impact on the Edge, https://www.estoniarussia.eu/wp-content/uploads/2024/08/WEB_Impact-on-the-Edge_EEUEX-programme-story.pdf

Projektide pikaajaline mõju

Fookusgrupi intervjuudes osalenutelt uuriti, kas Interregi projektidega saavutatud tulemuste mõju on pikaajaline (üle viie aasta) või lühiajaline. Arutelude käigus ilmnis, et projekti mõju kestus sõltub mitmetest teguritest, sealhulgas projekti iseloomust, kaasatud partneritest, finantseerimise jätkusuutlikkusest ja kohalike kogukondade kaasatusest.

Leiti, et üldiselt on projektid olnud pikaajalise mõjuga, kuna need on rajatud tegelikele vajadustele. Projekti mõju on eriti märgatav siis, kui see aitab organisatsioonidel ühiselt lahendada probleeme, mille lahendamine oleks üksikule organisatsioonile liiga kulukas. Projekti mõju on eriti märgatav organisatsioonide jaoks, kui lahendatakse selliseid muresid, kus üksikorganisatsioonile oleks esmane investeering liiga kallis. Üheks Interregi programmi edu võtmekohaks on see, et projektid saavad jätkuda. Toetust ei jagata pelgalt ühekordse lahendusena, vaid pärast algse projekti edukat elluviimist ja arenguvõimekuse tõestamist on võimalik taotleda täiendavat toetust, et tegevusi täiustada, laiendada ja võimendada. See tagab projektide kestlikkuse ja suurema mõju potentsiaali ajas.

Näiteks Kesk-Läänemere projekt, mis algas 2000. aastate alguses, andis meile töövahendid, eelkõige vrakiregister ja arhiivimaterjalid, mis loodi koostöös Eesti Ajaloomuuseumi ja Rootsi Meremuuseumiga, mida kasutame igapäevatoos ning mis on olulised. (FG 1)

Näiteks oleme kokku pannud CO₂ kalkulaatoreid. Ühes organisatsioonis on üks selline tööriist juba kasutusel. See aitab keskkonnateadlikkuse edendamise kaudu näidata oma CO₂ jalajälge ja seda planeerimise protsessides arvesse võtta. (FG 6)

Paljud osalenud töid esile, et infrastruktuuri- ja suured arendusprojektid avaldavad pikaajalist mõju, mis võib kesta isegi 15–20 aastat. Pikaajaline mõju kehtib samuti õppekavade ja koolitusprogrammide väljatöötamisel, samuti projektides, mis käsitlevad kliima-, energia- ja transporditeemasid. Mõjud ei pruugi olla kohe nähtavad, vaid ilmnevad sageli aastaid hiljem. Seega ei saa mõju hinnata kohe pärast projekti lõppu. Näiteks võib juhtuda, et ideest teostumiseni võib minna mitu aastat.

Taristu elemendid, mida rajame, on lahutamatu osa valla ülejäänud infrastruktuurist. Need rajatised kestavad kindlasti palju kauem kui see kohustuslik viis aastat pärast projekti lõppu. (FG 5)

Mõju on kindlasti pikem kui see periood. Tehtud asjad on vähemalt 5 aastat kasutusel. Me oleme pidevalt kasutanud varasematest perioodidest tehtud investeeringuid, nii et ei saa öelda, et need oleks lõppenud sel hetkel, kui projekt ametlikult lõpetati. (FG 4)

Taristuga seotud lahendused toovad hooldamise ja asendamise kohustused. Algfaasis on need kohustused väiksemad, kuid aja jooksul tekib vajadus rajatise hooldada ja asendada. Näiteks vee-ehitised nõuavad regulaarset hooldust ning tormikahjude kõrvaldamist, et tagada nende pikaajaline toimimine ja vastupidavus.

KOV-ide perspektiivist toodi välja, et kuigi projektirahaga soetatud rajatised on algselt osa projektist, jäävad hiljem hooldus- ja asenduskulud tihtilugu omavalitsuse kanda. See suurendab kulutusi ning pikaajaliselt võib hoolduse puudumine ohustada rajatiste jätkusuutlikkust ja eesmärkide täitmist. Kui projektidesse kuuluvad nutilahendused, siis muutuvad need ajapikku kiiresti vananenuks. Selliste lahenduste uuendamine on oluline, kuid samas ka kulukas, kuna arendamiseks vajalik rahasumma võib olla märkimisväärne.

Samas juhtub sageli, et projekti lõppemisega lõpeb ka rahastus, tiim saadetakse laiali ning järeltegevused jäävad õhku rippuma. Tavaliselt eeldatakse, et need tehakse ära kas entusiasmist või kellegi kolmanda osapoolte poolt. (FG 6)

Esimesed sadamainvesteeringud, mis me tegime 7–8 aastat tagasi, vajavad juba hooldussüvendust ja tormikahjude kõrvaldamist, mille jaoks ka ei ole raha ette nähtud. Sellised probleemid tekivad kui on tegemist taristuinvesteeringutega. (FG 6)

Sarnane probleem ilmnes ka veebilehekülgede puhul, kuna neid hoitakse aktiivsena tavaliselt vaid umbes aasta, pärast mida need sageli "hääbuvad" ja domeen kantakse üle või jäetakse hooldamata. Samuti on projekte, kus luuakse kodulehti või portaale, mis ei ole tänasel päeval enam otstarbekad. Samas on ka positiivseid näiteid, kus isegi ilma jätkuprojektita võtavad teised osapooled loodud materjalid kasutusele ja arendavad neid edasi.

Pehmete meetmete mõju hindamine on keeruline, kuna see ei pruugi kohe ilmsiks tulla, kuid need võivad siiski oluliselt suurendada teadlikkust. Näiteks on Interreg Euroopa projektide täpse mõju hindamine kohe keeruline, kuid eeldatakse, et mõju on pikaajalisem, isegi kui tegevused on peamiselt pehmed.

ESPON programmi kohta toimunud intervjuust selgus, et ESPON programmi tulemused on mitmel juhul leidnud kasutust ka pärast projektide ametlikku lõppu, kuigi nende mõju avaldub pigem kaudselt ja teadmuspõhiselt. Kuivõrd programm ei paku tuge infrastruktuuri väljaehitamiseks, vaid keskendub teadmusele, on mõju hindamine keerulisem. Ühe projekti raames valmis uuring KOV-ide digitaalse arengu kohta, mida sooviti praktikas rakendada. Selleks kutsuti kokku IT-arendusjuhid, IT-juhid ja muud vastutavad töötajad – kokku 85 inimest –, kellele tutvustati uuringu tulemusi ja arutati nende kasutusvõimalusi. Lisaks on korraldatud üritusi valdkonna spetsialistidele, näiteks abivallavanematele, kellele tutvustatakse ESPONi materjale ning uuritakse, millist infot või tuge neil vaja oleks. Intervjuus rõhutati, et ESPONit teatakse ning ühe küsitluse järgi on Eesti selle näitaja poolest väga kõrgel kohal.

Konkreetses näide, kus ESPONi tulemusi võib kohata, on analüüsidokument või arengustrateegia, kus on selgelt välja toodud, et mõni käsitletud aspekt põhineb ESPONi teadmusel. Kuna ESPON ei paku otseselt tuge näiteks infrastruktuuri väljaehitamiseks, vaid keskendub teadmusele, on selle mõju hindamine keerulisem. (ESPON programmi intervjuus osalenu)

5.1.1 Interreg projektide roll ühiste riikidevaheliste ja piirkondlike väljakutsete lahendamisel

Interreg projektid on olnud olulised tööriistad ühiste riikidevaheliste ja piirkondlike väljakutsete lahendamisel, pakkudes platvormi koostööks, teadmiste jagamiseks ja strateegilisteks investeeringuteks.

Fookusgrupi intervjuude põhjal ilmnes, et Interreg on aidanud kujundada süsteemsemat ja sihipärasemat lähenemist valdkondades, kus piiriüleline koostöö on kasulik või koguni vältimatu. Eriti selgelt tuleb see esile piiriäärsetes piirkondades, kus erinevate osapoolte ressursside ühendamine ja tegevuste koordineerimine võimaldab saavutada suuremat mõju kui üksinda tegutsedes.

Fookusgrupi intervjuudest selgus, et näiteks Päästeameti osalemine Eesti–Läti koostööprojektides on olnud selgelt kasutoov. Projektide raames soetati uuemat päästevarustust ning viidi läbi ühiseid õppusi lätlastega. Selline koostöö suurendas mõlema riigi reageerimisvõimekust hädaolukordades ja toetas ühise tegutsemismudeli kujunemist. Lisaks võimaldas projekt vahetada kogemusi ja õppida partneritelt, tugevdades seeläbi valmisolekut piiriüleste kriiside lahendamiseks.

Samuti toodi välja tehniliselt keerukaid, kuid pikaajalise mõjuga projekte, nagu näiteks Eesti–Läti programmi raames GeoRefAct projekt, mille eesmärk oli Eesti–Läti piiril geodeetiliste süsteemide ühtlustamine. Selle projekti tulemused on otseselt rakendatavad suurprojektides, näiteks Rail Balticu trassi planeerimisel, kus vajatakse koordineeritud andmestikku ja ühist ruumilist arusaama. Seega on Interreg võimaldanud lahendada keerulisi piiriüleseid tehnilisi väljakutseid, millel on laiaulatuslik mõju taristuarendusele ja avalike teenuste toimimisele.

Näiteks on Rail Balticu piiriülese trassi projekteerimisel juba kasutusele võetud töö tulemused, kus Eesti ja Läti koordinaadid konverteeritakse täpselt vajalikul tasemel. (FG 1)

5.2 Piirkonna ja valdkonna areng

Uurimisküsimused:

20. Milliseid uusi teadmisi, parimaid praktikaid ning üheskoos arendatud lahendusi kasutati edaspidi organisatsiooni, piirkonna või valdkonna arendamises?

Interregi projektide käigus saadud teadmised, arendatud lahendused ja tulemused on rakendunud laialdaselt erinevates valdkondades ja piirkondades, pakkudes olulist lisaväärtust nii kohalikul kui rahvusvahelisel tasandil. Hariduses ja teadustöös on koostatud uusi õppe- materjale, täiustatud õppekavasid ja õppeaineid. Näiteks tuginevad Tartu Ülikooli Pärnu kolledžis õpetatav roheettevõtluse valikaine ja Kuressaare kolledži väikeettevõtluse õppekava projektide käigus välja töötatud materjalidele. Õppematerjalide ja -programmide edasiarendamine aitab tõsta nii õpetajate kui ka õpilaste teadmisi ja pädevusi, laiendades rakendusalasid ka mujal.

Ettevõtluses ja innovatsioonis on projektid toetanud uusi tooteid, teenuseid ja ettevõtete arengut. Näiteks toiduturismi ja toiduvõrgustiku arendamine Livonian Culinary Route'i abil ning uue turismimarsruudi loomine Ida-Virumaal on aidanud suurendada piirkonna atraktiivsust ja elavdanud ettevõtluskeskkonda. Samuti on toetatud kohalikke tootjaid, näiteks tooraine töötlemise teenuste pilootprojektide pakkumise kaudu Eestis.

Keskonnahoid ja säästlikkus on olnud projektide oluline fookus. Näiteks on saadud teadmisi rakendatud veemajanduskavade koostamisel, säästlike sademeveelahenduste projekteerimisel ning ringdisaini tööriistade kasutamises. Projekte on kasutatud ka jätkusuutlike praktikate juurutamiseks, näiteks renoveerimis- ja energiasäästulahenduste rakendamisel.

Turismi ja kultuuri edendamine on viinud uute marsruutide, toodete ja kontseptsioonide loomiseni, nagu näiteks Jaapani turule suunatud käsiraamatud ja FAM-tuuri²⁴ kogemused. Läänemere piirkonna unikaalse veealuse pärandi tutvustamiseks on kasutatud 3D-mudeleid ja VR-prille, mis võimaldavad pakkuda sukeldumislähedast kogemust ilma vette minemata. Seda lahendust kasutatakse mitmesugustel avalikel üritustel, nagu merepäevad ja messid, aidates suurendada piirkonna atraktiivsust ja tutvustada veealust pärandit. Turundusmaterjalid ja rahvusvahelised õppereisid on samuti aidanud teadlikkust ja piirkonna konkurentsivõimet tõsta.

Kogukondade kaasamine ja sotsiaalne sidusus on samuti saanud projektide kaudu tuge. Näiteks noorte kaasamine koostööprojektides Läti ja Eesti vahel on loonud uusi kontakte ja võimalusi piirkonna arendamiseks. Interreg Läänemere piirkonna programmi projekti RESIST raames toetab Tallinna Ülikool Võrumaa Arenduskeskust ja teisi partnereid innovaatilise ettevõtluse ökosüsteemi ülesehitamisel ning sotsiaalse ja ökoloogilise innovatsiooniklastrite väljaarendamisel. Koolides ja lasteaedades on Interregi projektide tulemused aidanud kujundada õppeprogramme ja suurendada teadlikkust olulistest valdkondades.

Rahvusvahelise koostöö tugevdamine on projektide oluline tulemus. Saadud kontaktid, kogemused ja parimad praktikad on aidanud arendada uusi projekte ja laiendada rahvusvahelist koostööd. Näiteks merealplaneeringu koostamisel kasutatud teadmised on parandanud koostööd nii Eesti kui Läti riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste vahel.

²⁴ FAM tuure korraldatakse turismispetsialistidele, näiteks reisikorraldajatele, turismibüroode esindajatele, ajakirjanikele ja blogijatele. Nende reise eesmärk on tutvustada sihtkohta, selle turismivõimalusi, teenuseid ja vaatamisväärsusi, et suurendada teadlikkust ja edendada sihtkoha müüki või turundust.

5.3 Koostöö jätkumine peale projekti lõppu

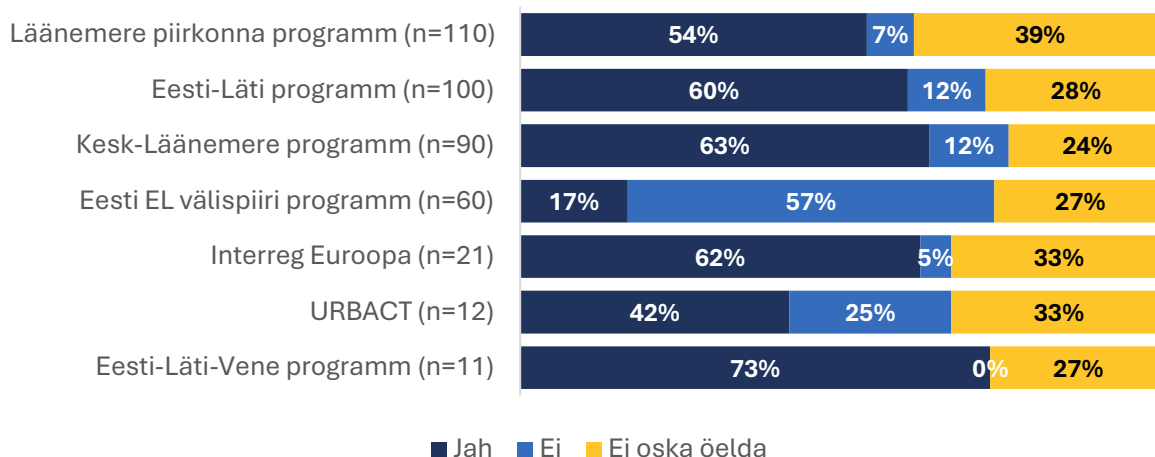
Uurimisküsimused:

21. Kas ja kuidas jätkus piiriülene koostöö pärast projekti lõppu, kas tekkisid jätkukoostööprojektid?

Piiriülese koostöö jätkumine pärast projektide lõppu varieerus märgatavalt erinevate programmide raames, mida illustreerivad osakaalud vastanute hinnangutes (joonis 11). Eesti-Läti-Vene programmi raames jätkus koostöö kõige sagedamini, 73% vastanutest kinnitas, et piiriülesed kontaktid ja koostöö jätkusid. Eesti-Läti ja Kesk-Läänemere programmide puhul märkisid koostöö jätkumist vastavalt 60% ja 63% vastanutest, mis on samuti märkimisväärselt kõrge.

URBACT programmi puhul jäi koostöö jätkumise määr 42% juurde, kusjuures oluline osa vastajaid (33%) ei osanud hinnata, kas koostöö jätkus.

Kas piiriülene koostöö jätkus pärast projekti lõppu?

Joonis 11. Piiriülese koostöö jätkumine pärast projektide lõppu

Koostöö jätkumise viisid

Interregi projektid soodustasid mitmel viisil piiriülest koostööd ja aitasid tagada selle jätkumise. Isiklikud kontaktid ja suhtlusvõrgustikud mängisid võtmerolli koostöö jätkumisel. Mitmed vastajad märkisid, et vaatamata projektide lõppemisele säilis koostöö piiriüleste partner-organisatsioonidega, mis võimaldas jätkuvalt vahetada kogemusi, pakkuda vastastikust nõu ning arutada edasisi koostöövõimalusi. Mitmed kontaktid jäid püsima mitteametlike kanalite kaudu, näiteks WhatsApp-gruppides või uudiskirjade vahendusel.

Jätkuprojektid ja uued algatused olid teine oluline koostöövorm. Vastused näitavad, et paljud partnerid alustasid projekte uutel teemadel või esitasid edukalt rahastustaotlusi järgmisteks Interregi või teiste programmide projektideks. Mõned näited küsitlusele vastajatelt:

- Kliima ja keskkond
 - **Water-RESS** – koostöö Läti Ülikooli geoloogia osakonna ja EGT vahel, mille raames arendatakse edasi põhjavee seiresüsteeme ja andmete kasutamist omavalitsuste jaoks. 2024. aastal esitati uue projekti taotlus Eesti-Läti programmi.
 - **Reoveepuhastite settekäitlus** – varasem koostöö reoveepuhastite settekäitluse uuringutes viis uue projektini, mis keskendub ohtlike ainete keskkonnamõju uurimisele.
 - **DECA** – Interreg Euroopa jätkuprojekt, mille eesmärk on tegeleda jätkusuutliku arengu ja kliimakoormuse teemadega.
 - **BalticRIM** – veealuse pärandi ja mereala planeerimise projekt, mille teemasid on arendatud edasi ka pärast projekti lõppu, näiteks uue taotlusega Kesk-Läänemere programmi raames.
- Teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon
 - **BestBelt** – uus teadus- ja arendusprojekt, mis jätkab Interregi varasemaid koostööalgatusi.
 - **LowTEMP2** – jätkuprojekt, mis keskendub madala temperatuuriga kaugkütte lahendustele.
 - **Baltic Smart City Actions for the 21st Century (AREA 21+Action)** – linnaplaneerimise ja nutika linna arengut toetav jätkuprojekt.
- Haridus ja teaduskoostöö
 - **Nord+** projekt koostöös Uppsala Ülikooli Gotlandi campusega – jätkuv teadus- ja arendustegevus, mille raames vahetatakse uuringute tulemusi ja tehakse koostööd rahvusvahelises võrgustikus.
 - **Koostöö Tallinna Tehnikaülikooli ja Riia Tehnikaülikooliga** – projekt, mille eesmärk on vee-eriala spetsialistide õppekavade täiustamine.
- Turism ja piiriülene ettevõtlus
 - **Baltic Sea2Land projekt** – jätkuprojekt, mis tegeleb mere ja maismaa vaheliste majanduslike ja ökoloogiliste suhetega.
 - **Koostöö Norra mööblitootjatega** – kohalikud ettevõtjad jätkavad koostööd peale Interregi projekti lõppu Norra partneritega tööstuspärandi väärtustamisel ja kasutamisel.
 - **BASCIL projekt** – mitme partneriga läbi viidav jätkuprojekt, mis tegeleb piiriülese ettevõtluse ja kultuurikoostööga.
 - **BSR Cultural Pearl** – on kokkulepe projekti jätkamiseks pärast ametlikku lõppu.

Infovahetus ja teadmiste jagamine on olnud oluline koostöövorm pärast projekti lõppu. Mitmed organisatsioonid osalesid jätkuvalt infopäevadel, seminaridel ja veebikohtumistel. Projekti käigus loodud teadmispõhine koostöö jätkus näiteks koolide, ülikoolide ja muuseumite vahel, aidates kaasa valdkonna arendamisele.

Spetsiifilised valdkondlikud koostöövormid olid olulised, näiteks merekeskkonna uuringud, geoloogia ja veeresursside alane koostöö, noorte ühisprojektid ja kultuurivaldkonna tegevused. Samuti mainiti konkreetsete teenuste ja toodete edasiarendamist, nagu saunateenused Jaapani turule või veealuse kultuuripärandi uurimine.

Eeldatav mõju pikaajalisele koostööle ilmnes ka juhtudel, kus projekt ei olnud veel lõppenud, kuid koostööpartnerid planeerisid edasist koostööd. Vastajate hinnangul on koostöö jätkusuutlikkus suuresti seotud partnerite motivatsiooni ja oskusega uusi ideid ellu viia.

Fookusgrupi intervjuudes osalenute kogemus kinnitab, et koostöö jätkub tavapäraselt ka pärast projekti lõppu. Organisatsioonid eelistavad jätkata koostööd partneritega, kellega varasem koostöö oli sujuv ja tulemuslik. Ühiselt otsitakse võimalusi nii jätkuprojektideks kui ka uute algatuste elluviimiseks. Tugev koostöövõrgustik loob uusi võimalusi ja avab perspektiive tulevaste eesmärkide saavutamiseks. Rõhutati, et mitmete pikaajaliste projektide puhul kestab koostöö edasi ka pärast ametlikku lõppu. Seda eriti juhtudel, kui projektide tulemused avalduvad ajapikku, mistõttu säilib ka edasine koostöö. Näiteks Interregi toel läbi viidud Tallinna–Helsingi tunneliprojekt andis väärtuslikku sisendit Eesti–Soome koostöösundadele, kuigi tunneli planeerimine ei ole edasi liikunud. Sellest hoolimata on kahe linna vaheline strateegiline koostöö jätkunud. Samas tõdeti, et projektid, mille raames tehti koostööd Venemaaga, on Ukraina sõja tõttu praeguseks lõppenud.

Koostöö mittejätkumise põhjused

Piiriülese koostöö mittejätkumise peamisteks põhjusteks olid geopoliitilised ja praktilised tegurid, mis takistasid partnerlust või muutis selle jätkusuutmatuks. Seda toodi välja Eesti-Vene programmi puhul ning kõige enam viidati Ukraina sõjale ja Venemaa agressioonile, mis lõi katkestuse Eesti ja Venemaa vahelises koostöös. Diplomaatiliste suhete katkemine ja sanktsioonid muutsid igasuguse koostöö Venemaaga võimatuks. Samas oli ka projekte, mis olid algusest peale kavandatud lühiajalisteks ning keskendusid üksnes ühe konkreetse eesmärgi täitmisele, ilma jätkutegevusteta.

Mitmed vastajad tõid välja ka COVID-19 pandeemiast tingitud piirangud, mis raskendasid kontaktide hoidmist ja piiriülest suhtlust. Lisaks olid teatud juhtudel projektidega seotud eesmärgid täidetud, ning uusi vajadusi või jätkuprojekte ei tekkinud. Mõned organisatsioonid tõid esile, et puudusid piisavad ressursid või rahastus edasisteks koostööalgatusteks, samas kui partnerite erinevad prioriteedid või fookused võisid samuti koostöö lõppemiseni viia.

5.4 Soovitused Interregi programmide atraktiivsuse tõstmiseks avalikus sektoris

Uurimisküsimus:

22. Millised muudatused aitaksid suurendada Interregi programmide atraktiivsust Eesti organisatsioonide seas eriti avalikus sektoris?

Interregi programmid on osalejate hinnangul küll atraktiivsed, kuid nende tõhusust ja kättesaadavust saaks veelgi parandada mitmete muudatustega. Üks peamisi väljakutseid on seotud kaasrahastusega, kuna omafinantseeringu määr (20%) osutub paljudele organisatsioonidele, eriti väiksematele omavalitsustele ja MTÜ-dele, liiga kõrgeks. Samuti seab rahavoo juhtimise raskusi see, et projektikulud tuleb esialgu ise katta, mille järel toetussummad laekuvad viivitusega. Lahendusena pakuti vastajate poolt kaasrahastuse määra vähendamist, riikliku kaasfinantseerimise võimaldamist ja ettemaksete süsteemi rakendamist, mis aitaks katta algkulutusi ja kiirendada rahastamise protsesse.

Lisaks toodi esile aruandluse keerukus ja mahukus, mis kulutab olulist ressursi, mida võiks kasutada sisuliste tegevuste jaoks. Vastajad rõhutasid vajadust lihtsustada aruandlust, vähendada esitatavate dokumentide mahtu ja kvartaalse aruandluse sagedust.

Oluliseks probleemkohaks peeti reeglite jäikust, mis takistab innovatsiooni ja paindlikku tegutsemist. Näiteks leiti, et eelarve paindlikuma kasutamise võimaldamine aitaks projektipartneritel paremini reageerida muutuvatele vajadustele. Lisaks tõstatati küsimus eraettevõtete kaasamise kohta, kuna neil on sageli tugev tehniline kompetents ja kiire reageerimisvõime, mis aitaks projektides innovatsiooni edendada.

Soovitati ka korraldada rohkem infopäevi, koolitusi ja partnerotsingute üritusi. Lisaks võiks jagada edulugusid ja juhtumianalüüse, mis aitaks uusi osalejaid inspireerida ning näidata programmi kasulikkust ja võimalusi.

Väiksemate osalejate toetamine oli samuti esile tõstetud. Tihti on väiksematel omavalitsustel ja organisatsioonidel keeruline leida rahvusvahelisi partnereid või täita keerukaid taotlusvorme. Selle lahendamiseks pakuti lihtsamaid taotlusprotsesse, suuremat tuge koostöö algatamisel ning kogenumate partnerite juhendamist väiksemate organisatsioonide toetamiseks.

Fookusgrupi intervjuudes rõhutati, et Interregi projektides osalemine eeldab põhjalikku ettevalmistust, piisavaid ressursse ja selget strateegiat, mistõttu ei ole see lihtsalt katsetamise küsimus. Edukaks elluviimiseks on vaja nii teadmisi kui ka kogemusi, mis aitavad vältida võimalikke probleeme. Projekti õnnestumine sõltub inimressurssidest, ajakulust ja rahastusest, kusjuures avaliku raha kaasamine toob kaasa suurema vastutuse. Rahvusvahelistes projektides osalemine nõuab kindlat tausta ja võimekust, mistõttu ei ole see sobiv igaühele. Oluline on tagada, et projekte veaksid inimesed ja organisatsioonid, kellel on selleks vajalik kompetents. Seega ei tohiks eesmärk olla lihtsalt võimalikult paljude organisatsioonide kutsumine taotlusvoorudesse, vaid tuleks rõhutada, et osalema peaksid need organisatsioonid, kellel on vajalikud kompetentsid ja võimekus (näiteks vajalik inimressurss) projekte edukalt ellu viia.

Kokkuvõttes ei ole see kerge otsus, et hakkame projekte tegema. Minu arvates on esimesed sammud teha oma raha eest oma asju, sest võõra raha kaasamine ja avaliku raha kaasamine on palju keerukam ja vastutus on teistpidi suurem. Seetõttu ma arvan, et keegi ei hüppa lihtsalt järsku välja ja ütleb, et nüüd hakkame projekte tegema. (FG 4)

Väiksemate organisatsioonide puhul võib suuremahulise investeringuprojekti haldamine võtta kogu juhtkonna aja, mis seab piiranguid teistele tegevustele. Näiteks toodi välja üks juhtum, kus väikeses organisatsioonis, kus töötab vaid kolm inimest, suunatakse kogu juhataja tööaeg ühe investeringu projekti, näiteks ehitushanke läbiviimise ja juhtimise, täitmiseks. Ehkki teenuseid nagu järelevalve ja ehitusjuhtimine on sisse ostetud, eeldab see pidevat suhtlemist teenusepakkujatega, info vahetamist ja kontaktis olemist, mis omakorda toob kaasa täiendava ajakulu.

Kesk-Läänemere programmis on uuel perioodil tehtud muudatusi, mis on toonud kaasa mitmeid väljakutseid. Üks olulisemaid muudatusi puudutab ürituste eelarveid, mis on nüüd riigiti fikseeritud. Piiratud eelarve seab aga tõsiseid takistusi, kuna selle summaga on keeruline korraldada sündmusi. See on sundinud eelarveid pidevalt ümber kohandama.

Näiteks eestlaste puhul oli see umbes 49 eurot inimese kohta. See seab aga tõsiseid piiranguid, sest sellise summaga on väga keeruline korraldada sündmusi, kus tuleb rentida ruume, tellida toitlustust ja transporti. (FG 5)

Välja toodi ka programmi partnerite leidmise platvormid, mille kohta leiti, et need on küll kasulikud, kuid vajavad paremaks korraldamiseks täiendusi. Platvormidel võiks olla süsteemihaldaja poolt eelselektioon, et tagada partnerite sobivus juba algstaadiumis. See tähendab, et sobivust hinnatakse juba varakult, et tagada pädevate partnerite kaasamine.

Need igasugused partnerite otsimise abi platvormid on ka sellised asjad, mille kaudu saaks programmide atraktiivsust tõsta. Meie vaates võiks nendesse süsteemidesse tulla mingisugune eelvalik – et päris igaüks ei saa vastata. Toon näite: kui mina kunagi kirjutasin sinna platvormile, et meil on selline projektiidee ja otsime partnereid, siis kaks aastat hiljem kirjutavad mulle ikka lõunaeurooplased [Interreg Euroopa programm], kes tahavad liituda, kuigi nad tegelikult ei sobi. (FG 5)

Aruandlusprotsessid Läänemere piirkonna programmis võivad olla ebaefektiivsed, kuna need sõltuvad liigselt üksikute isikute subjektiivsest lähenemisest – samad inimesed kontrollivad aruandeid ja annavad nõu ka enne projektide kirjutamist, mis võib muuta protsessi ebamugavaks ja vähem läbipaistvaks. Kuigi Kesk-Läänemere programmi sekretariaadi tööd kiideti, toodi välja, et kõik Interregi sekretariaadid ei toimi sama tõhusalt.

Projektide koostamine on sageli töömahukas ja ressursse nõudev protsess. Ootuste selgem ja täpsem kommunikeerimine programmide asutuste ja taotlejate vahel aitaks vältida olukordi, kus taotlejad panustavad palju aega ja energiat, kuid lõpptulemus ei vasta programmi tegelikele eesmärkidele. Tihti on üldised ootused Interreg programmidele määratletud liiga üldiselt, mis põhjustab taotlejates segadust ja küsimusi selle osas, mida täpselt oodatakse. Lõppeesmärgiks peaks olema kvaliteetsete projektide loomine ja tõhusa koostöö soodustamine. Fookusgrupi osalenute hinnangul kipuvad projektid, mida ellu viiakse peamiselt formaalsuse pärast – näiteks pelgalt rahastuse saamise või nõuete täitmise eesmärgil – sageli ebaõnnestuma. Põhjuseks peetakse vähest sisulist haakumist tegelike vajadustega. Selliste olukordade ennetamiseks peeti oluliseks, et Interregi programmide koordineerijad edastaksid varakult ja selgelt oma ootused projektide sisu, mõju ja koostöö kohta. Selge kommunikatsioon aitaks vältida sobimatut fookusega projektide väljatöötamist ning toetaks tõhusamate ja kestlikemate algatuste kujunemist.

Natuke võikski jääda taotlejale vaba ruumi, aga samas – mõnikord ongi taotlejad targemad kui programmi ootuste sõnastajad. Neil võivad olla nii head ideed, mille peale sa ise ei tulekski. Aga ikkagi võiks ootusi paremini edasi anda – praegu on need hästi-hästi üldised. Me peame jälle ise natuke leiutama, ja kui need kohtumised projekti volinikega toimuvad, siis isegi kui küsid otse, vastatakse nii ümber nurga, et lõpuks ei saa ikka aru, mida siis tegelikult oodatakse. Selles osas võiks olla julgemad ja konkreetsemad. (FG 7)

5.5 Meetmed tegevuste jätkamiseks peale projekti lõppu

Uurimisküsimus:

23. Millised meetmed aitaksid tagada tegevuste jätkumise peale projekti lõppu?

Fookusgrupi intervjuudes toodi esile, et kuigi projektid jõuavad ametlikult lõpule, jätkatakse sageli tegevusi ka pärast projekti lõppu, kuna nii mõnelgi projektil on nõue hoida tulemusi elujõulisena vähemalt viis aastat. Rõhutati, et kõik algab siiski projekti planeerimisest – ei ole mõistlik kavandada midagi, mis ei vasta tegelikele vajadustele.

Kui räägime taristuprojektidest, siis meie prioriteet on alati see, mida meil reaalselt vaja on. Ja tegutseme selle põhjal. (FG 5)

Tänast keerukat majandusolukorda arvestades rõhutati fookusgrupi arutusel vajadust teha projektide valikul teadlikumaid ja realistlikumaid otsuseid. Osalejate hinnangul tuleks senisest enam tähelepanu pöörata rahastamisvõimalustele ja organisatsioonide finantsvõimekusele, vältimaks riske ning tagamaks projektide jätkusuutlikkust. Eelistada tuleks hästi läbimõeldud ja strateegiliselt olulisi projekte, millel on potentsiaal pakkuda laiemat mõju, sealhulgas toetada majanduse elavdamist piirkondlikul tasandil.

Kui ettevõtlus suudab rohkem tulu teenida, siis tekivad ka omavalitsustes suuremad tulud ja üldiselt ka rohkem maksuraha, mille abil projekte rahastada. (FG 2)

Ühe turismiobjekti esindaja tõi välja, et taotluste koostamisel lähtutakse kahest põhieesmärgist. Esimene eesmärk on tagada projekti tulemuste, sealhulgas valmiva taristu või objekti, võimalikult lai ligipääsetavus kõikidele kasutajatele. Teiseks peetakse oluliseks, et külastuskogemus oleks ühtaegu kaasahaarav ja positiivne, pakkudes lisaks ka harivat sisu ning võimalust laiendada silmaringi. See suurendaks ka tõenäosust, et nad tulevad tulevikus tagasi.

Tõdeti, et tähtis pole mitte see, et koostööpartnerid hoiaksid iga hinna eest algatusi elus, vaid et iga partnerorganisatsioon suudaks saadud teadmised, kogemused ja lahendused oma töös iseseisvalt edasi kanda. Koostöö võib loomulikult viisil jätkuda, kuid selle kestus ei tohiks olla eesmärk omaette. Selle asemel tuleks keskenduda sellele, et projektide tulemused — olgu need digilahendused, tööriistad või võrgustikud — oleksid kasutatavad ja arendatavad ka pärast rahastusperioodi lõppu. Ainult nii on võimalik tagada pikaajaline mõju ning vältida olukorda, kus hästi töötavad lahendused jäetakse lihtsalt unarusse. Samuti leiti, et selle asemel, et keskenduda pidevalt uute projektide või partnerite leidmisele, tuleks pöörata tähelepanu olemasolevate tulemuste edasiarendamisele ja nende pikaajalise mõju kindlustamisele.

Kui kõik need projektid, kus on olnud mitmed partnerid koos, üritatakse lõpmatuseni elus hoida, siis see muutub absurdseks. Oluline ei ole see, et samad partnerid jätkaksid koostööd igavesti mingisuguses vormis. Tähtis on, et iga partner, kes projektis osales, suudaks saadud tegevused ja mõju oma organisatsiooni jaoks elus hoida. (FG 4)

Fookusgruppides rõhutati, et programmide kujundamisel tuleb arvestada, kuidas ühiskondlikud vajadused ja teemad ajas muutuvad. Kui varasemalt keskenduti näiteks digilahenduste tutvustamisele tööstustele või uute ideede piloteerimisele, siis tänaseks on fookus liikunud praktiliste rakenduste ja strateegilise mõju suunas. Nähti vajadust toetada valdkondi, kus on olemas baas, kuid puudub jätkutegevus – näiteks digiteenuste igapäevane kasutus, ringmajandus, energiatõhusus või avaliku sektori innovatsioon. Seetõttu peeti oluliseks mõista, millal üks arenguetapp on lõppenud ning millal on aeg suunata tähelepanu järgmistele väljakutsetele.

Fookusgrupi intervjuudes peeti jätkusuutlikuks projekti, mis jääb toimima ka pärast algperioodi lõppu, tagades, et loodud objektid ja teenused suudavad iseseisvalt edasi kesta ilma täiendava projektipõhise toetuseta. Isegi kui midagi luuakse eeldusel, et sellele järgneb uus projekt, ei tohiks see olla lõppeesmärk. Pigem tuleks seda käsitleda kui etappide kogumit, kus rakendatakse erinevaid meetmeid, kuid lõppkokkuvõttes peaks lahendus olema jätkusuutlik ja suutelina iseseisvalt edasi toimima.

Fookusgrupi intervjuus osalenud pidasid oluliseks, et projektide käigus loodud füüsilised ja digitaalsed lahendused, nagu veebilehed ja rakendused, säiliks ja oleksid kasutatavad ka pärast projekti lõppemist. Uue programmiperioodi alguses alustatakse sageli puhtalt lehelt, unustades varasemad saavutused ja on olnud olukordi, kus ajutised lahendused kaovad kiiresti. Näiteks toodi välja, et rahastajad on sageli toetanud uute platvormide, tööriistade ja põhimõtete loomist, näiteks erinevaid kaubatranspordi platvorme üle Euroopa. Igas projektis on loodud uus platvorm, kuna rahastamine keskendub alati uue arendamisele. Samas ei rahastata sageli juba olemasolevaid lahendusi, kuigi need on valminud ja võiksid olla kohandatud ning kasutusele võetud.

Selline lähenemine võib viia digiprügi tekkimiseni, kuna uusi tööriistu ja platvorme arendatakse, kuid olemasolevad lahendused jäävad unarusse, ilma et neid saaks edasi arendada või täiendavat tuge pakkuda. Tõhusam toetus olemasolevate tulemuste kasutusele võtmiseks ja nende edasiarendamiseks võiks aidata projektide mõju suurendada.

Kui isegi väiksemates summates oleks võimalik rahastada olemasolevate tulemuste kohandamist ja rakendamist, siis oleks see projektide jätkusuutlikkuse seisukohalt väga oluline. Praegu tekitatakse selline olukord, kus uusi tööriistu luuakse pidevalt, aga olemasolevaid ei kasutata või ei kohandata vastavalt kohalikele vajadustele. (FG 1)

Hea näide toimivast ja jätkusuutlikust tulemusest on Interregi raames koostöös Lätiga loodud külalissadamate andmebaas, mis koondab teavet nii Eesti kui Läti rannikualade sadamate kohta. Tegemist on seni ainsa omataolise ja aktiivselt kasutatava tööriistaga selles valdkonnas. Sellised andmebaasid ei ole väärtuslikud üksnes sadamate või turismisektori jaoks, vaid toetavad piirkondlikku arengut laiemalt.

Sellised kesksetele andmebaasidele suunatud projektid ongi väärtuslikud, kuna need jäävad kestma ja pakuvad kasu ka laiemalt. Kui kõik väiksemad ja vähem vajalikud projektid võivad jääda tahaplaanile, siis midagi sellist nagu see andmebaas võib saada kogu regiooni ja teiste valdkondade jaoks oluliseks ressursiks. (FG 4)

Üks osalenu tõi välja mõttena, et projektidesse võiks lisada võimaluse, kus partnerid panustavad jätkutegevustesse. See võiks olla osa projekti lõpetamisest, et tagada teatud määral jätkusuutlikkus. Oluline on, et see oleks valikuline, mitte kohustuslik – juhul, kui projekt vajab jätkamist, võiks seda arvestada omafinantseeringuna või eraldi tegevusena. Selline lisasamm aitaks projektil püsida elujõulisena ka pärast lõppemist.

Aruteludes toodi välja, et programmide suurem temaatiline järjepidevus – näiteks kindlate alateemade või valdkondade püsiv esindatus – võimaldaks taotlejatel seniseid strateegilisi eesmärke süsteemsemalt ellu viia ning anda parema võimaluse alustatud tegevuste jätkamiseks ja laiendamiseks. Kõikide uuenduslike lahenduste pidev arendamine ei pruugi alati olla teostatav, seetõttu on oluline, et oleks olemas kindel alus, millele tugineda ja mida jätkusuutlikult edasi arendada.

Oluliseks peeti projektide mõjude ja tulemuste hindamist, milleks võiks kehtestada miinimumnõuded andmete kogumiseks ka pärast projekti lõppu. See võimaldaks analüüsida, millised tegevused on olnud edukad. Toodi näide, kus projekti mõju avaldubki alles paari aasta pärast.

Samas on keeruline täpselt määrata, milline tegevus konkreetse tulemuse tõi, kuna need on sageli mitme teguri koosmõju. Lisaks toodi välja, et projekti tagasivaate tegemine võib olla problemaatiline, kuna paljud eksperdid töötavad projektipõhiselt ning liiguvad edasi uutele ametikohtadele. See tekitab küsimuse, kes vastutaks hilisemate päringute eest ning kuidas tagada, et vajalikud andmed oleksid kättesaadavad ja usaldusväärsed. Seetõttu võiks programmil endal olla suurem roll või kohustus tagada andmete kogumine ja säilitamine, et tagada projektide pikaajaline mõjuanalüüs.

5.6 Järeldused tegevuste jätkusuutlikkuse kohta

Järeldus	Lühikirjeldus
Väljatöötatud lahenduste kasutuselevõtmine	
Interregi projektid on olnud pikaajalise mõjuga	Enamik projekte on olnud jätkusuutlikud, kuna need on vastanud tegelikele vajadustele ja pakkunud lahendusi, mida üksikud organisatsioonid ei suudaks iseseisvalt rahastada. Taristuprojektid ja strateegilised arengusuunad, nagu liikuvuskavad ja energiapoliitika, mõjutavad piirkondlikku arengut aastaid või isegi aastakümneid pärast projekti lõppu.
Innovatsioon ja tehnoloogia areng on olnud projektide keskne fookus	Projektid on toetanud uute tehnoloogiate ja ärimudelite kasutuselevõttu, näiteks digitaalsed jälgimisplatvormid, biogaasi bussid ja CO ₂ kalkulaatorid. Sellised lahendused on aidanud kaasa nii keskkonnahoiule kui ka majandusarengule.
Kultuuriturism ja kogukondade kaasamine on suurendanud piirkondlikku sidusust	Projektide raames loodud marsruudid, audiogiidid ja kultuuripärandi tutvustamise vahendid on tõstnud piirkondade atraktiivsust turistidele. Samuti on suurenenud kogukondlik koostöö läbi vabatahtlike algatuste ja sotsiaalse sidususe tugevdamise.
Rahastuse jätkusuutlikkus ja järeltegevuste korraldus on väljakutseks	Kuigi paljud projektid on toonud kaasa pikaajalisi muutusi, on mõnedel juhtudel pärast projektiperioodi lõppu olnud probleeme tegevuste jätkumise ja finantseerimisega. Eriti puudutab see nutilahendusi ja veebilehti, mis võivad vananeda või muutuda kasutuks, kui puudub järjepidev hooldus ja arendustegevus.
Piirkondlik ja valdkondlik areng	
Interregi projektide mitmekesine mõju	Projektid on aidanud kaasa hariduse, ettevõtluse, innovatsiooni, keskkonnahoiu, turismi ja kogukondade arendamisele. Haridusvaldkonnas on loodud uusi õppematerjale ja õppeaineid, ettevõtluses on toetatud uusi tooteid ja teenuseid, ning keskkonnahoiu on rakendatud säästlikke lahendusi.
Piirkondade atraktiivsuse ja majandusliku konkurentsivõime tõstmine	Projektid on suurendanud kohalike piirkondade tuntust ja konkurentsivõimet, näiteks läbi turismimarsruutide, kohalike tootjate toetamise ja rahvusvahelise turunduse. Samuti on edendatud säästlike ja innovaatilisi lahendusi, mis aitavad kaasa piirkondade jätkusuutlikule arengule.
Rahvusvahelise koostöö ja sotsiaalse sidususe tugevdamine	Projektid on loonud uusi partnerlussuhteid, parandanud riikide ja piirkondade koostööd ning suurendanud kogukondade kaasatust. Noorte ja ettevõtjate võrgustike arendamine ning rahvusvahelised praktikad on aidanud luua pikaajalisi sidemeid ja uusi koostööprojekte.

Järeldus	Lühikirjeldus
Koostöö jätkumine peale projekti lõppu	
Koostöö jätkumise varieeruvus ja peamised tegurid	Piiriülese koostöö jätkumine pärast projektide lõppu sõltus programmist ja partnerite motivatsioonist. Kõige enam jätkuprojekte sündis Eesti-Läti-Vene programmis (73%), samas kui teistes programmides jäi see vahemikku 42–63%. Koostöö püsivust soodustasid isiklikud kontaktid, suhtlusvõrgustikud, jätkuprojektid ning teadmiste jagamine seminaride ja veebikohtumiste kaudu.
Koostöö takistused ja geopoliitilised mõjud	Peamised takistused koostöö jätkumisel olid geopoliitilised ja praktilised tegurid. Ukraina sõda ja Venemaa agressioon katkestasid koostöö Venemaa partneritega, samas kui COVID-19 pandeemia tõi kaasa ajutisi raskusi kontaktide hoidmisel. Lisaks takistasid jätkuprojektide algatamist rahastuse puudumine ja partnerite erinevad prioriteedid.
Pikaajaliste koostöösuhete olulisus ja mõju	Jätkuva koostöö aluseks on varasem sujuv ja tulemuslik koostöö. Organisatsioonid eelistavad töötada usaldusväärsete partneritega ning otsivad võimalusi uute algatuste loomiseks. Mitmed pikaajalised projektid jätkuvad ka pärast ametlikku lõppu, kuna nende tulemused ilmnevad aja jooksul.

6 Ettepanekud Interregi programmide arendamiseks

Ettepanekud aitavad paremini planeerida järgmist Interregi programmiperioodi. Ettepanekud põhinevad uuringutulemustel (fookusgrupi intervjuudel ja küsitlustulemustel) ning uuringu läbiviijate analüüsil ja hinnangutel.

Ettepanekud:

1. Kogemustega juhtpartnerite tähtsus keerukates rahvusvahelistes Interreg projektides

Keerukates Interreg projektides, mis hõlmavad rohkem kui kahte riiki, on soovitatav, et juhtpartneriks oleks organisatsioon, kellel on varasem kogemus Interreg programmides osalemisel või rahvusvaheliste projektide juhtimises. Kogemustega juhtpartner suudab tagada projekti sujuva elluviimise, koordineerimise ja aruandluse ning vältida keerukusi, mis võivad tekkida mitme riigi koostöös. Lisaks peaks juhtpartneril olema tugev administratiivne ja finantsiline suutlikkus rahastamise haldamiseks ja projekti eesmärkide täitmise tagamiseks.

Interreg programmide tõhususe parandamiseks on juhtpartneri rolli tugevdamine ülioluline, kuna see tagab koostöö sujuvuse ja projektide edukuse. Selleks tuleks pakkuda koolitusi projektijuhtimise ja kultuuridevahelise kommunikatsiooni valdkondades, luua mentorlusprogramme ja määratleda selged ootused ning vastutusmehhanismid. Samuti on oluline suurendada juhtpartnerite ressursse, lihtsustada aruandluse protsesse ning eraldada tugipersonali. Lisaks tuleb välja töötada süsteem, mis hindab juhtpartnerite tegevuse tõhusust ja toetab pidevat arengut, kindlustades projektide edu ja efektiivse koostöö.

2. Eesmärgipärase teavitustöö läbiviimine

Erinevate rahastusallikate eristamine võib olla keeruline. Selleks, et tagada selgem ja arusaadavam teavitustöö, tuleks ühtlustada fondide ja rahastamisallikate kommunikatsioon. Teavitustegevus peaks olema tasakaalustatud, et rahastuse kohta antav info oleks ühtaegu selge ja kaasav, vältides liigset formaalsust ja monotoonsust.

Üks tõhus teavitustegevuse viis on kogemuslugude ja heade praktikate jagamine seminaridel, aruteludel ning Interregi platvormidel. See aitab viia projektide sisulised tulemused laiemale avalikkuseni, toetades teadmiste levikut, innustades teisi osalejaid ning tugevdades programmi identiteeti. Kogemuslood ei ole vaid informatiivsed, vaid toimivad ka teavitustegevusena iseenesest – muutes projektide mõjususe nähtavamaks ja inimlikumaks. Need lood pakuvad praktilisi juhiseid ja inspiratsiooni, toetades uute algatuste algust ja arendamist.

3. Tsentraalse andmehoidla loomine väärtuslike materjalide säilitamiseks

Interregi projektide raames loodud olulised analüüsid, uuringud ja muud materjalid tuleks säilitada tsentraalses andmehoidlas, et tagada nende kättesaadavus ka pärast konkreetsete projektide lõppu. See aitaks vältida olukordi, kus väärtuslik teave kaob koos projektilehtedega, ning vähendaks dubleerivaid kulutusi samade analüüside taasloomisele uutes projektitsüklites.

Interreg projektide tulemuste koondamiseks on loodud KEEP.eu andmebaas, mis koondab teavet programmide ja projektide kohta üle kogu Euroopa. Siiski ei ole seal sageli kättesaadavad tehtud uuringud, poliitikadokumendid ega muud sisulised väljundid, mis piirab andmebaasi kasutatavust.

Näiteks Horizon programmides kasutatav tsentraalne portaal on tõhus lahendus, mis võimaldab kiiret ja lihtsat juurdepääsu materjalidele. Sarnase lähenemise rakendamine Interreg programmides aitaks suurendada teadlikkust varasemate projektide tulemustest ning toetada nende laiemat rakendamist.

4. Paindlikkuse suurendamine, usalduse tugevdamine ja fookuste avardamine

Interreg programmid peaksid säilitama ja suurendama paindlikkust, et võimaldada projektidel kohanduda muutuvate oludega ning tagada tõhusam ja sujuvam elluviimine. Viimastel aastatel on toimunud teatav lihtsustumine, kuid protsessides võiks rohkem usaldada toetuse saajaid, eriti neid, kellele on juba rahastus eraldatud ja kellel on varasem positiivne kogemus. Liigne bürokraatia ja liigselt detailne kontroll vähendavad projektide tõhusust ning tekitavad halduskoormust. Kontrollimehhanismid peaksid keskenduma eelkõige sisulisele hindamisele ja tulemuste saavutamisele, mitte pelgalt formaalsete nõuete täitmisele. Samuti peaks aruandlus olema eesmärgipärane ja mitte ülemäära koormav, et vältida toetuse saajate liigset administreerimist.

Samal ajal on oluline leida lahendusi ka omafinantseeringu nõuete paindlikumaks muutmiseks, et tagada võrdsemad võimalused erinevatele osalejatele. Eriti keeruline on see mittekasumlike organisatsioonide, nagu teadusasutuste, jaoks, kellel võib olla raskusi omaosaluse tagamisega.

Lisaks vajavad Interreg programmid oma fookuste ja eesmärkide avardamist. Praegu määratletakse projektide suunad tihti liiga kitsalt, mistõttu võivad olulised teemad jääda katmata, samal ajal kui mõnes valdkonnas tekib projektide ülekoormus. Paindlikumad prioriteedid võimaldaksid paremini vastata erinevate piirkondade ja partnerite tegelikele vajadustele, soodustades innovatsiooni ja laiemat koostööd. Samuti tuleks parandada hilisemate liitujate võimalusi mõista programmi suundi ja eesmärke, et nad saaksid teadlikumalt osaleda.

5. Bürokratia vähendamine ja programmireeglite lihtsustamine

Bürokratia keerukuse vähendamiseks ja programmireeglite lihtsustamiseks tuleks selgitada ja lihtsustada protsesside täitmist, kõrvaldada mittevajalikud bürokratlikud nõuded ning täiustada taotlus- ja aruandlusprotsesside automatiseerimist digitaalse lahenduse abil. Reeglid peaksid olema selged ja paindlikud, et vähendada tõlgendamisruumi ja leevendada projektipartnerite administratiivset koormust. Samuti on oluline pakkuda projektipartneritele täiendavat tuge ja praktilisi juhendeid, mis aitaksid neil programmireegleid paremini mõista ja rakendada, vältides sellega viivitusi ja tagades projektide sujuva elluviimise.

6. Ühtse aruandluskeskkonna loomine

Aruandluse tõhustamiseks soovitame luua ühtse digitaalse platvormi, mis koondab kõik aruandlusega seotud protsessid, vähendab süsteemide killustatust ja väldib dubleerimist. See keskkond peaks olema sarnane praegusele toetuste taotlemise süsteemile, mis on paindlikum ja kasutajasõbralikum kui varasemad lahendused. Lisaks peaks platvorm võimaldama andmete allalaadimist erinevates formaatides, et lihtsustada raamatupidamisprotsesse.

7. Piiriäärsete piirkondade ja taristu strateegiline arendamine

Piiriäärsete piirkondade arenguks on oluline sihipärane ja ulatuslik investeerimine taristusse. Hästi toimiv taristu parandab elanike igapäevaelu, muutes liikumise mugavamaks ja teenused paremini kättesaadavaks. Lisaks loob see paremad tingimused ettevõtluse arenguks ning muudab see piirkonnad atraktiivsemaks turistidele, toetades kohaliku turismisektori kasvu ja arengut. Investeeringud ettevõtlusse ja infrastruktuuri aitavad hoida kohalike elanike ning tugevdada piirkondade majanduslikku ja sotsiaalset sidusust. Tugev ja elujõuline kogukond on ka parim piirikaitse, sest turvalisust ei taga üksnes sõjaline kohalolek, vaid ka inimesed, kes oma kodukohta väärtustavad ja hoiavad. Seega on piiriäärsete alade arendamine mitte ainult regionaalse, vaid ka laiemalt julgeolekupoliitiline küsimus.

Kuigi investeeringud on piirkondliku arengu seisukohalt olulised, ei ole Interreg programmid tavapärased investeeringumeetmed. Nende fookuses on piiriülene koostöö, mille kaudu luuakse lisandväärtust mitmele osalevale riigile. Interreg toetab investeeringuid vaid juhul, kui need on otseselt seotud koostööprojektidega ja toovad kasu mõlemale poolele – see eristab programmi muudest ELi või riiklikest toetusmeetmetest.

Fookusgrupi intervjuudes toodi välja mitmeid strateegilisi arendussuundi. Läänemere ääres asuvate kohalike omavalitsuste vaates rõhutati eelkõige vajadust keskenduda sadamapiirkondade arengule, pöörates rohkem tähelepanu merega seotud valdkondadele. Leiti, et sadamate taristu vajab märkimisväärsed investeeringud, et vastata erinevate kasutajate vajadustele. Sadamaid kasutavad nii turistid, kalandusettevõtted kui ka mitmed teised sektorid, kuid eelkõige jääb suurematel kalandusettevõtetel sageli vajaka rahalistest vahenditest ja toetustest taristu uuendamiseks ning arendamiseks.

Tulevikus võiks Interreg projekte siduda ka Rail Balticuga, et parandada piiriülest liikumist ja toetada koostööd ning ettevõtlust. Eelkõige võib avaneda uusi võimalusi arendada piiriüleseid teenuseid ning edendada koostööd KOV-ide ja ettevõtjate vahel.

8. Investeeringute ja infrastruktuuri projektide toetamise täpsustamine

Investeeringute ja taristuprojekte tuleks jätkuvalt toetada, kuid ainult siis, kui neil on sisuline seos, mis tagab pikaajalise koostöö potentsiaali. Toetust tuleks anda vaid neile projektidele, kus koostöö partnerite vahel on vajalik. Eriline tähelepanu peaks olema infrastruktuuri projektidele, mille rahastamine on seotud piirkondlike arengukavadega. See tagaks, et investeeringud oleksid kooskõlas kohalike arenguvajaduste ja strateegiate ning piirkondlikult oluliste prioriteetidega. Selline lähenemine aitaks tagada, et rahastatud projektid ei ole mitte ainult lühiajalised, vaid toovad ka pikaajalist kasu ja tugevdavad koostööd erinevate osapoolte vahel.

9. Eeltöö rahastamise võimaldamine

Projektide ettevalmistamise toetamiseks tuleks kaaluda väiksemate rahaliste toetuste pakkumist. Eeluuringud ja taustanalüüsid on olulised projektide kvaliteedi tõstmiseks, realistlike eesmärkide seadmiseks ning sujuvaks elluviimiseks. Selliste toetuste laiendamine aitaks vähendada riske, lihtsustada osalejatele suunatud protsesse ning suurendada programmide üldist tõhusust.

10. Väliste teguritega arvestamine projektide kavandamisel

Projektide kavandamisel on oluline, et taotlejad arvestaksid võimalike väliste teguritega, mis võivad mõjutada projekti elluviimist. Selleks peaksid neil olema asjakohased suunised, mis aitavad neid tegureid ette näha ja nendega arvestada juba varases etapis. Sellised tegurid, nagu majanduslikud muutused, poliitilised otsused, seadusandlikud muudatused, loodusõnnetused või muud globaalsete või piirkondlike muudatuste mõjud, võivad oluliselt mõjutada projekti edu. Seetõttu tuleks projektide planeerimisel ja riskihalduses hinnata, kuidas need välised tegurid võivad projekti tulemusi mõjutada ning tagada mehhanismid, mis võimaldavad kiiresti kohanduda ja reageerida muutuvatele oludele.

11. Projektide tulemuste mõju hindamine

Mõju hindamiseks tuleks rakendada paindlikke, kuid standardiseeritud meetodeid, mis hindaksid nii lühiajalisi kui ka pikaajalisi tulemusi. Projekti alguses tuleb määratleda selged ja mõõdetavad eesmärgid, mis hõlmavad nii kvantitatiivseid (nt töökohad, investeeringud) kui ka kvalitatiivseid (nt koostöö kvaliteet, kogukondade teadlikkus) näitajaid. Samuti on oluline pidev seire ja tagasiside mehhanism, mis võimaldab strateegilisi kohandusi kogu projekti vältel. Projekti jätkusuutlikkuse hindamine tagab, et pikaajaline väärtus säilib ka pärast lõppemist. Kõik need meetmed loovad usaldusväärse süsteemi, mis arvestab piirkondlikke eripärasid ja toetab kohalikke kogukondi.

12. Olemasolevate lahenduste jätkusuutlikkuse tagamine ja edasiarendamine

Interreg programmides tuleks senisest enam keskenduda varasemate projektide tulemuste jätkusuutlikkuse tagamisele ja edasiarendamisele, mitte üksnes uute innovaatiliste lahenduste loomisele. See aitaks vältida ressursside raiskamist ja tagada eelnevate projektide pikaajalise mõju ning laiemat rakendamist. Lisaks peaks rahastus hõlmama projektide jätkutegevuste toetamist, sealhulgas pilootprojektide tulemuste kinnistamist ja edasiarendamist. Tuleks luua mehhanismid, mis väldivad olukorda, kus paljulubavad algatused jäävad rahastuse lõppemisel pooleli ning kaotavad oma potentsiaalse mõju.

13. Toodud tulemuste hooldus- ja uuenduskuludega arvestamine

Projektirahastuse kavandamisel tuleks lisaks alginvesteeringule arvestada ka rajatiste ja nutilahenduste pikaajaliste hooldus- ja uuenduskuludega. Ilma regulaarse hoolduseta võivad infrastruktuur ja tehnoloogilised lahendused kiiresti vananeda, mis seab ohtu projekti eesmärkide täitmise ning võib tulevikus tuua organisatsioonidele (eriti omavalitsustele) ootamatuid lisakulutusi. Selleks võiks rahastusmudelitesse lisada mehhanisme, mis tagaksid vajalike uuenduste ja hoolduste rahastamise ka pärast projekti lõppu.

14. Rahavoogude haldamise täiustamine Interreg programmides

Soovitav on täiustada Interreg programmide rahavoogude haldust, rakendades ettemaksusüsteemi, kus rahalised vahendid eraldatakse vastavalt projekti tegevustele enne nende elluviimist. Selline süsteem, nagu on kasutusel Horizon programmides, aitaks kiirendada rahastusprotsessi ning tagada, et raha oleks saadaval tegevuste tegemiseks õigeaegselt, samas kui ülejäänud summa tagastatakse pärast tegevuste lõpuleviimist. See muudatus lihtsustaks halduskohustusi ja aitaks vältida rahavoogude hilinemisest tulenevaid probleeme.

15. Meetmed tegevuste jätkamiseks peale projekti lõppu

✓ Varajane ja sihipärane planeerimine

Projektide pikaajaline mõju ja jätkusuutlikkus sõltuvad suuresti juba algfaasis tehtud otsustest. Oluline on kavandada selliseid algatusi, mis vastavad reaalsele vajadusele ning mida on võimalik jätkata ka pärast projekti ametlikku lõppu.

✓ Olemasolevate lahenduste edasiarendamine

Olemasolevate füüsiliste ja digitaalsete lahenduste säilitamine ning nende kohandamine vastavalt kohalikule vajadusele on jätkusuutliku arengu seisukohast olulisem kui pidev uute platvormide loomine. Oluline on tagada, et juba loodud digitaalsed ja füüsilised ressursid jäävad kasutusse ka pärast projekti lõppemist ja vältida nn digiprügi tekkimist.

✓ Mõjuanalüüs ja andmete säilitamine on kriitilise tähtsusega

Projektide mõju võib avalduda alles aastate pärast, mistõttu on vajalik süsteemne andmekogumine ja säilitamine. Programmidel kehtestada selged nõuded andmete kogumiseks ja säilitamiseks ka pärast projekti lõppu.

16. Soovitused Interreg programmide atraktiivsuse tõstmiseks avalikus sektoris

✓ **Rahastamine ja rahavood**

Kaasrahastuse määr (20%) on paljudele organisatsioonidele liiga kõrge ning projekti kulud tuleb esmalt ise katta. Riiklik kaasfinantseerimine ja ettemaksete süsteem aitaksid neid probleeme leevendada ja rohkematel organisatsioonidel programmides osaleda.

✓ **Aruandlus ja bürokraatia**

Liigne aruandluskoormus võtab aega sisulistelt tegevustelt. Aruandluse sageduse vähendamine aitaks protsesse hõlbustada. Aruandlusprotsesside lihtsustamine, aruandluse sageduse vähendamine ja tööajatabelite automatiseerimine ning leevendaksid osalejate halduskoormust ja suurendaksid programmi tõhusust.

✓ **Reeglite paindlikkus ja innovatsioon**

Projekti eelarve peaks olema paindlikum, et võimaldada partneritel paremini reageerida muutuvatele vajadustele. Eraettevõtete kaasamist võiks rohkem soodustada, et tugevdada innovatsiooni ja tehnilist kompetentsi.

✓ **Teadlikkuse tõstmine ja osalejate toetamine**

Rohkem infopäevi, koolitusi ja partnerotsingu üritusi aitaks laiendada osalejaskonda. Edulugude ja juhtumianalüüside jagamine võiks motiveerida uusi osalejaid. Väiksemate omavalitsuste ja organisatsioonide toetamine lihtsustatud taotlusprotsesside ja kogenumate partnerite juhendamise kaudu.

✓ **Fookus kohalikele ja regionaalsetele vajadustele**

Interreg projektid peaksid toetama praktilisi ja käegakatsutavaid lahendusi, mis vastavad kohalike ja regionaalsete arenguvajadustele ja kus naaberalad saavad koos lahendada ühiseid probleeme (nt vananev elanikkond või teenuste kättesaadavus), kultuuripärandi algatusi, mis tuginevad jagatud ajaloole ja aitavad arendada piiriülest turismi, ning alusuuringuid, mis annavad olulist infot edasisteks koostöötegevusteks.

✓ **Programmi haldus ja tõhusus**

Üheastmeline taotlusprotsess on kiirem, kuid kaheastmeline süsteem võimaldas paremat eelanalüüsi. Võiks kaaluda võimalust, et taotlejad saavad varases faasis tagasisidet oma projekti suunale. Partnerite leidmise platvormid vajavad täiendusi, sh süsteemihaldaja poolset eelselektiooni, et vältida ebasobivaid kontakte. Ootuste selgem sõnastamine programmijuhtide poolt aitaks vältida taotlejate segadust ja tagada kvaliteetsemad projektid.

Kasutatud allikad

- Civitta. (2019). Interreg 2021-2027 programme ettevalmistava uuringu läbiviimine Rahandusministeeriumile. Lõpparuanne. https://fin.ee/sites/default/files/documents/2021-07/civitta_rm_interreg_2021-2027_programme_ettevalmistav_uuring_-_lopparuanne_parandustega.docx.pdf
- EU Cross-border cooperation survey. (2020). https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/publications/reports/2020/eu-cross-border-cooperation-survey-2020_en
- European Union. (2015). Territorial Cooperation A Historical Perspective. https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/interreg_25years_en.pdf
- Ida-Viru Investeeringute Agentuur, <https://ivia.ee/meist/toetusprojektid/>
- Interreg. (i.a) Interreg 2021-2027: Fostering Cooperation for a Stronger Europe. <https://interreg.eu/about-interreg/>
- Interreg. (i.a). Interreg programmide infoportaal. www.interreg.eu
- Interreg. (i.a). Keep.eu andmebaas. Kasutatud 24.12.2024, www.keep.eu
- Jõhvi valla arengukava 2007-2020. https://energiatalgud.ee/sites/default/files/images_sala/e/e7/Jõhvi_Vallavolikogu_Jõhvi_val_la_arengukava_2007-2020_2011.pdf
- Rahandusministeerium. (2018). Ida-Virumaa programm. Elluviimise ja rahastamise aluspõhimõtted. <https://www.agri.ee/sites/default/files/documents/2023-08/programm-ida-virumaa-2018-elluviimine-rahastamine.pdf>
- Rahandusministeerium. (2023). Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020. <https://pilv.rtk.ee/s/yCQkLganxkmJad9>
- Regionaal- ja Põllumajandusministeerium. (i.a) Interreg. <https://www.agri.ee/regionaalareng-planeeringud/regionaalareng-ja-poliitika/interreg>
- Riigi Tugiteenuste Keskus. (2024). Impact on the Edge, https://www.estoniarussia.eu/wp-content/uploads/2024/08/WEB_Impact-on-the-Edge_EEUEX-programme-story.pdf
- Siseministeerium. (2007). Euroopa territoriaalse koostöö programmid Eestis 2007-2013. <https://www.digar.ee/arhiiv/et/download/22486>
- TETRAS, <https://interreg-baltic.eu/project/tetras/>
- VOMARE. <https://projects.centralbaltic.eu/project/495-vomare>
- Interreg Eesti osalusega programmide kodulehed, sh regulaarne aruandlus, statistika jms:**
- ESPON 2020 Cooperation Programme. (i.a). Espon programmi koduleht. <https://www.espon.eu/>
- Estonia EU external border programme. (i.a). Eesti EL välispiiri programmi (endine Eesti-Vene programm) koduleht. <https://www.estoniarussia.eu/>
- Interact. (i.a). Interact programmi koduleht. <http://www.interact.eu/>
- Interreg Baltic Sea Region. (i.a). Läänemere piirkonna programmi koduleht. <https://interreg-baltic.eu>

Interreg Central Baltic. (i.a). Kesk-Läänemere programmi koduleht. <http://centralbaltic.eu/>

Interreg Estonia – Latvia. (i.a). Eesti-Läti programmi koduleht. <https://estlat.eu>

Interreg Europe. (i.a). Interreg Euroopa programmi koduleht. <https://www.interregeurope.eu/>

URBACT. (i.a). Urbact programmi koduleht. <http://www.urbact.eu/>

Lisa 1. Uurimisküsimused

Tulemuslikkus

1. Kuidas hinnatakse projektis osalenud partnerlust? Kas kõik projektipartnerid (nii Eestist kui välismaalt) olid projekti tulemuste saavutamiseks vajalikud ja asjakohased ning kas partnerlus oli optimaalne?
2. Mis tüüpi projektides ja mis valdkondades koostöö sujus kõige paremini? Milles seisnes piiriülese koostöö väärtus?
3. Kas projekti tegevused oleks olnud võimalik ellu viia ja tulemused saavutada ilma välispartnereid kaasamata?
4. Mis olid koostöö põhilisteks takistusteks ja eduteguriks?
5. Kas ja kuidas koostöö piiriülese koostöö programmides üle maismaapiiri erineb üle merepiiri koostööst?
6. Milliseid peamisi erinevusi ja sarnasusi saab esile tuua piiriülese koostöö programmides, transnatsionaalsetes programmides ja üleeuroopalise koostöö programmides rahastatud projektides plaanitu ja nende tulemuste vahel?
7. Mis on koostööprojektide puhul kõige tähtsam, et saavutada planeeritud tulemus ja mõju?
8. Kas ja kuidas on projektid aidanud panustada programmi-piirkonna regioonide sotsiaal-majanduslikku arengusse?
9. Milline on olnud teavitustegevuste tulemuslikkus riigisiselt ja programmi-piirkonnas?

Mõju

10. Milliste valdkondade ja Interreg programmide puhul on olnud piiriülene kasu ja piiriülesest koostööst tõusnud kasu piirkondlikule arengule tuntavam ja kus vähem?
11. Milline on Interreg projektide kasusaajate hinnangul elluviidud projektide mõju oma organisatsioonile, selle haldussuutlikkusele ja organisatsioonide rahvusvahelistumisele?
12. Kas ja kuidas aitab Interreg projektides osalemine kaasa mitmetasandilise valitsemise arendamisele?
13. Kas ja kuidas on mõjutanud Interreg projektid erinevate Eesti piirkondade arengut, millist lisaimpulssi on projektid andnud piirkonna (maakond, omavalitsus) arengule?
14. Kas ja kuidas aitavad Interreg projektid piirkondade (maakond, omavalitsus) arengustrateegiates püstitatud eesmärkide saavutamisele sh haldustasandite jm partnerite (vaba-ühendused, erasektor) koostööle ja valitsemispraktikatele?
15. Kui suurel osal ja millistel Interreg projekti rahastatud investeeringutel oli selge piiriülene mõju ja millistel mitte? Millised on erinevused eri Interreg programmide vahel ning kas ja kuidas väljendub investeeringute piiriülene mõju?
16. Kas ja milliseid muutusi, uuendusi soodustasid Interreg projektid eri poliitikavaldkondades (sh tegevuskavades jmt)?
17. Kas ja kui palju on olnud seotud saavutatud tulemused konkreetse valdkonna strateegiliste eesmärkidega?
18. Mil moel on Interreg projektid panustanud poliitikavaldkonna eesmärkidesse või aidanud lahendada valdkonnaga seotud probleeme ja kitsaskohti?

Jätkusuutlikkus

19. Kas ja milliseid Interreg projektide käigus väljatöötatud lahendused võeti kasutusele?
20. Milliseid uusi teadmisi, parimaid praktikaid ning üheskoos arendatud lahendusi kasutati edaspidi organisatsiooni, piirkonna või valdkonna arendamises?
21. Kas ja kuidas jätkus piiriülene koostöö pärast projekti lõppu, kas tekkisid jätkukoostööprojektid?
22. Millised muudatused aitaksid suurendada Interreg programmide atraktiivsust Eesti organisatsioonide seas eriti avalikus sektoris?
23. Millised meetmed aitaksid tagada tegevuste jätkumise peale projekti lõppu?
24. Millised Interreg projektid aitavad lahendada ühiseid riikide ja/või regioonide vahelisi väljakutseid?

Lisa 2. Küsitluse küsimustik

mitmikvalik; ainuvalik

1. Millistes Interreg programmides olete osalenud?

- Eesti-Läti programm
- Kesk-Läänemere programm
- Läänemere piirkonna programm
- Interreg Euroopa programm
- Urbact programm
- Espon programm
- Eesti EL välispiiri programm (endise nimega Eesti-Vene programm)
- Eesti-Läti-Vene programm (2007-2013)
- Ei oska vastata

2. Millistel perioodidel on Teie organisatsioon osalenud Interreg projektides?

- Enne 2004
- 2004–2006
- 2007–2013
- 2014–2020
- 2021–2027
- Ei oska öelda

3. Mitmes Interreg projektis olete osalenud?

- 1 projektis
- 2-3 projektis
- 4-5 projektis
- 6-10 projektis
- Rohkem kui 10 projektis
- Ei oska öelda

4. Palun nimetage kuni kolm projekti, milles olete osalenud/mida olete juhtinud (ning nimetage ka programm, kuhu projekt kuulus):

- 1.
- 2.
- 3.

(Iga eelnevas küsimuses nimetatud projekti kohta tuleb täita üks plokk)

5. Kas kõik projektipartnerid (nii Eestist kui välismaalt) olid projekti tulemuste saavutamiseks vajalikud ja asjakohased?

- Kõik partnerid olid projekti eesmärkide saavutamiseks vajalikud
- Enamasti olid partnerid vajalikud
- Mõned partnerid olid vähem vajalikud
- Mitmed partnerid ei olnud vajalikud
- Mõned vajalikud partnerid olid puudu
- Ei oska öelda

Soovi korral selgitage:

6. Kuidas hindate koostööd projektipartneritega?

- Väga hea – koostöö toimus suurepäraselt ja kõik seatud eesmärgid said saavutatud
- Hea – koostöö oli efektiivne ning enamik projekti eesmärke sai saavutatud
- Rahuldav – koostöö toimus, kuid esines mõningaid takistusi, mis mõjutasid tulemusi
- Mitte eriti hea – esines probleeme ja mitmed eesmärgid jäid täitmata
- Üldse mitte hea – partnerlus ei toimunud ning projekt jäi olulistes aspektides puudulikuks

Soovi korral selgitage:

7. Kas projekti tegevused oleks olnud võimalik ellu viia ja tulemused saavutada ilma välispartnereid kaasamata?

- Ei oleks saanud
- Jah, oleks saanud

Palun selgitage:

8. Milles seisnes piiriülese koostöö väärtus? Palun valige 1 kuni 3 vastust.

- Praktikate, teadmiste ja kogemuste vahetamine
- Laiendatud võrgustikud ja uued rahvusvahelised koostöö kontaktid
- Ressursside ja rahaliste vahendite tõhusam kasutamine
- Innovaatiliste lahenduste arendamine
- Probleemide ühine lahendamine
- Valdkonna ühine arendamine
- Muu (palun täpsustage): _____
- Ei oska öelda

Soovi korral selgitage:

9. Mis olid koostöö põhilised takistused? Valige 1 kuni 3 vastusevarianti ning lohistage need parema poole kasti olulisuse järjekorras.

- Infovahetuse probleemid partnerite vahel
- Programmireeglid
- Enda organisatsioonist tulenevad takistused
- Kultuurilised erinevused riikide või organisatsioonide vahel
- Erinevad prioriteedid ja ootused partnerite vahel
- Liikmesriikide erinev seadusandlus

Valisite eelmises küsimuses vastuseks "Enda organisatsioonist tulenevad takistused".

Palun selgitage:

Valisite eelmises küsimuses vastuseks "Liikmesriikide erinev seadusandlus". Palun selgitage:

10. Mis olid koostöö põhilised edutegurid? Palun valige 1 kuni 3 vastust.

- Tõhus kommunikatsioon ja koostöö
- Ühine arusaam projekti eesmärkidest ja tulemustest
- Partnerite varasem kogemus rahvusvahelises koostöös
- Paindlik ja toetav projektijuhtimine
- Selged rollid ja vastutusala partnerite vahel
- Varasem kokkupuude ja koostöö partneritega
- Programmiasutuse (sekretariaat) toetus
- Muu:

11. Milliseid Interreg projektide käigus väljatöötatud lahendusi või saadud tulemusi on Teie organisatsioon kasutusele võtnud?

Avatud küsimus

12. Kuidas rakendasite saadud teadmisi, arendatud lahendusi või tulemusi oma piirkonnas või valdkonnas?

Avatud küsimus

13. Kas piiriülene koostöö jätkus pärast projekti lõppu?

- Jah
- Ei
- Ei oska öelda

Kui „Jah“: Mis viisil see jätkus? Kas kestab siimaani?

Kui „Ei“: Mis põhjustel?

14. Palun kirjeldage, kuidas mõjutas Interreg projekt Teie organisatsiooni haldussuutlikkust, rahvusvahelisi koostöövõimalusi ja üldist arengut?

Avatud küsimus

(Üldised küsimused)

15. Kas maismaa ja merepiiri ületav koostöö erineb üksteisest?

- Jah
- Ei
- Ei oska öelda

Kui „Jah“: Kuidas ja mille poolest?

16. Milliseid muudatusi soovitaksite, et Interreg programmid oleksid atraktiivsed Eesti organisatsioonidele, eriti avalikus sektoris?

Avatud küsimus

17. Kas projektid on toetanud teie piirkonna sotsiaalmajanduslikku arengut?

- Jah
- Ei

Kui „Jah“: Kuidas?

Kui „Ei“: Palun selgitage

Lisa 3. Fookusgrupi küsimustik

Kohalik ja piiriülene mõju (Piirkondlikud FG-d)

1. Milliseid positiivseid mõjusid on Interreg projektid avaldanud teie piirkonna sotsiaalmajanduslikule arengule? Palun tooge näiteid.
2. Kas ja kuidas on seejuures projektid kaasa aidanud kohaliku majanduse elavdamisele või töökohtade loomisele?
3. Kuidas hindate projektide mõju erinevates sektorites, nagu turism, haridus või keskkond?
4. Milliseid uuendusi kutsusid Interreg projektid ellu valdkonnas või teie organisatsioonis sh tõstnud organisatsiooni suutlikkust, avatust või rahvusvahelistumist?
5. Millised tegurid (nt koostöö, dokumentatsioon, vähene bürokraatia, asjalikud partnerid jms) on aidanud projekti tulemusi saavutada või takistanud nende tekkimist?
6. Kas olete märganud erinevusi piiriülese mõju ulatuses erinevate Interreg programmide vahel (nt piiriülene, transnatsionaalne, üleeuroopaline)? Millistes projektides olid piiriülesed mõjud kõige selgemini tajutavad? (*küsime kui on sobiva kogemusega osalejaid*)
7. Kas oli projekte, mille tulemused piirdusid ühe riigiga (piiriülene mõju puudus)? Mis võiks olla selle põhjuseks?

Valdkondlike strateegiliste eesmärkide täitmine (Valdkondlikud FG-d)

8. Kui hästi on Interreg projektide tulemused kooskõlas valdkondlike/piirkondlike strateegiate ja prioriteetidega? Palun tooge näiteid.
9. Kas projektid aitasid saavutada muid konkreetseid poliitilisi, valdkondlikke, majanduslikke või keskkonnaalaseid eesmärke? Kui jah, siis milliseid?
10. Kas ja kuidas mõjutas strateegiliste eesmärkidega kooskõlla viimine projektide planeerimist ja elluviimist?
11. Kas projektide mõju oli pigem lühiajaline (1-2 aastat peale projekti) või pikaajaline (üle 5 aasta)? Palun kirjeldage püsivaid tulemusi.

Koostöö

12. Millistes programmides või projektides, milles olete osalenud, on koostöö olnud teie hinnangul kõige tulemuslikum? Mis olid peamised tegurid, mis selle edu tagasid?
13. Kuidas erineb koostöö üle maismaapiiri ja üle merepiiri toimuvates piiriülese koostöö projektides? Millised on peamised erinevused ja sarnasused?
14. Milliseid erinevusi ja sarnasusi olete märganud piiriülese, transnatsionaalse ja/või üleeuroopalise koostöö programmide eesmärkide ning tegelike projekti tulemuste vahel? (*küsime kui on sobiva kogemusega osalejaid*)
15. Millistes valdkondades on piiriülene koostöö andnud teie hinnangul kõige olulisemat lisandväärtust (nt innovatsioon, keskkond, transport)? Palun tooge näiteid.

Teavitatus

16. Kuidas hindate teavitustegevuste tulemuslikkust nii riiklikul kui ka programmi piirkonna tasandil?
17. Millised teavitamise viisid ja kanalid on olnud kõige tõhusamad?
18. Kas teavitustegevustes esines raskusi, näiteks sihtrühmade (avalik sektor, kogukonnad) kaasamisel? Kuidas need lahendati?

19. Millised soovitusel teile oleks teavitustegevuste parandamiseks riigisisest/programmipõhiselt tulevikus?

Jätkusuutlikkus

20. Kas teie kogemusel on projektide tegevused jätkunud peale nende ametlikku lõppemist? Millised projektid konkreetselt? Mis aitas seda saavutada?
21. Milliseid meetmeid (nt täiendav rahastamine, partnerlused) saaks rakendada partneri enda initsiatiivil, et tagada projektide tulemuste jätkusuutlikkus?
22. Kuidas võiks Interreg programmid ise toetada tulemuste jätkusuutlikkust (nt koolitused, järelevalve, seire, tegevusplaanid jätkutegevusteks, „mainstream programmidega“ sidumiseks projektide kohustusliku väljundina vmt)?
23. Millised ressursid või muudatused aitaksid muuta Interreg programmid atraktiivsemaks Eesti organisatsioonidele, eriti avalikus sektoris?